

40

T. 144606
C. 120 6239

ECCLESIASTICAE
ET SECVLARIS. 584

Hispano sermone compositis.

TOMI TRES

Salmanticensi Gymnasio olim reſgente, ac poſtea
Regio Senatore Gallœciæ.

Quibus accessere quàm plures additiones eiusdem authoris

*Ad D. Franciscum Marquez de Gazeta Regij Vallisolerani Pratorij
Præsidem meritissimum.*

Editio nouissima.

Anno

1622.

CVM PRIVILEGIO,
Vallisoleti, apud Ioannem de Rueda Typographum.

Expensis Antonij Lopez Bibliopola.

En el tallado à tres maravedis y medio el pliego.

Aprouacion.

O he visto este libro intitulado Praxis Ecclesiastica, y se-
cularis, partido en tres libros, que ha compuesto el Doctor Go-
nalo Suarez de Paz del Collegio de Santa Maria Magdale-
na de la ciudad de Salamãca, y Catedratico de la Vniuersidad
de la dicha ciudad: en el qual cõ mucha erudiciõ ha resuelto las
dichas Prácticas, e prouádolas, y sacádolas del derecho Cano-
nico, Ciuil, y Real, disputádo, y resoluiendo muchas questiones dudosas, q en ellas
se ofrecen, y las materias de los actos que en los iuyzios se proueen, y guardan, y
son necesarios poniendo la Theorica, y practica de todos ellos, y la orden en cada
cosa, con los libellos, y peticiones de las partes, autos, y sentencias de los iuezes en
Romance, explicándolos, y prouándolos por derecho. La qual obra será de mucho
aprouechamiento, y excusará de mucho trabajo a los Leuados que salen de los es-
tudios, y comienzan a abogar, y a los iuezes modernos, y a los que no hã sido muy
versados en la practica de los iuyzios. Y para modernos, y antiguos ay en el mu-
chas y muy buenas resoluciones en diferentes materias bien resueltas, y trabaja-
das. Y así parece que siendo vuestra Magestad seruido le podrá hazer merced
de le dar licencia, y priuilegio para que lo imprima.

El Doctor Escudero.

POR quãto por parte de vos doña Isabel de Ortega viuda, muger que fuytes del Dotor Gonçalo Suarez de Paz, Alcalde mayor que fue de la nuestra Audiencia del Reyno de Galicia, nos fue hecha relacion, que el dicho vuestro marido auia eserito un libro intitulado Praxis Ecclesiastica, & Secularis, y por nos se auia dado licencia para lo poder imprimir, y vender, por tiempo de diez años, y despues se os auia prorrogado por otros diez, y vltimamete à vuestro pedimiento se os auian prorrogado otros quatro años mas: y à causa de aueros quedado muchos hijos, y estar con grande necesidad, como era notorio, y à que el dicho libro era tan vtil, y prouechoso, y estar tambien recibido entre todos los hombres de letras: y el tiempo que vltimamente se os auia dado, era muy breue para hazerse las impresiones, y venderse tan poco el dicho libro, y ser menester mucho espacio de vna imprescion à otra: y para remediar vuestras necesidades, y pobreza, y de los dichos vuestros hijos, no teniades otro remedio, sino era prorrogando os la dicha licencia por otros diez años mas, y nos suplicastes asi lo mandassemos hazer, ò como la nuestra merced fuese. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razõn. Y nos tuuimoslo por bien: por lo qual vos prorrogamos, y alargamos la dicha licencia, y priuilegio, y prorrogacion della que de suso se haze mencion, por otros quatro años mas, los quales corran y se quenten desde cumplidos y acabados los que vltimamente os dimos y prorrogamos: durante los quales podays imprimir y vender el dicho libro por la oden y forma contenida y declarada en la dicha licencia y priuilegio, y guardando en todo su tenor y forma, sin exceder en cosa alguna: y cumplidos y acabados los dichos quatro años, no se imprima, ni venda mas el dicho libro sin nuestra licencia y mandado, so las penas en que caen e incurrten las personas que lo hazen sin teneila. Fecha en Valladolid à 16. dias del mes de Julio, de 1604. años.

Y O E L R E Y.

Por mandado del Rey nuestro Señor.

Juan de Amézquer.

Con nueva prorrogacion por quatro años concedida en 9. de Julio 620.

A 2

T A S.

TASSA

YO Christoval de León Secretario del Consejo de su Magestad, doy fee que auindose presentado ante los Señores del Consejo, por el Doctor Gonçalo Suárez de Paz, Cathedratico de Canones en la Vniuersidad de Salamanca, vn libro, que compuso intitulado Praxis Ecclesiastica, & Secularis, que con su licencia se imprimio, y le dieron licencia para que pueda vender el dicho libro à tres maravedis y medio cada pliego en papel en que le tassaron, y mandaron, que esta tasa se ponga al principio de cada libro, para que se sepa en lo que està tassado, y que no se venda sin ella. Y para que dello conste, de mandamiento de los dichos Señores del Consejo, y pedimiento del dicho Doctor Gonçalo Suárez de Paz, di esta fee, q es fecha en Madrid à 25 dias del mes de Mayo de 1583 años.

Christoval de León.

Errata Emendata

Fol. 4. pag. 2. col. 1. lin. 17. ducta fol. 5. p. 1. col. 1. lin. 1. fol. 10. simul lin. 16. futurum. col. 2. lin. 3. qui fol. 10. p. 1. col. 2. lin. 6. Azonem, fo. 13. p. 1. col. 1. lin. 29. Audientis, fol. 20. p. 2. col. 2. lin. 1. Alius, fol. 31. p. 2. col. 1. lin. 7. confontum, lin. 27. Alberic fol. 42. p. 1. col. 1. lin. 8. opponenda, fol. 45. pag. 2. col. 1. lin. 20. confiterit, fol. 51. pag. 1. col. 1. lin. 28. confessione, fo. 66. p. 2. col. 2. lin. 40. viii, fo. 68. p. 1. col. 1. lin. 24. declarationis, fo. 75. p. 2. col. 1. lin. 37. actum, col. 2. lin. 15. procedere, fol. 79. p. 2. col. 2. lin. 10. conf. fol. 82. p. 1. col. 1. lin. 18. adre, col. 2. lin. 6. quit, p. 2. col. 1. lin. 37. bonis, fol. 85. p. 1. col. 1. lin. 8. sententia, fol. 86. p. 1. col. 1. lin. 181. sententia, li. 27. cam, p. 2. col. 2. lin. 5. Guarentigiam, fo. 87. p. 2. col. 1. lin. 10. mandu, fo. 89. p. 2. col. 2. lin. 40. inunctisumi, fol. 91. p. 1. col. 1. lin. 3. contractum, co. 2. lin. 8. quz fo. 88. p. 2. col. 1. lin. 19. sententia, fol. 99. p. 1. col. 2. lin. 14. debent, lin. 38. fuerunt, fol. 106. p. 1. col. 2. lin. 24. donec, fo. 102. p. 2. col. 1. lin. 9. quin, fol. 118. p. 1. col. 2. lin. 27. magis, fol. 123. p. 1. col. 2. lin. 20. captus, fol. 126. p. 2. col. 1. lin. 9. libus, lin. 17. atrox, lin. 29. consuetudinem, lin. 41. ciuili, co. 2. lin. 33. quens, fol. 127. p. 2. col. 2. lin. 8. Ecclesia, lin. 16. confocium, lin. 31. proditiore, fo. 128. p. 1. col. 3. lin. 1. fautor, p. 2. col. 1. lin. 13. ratiocinia, fol. 129. p. 1. col. 1. lin. 9. quoad, lin. 24. cogniti, fol. 126. poterit impune, lin. 29. Ecclesia, fol. 139. p. 1. col. 1. lin. 4. mandu, lin. 5. custodi, col. 2. lin. 8. ea profere, fol. 175. p. 2. col. 1. lin. 5. assignare, fol. 187. p. 1. col. 1. lin. 23. quoad, fol. 193. pag. 1. col. 2. lin. 40. con.

Errata correpta in secundo Tomo.

Fol. 14. p. 1. col. 1. lin. 17. iudicium, fol. 23. p. 1. col. 1. lin. 28. assignant, fo. 32. p. 2. col. 1. lin. 26. peti, fo. 58. p. 1. col. 1. lin. 10. conditio. Con estas emiendas esta Praxis de Paz, que con su original, fecha en Valladolid à diez y seys de Nouiembre 1621.

El Doctor Vergara

PAROTA.

1 tiene este libro 182. pliegos, que conforme à su tasa monta diez y ocho reales y diez y nueue maravedis en papel.

A DON

3
A DON FRANCISCO MAR-
quez de Gazeta Presidente de la Real
Chancilleria de Valladolid.

VIENDOME Encargado de imprimir por mi cuenta la Practica del Doctor Gonçalo Soarez de Paz, que tão bien recibida ha sido en estos Reynos y fuera dellos, y con tanta razon; propuse muy en los principios deste intento, dirigir lo à V. S. cumpliendo con esto con la reputacion y buena memoria del autor, y dando juntamente de mi parte, una pequeña muestra del reconocimiento que tengo de mis obligaciones. ~~Este~~ reconocimiento es, y muy grãde: pero disculpe la costumbre tan antigua, recibida de todas las naciones que se han preciado de politicas, y que por tradicion ha llegado hasta nuestros tiempos, de procurar los hombres doctos, y personas de letras, zelosos del bien publico, y de seosos de por este camino eternizar sus nombres; toda las vezes que sacan à luz alguna obra, ò libro, à que por la mayor parte como à parto de su ingenio, se aficionan, poner los ojos en algun Principe, ò persona poderosa, à quien dirigirlo, pareciendoles que con tal defenfa y amparo se libraràn de la rigurosa censura de los maldixientes, à quien ninguna cosa agena, por buena que sea, contenta ni satisface. I aunque esta razon parece que cessa en el caso presente, pues ni yo soy el autor, ni corre por mi cuenta el dalla de la doctrina del libro, ni satisfacer à los censores: con todo esto, dandole una nueva vida cõ esta ultima impressiõ, y renaciendo con ella su dueño para los nuevos profesores desta facultad, es fuerça buscarle nuevo amparo y patrocinio: para q̃ viendo en el principio del, el nombre de V. S. le estimen y respeten como à cosa que merecio dedicarse à tales manos, y no pierda de sus quilates por auer venido à las mias. A ninguna persona con mas justo titulo se deuia la direcciõ deste libro, que à V. S. como à Padre y Principe de la Iurisprudencia, y q̃ rã bien sabe jutar à la practica la theorica; y à quiẽ en cierto modo parece q̃ casi le podemos llamar Nuestro Legislador, y Sol dela justicia: pues tãto se desueta en el entendimiento Verdadero de las leyes, y obseruancia dellas; y procura q̃ la Verdad y justicia se entienda con mas claridad que la que tiene el Sol à medio dia; administrandola à todos con suma igualdad; castigando los vicios, premiando y honrando las virtudes en los sujetos que las conoce; mirando por los pobres; amparando à las viudas, huérfanos, y personas miserables: acciones en que mas campea y resplandee la imitaciõ de la bondad diuina; y que esta, junta con sus muchas y grandes partes de V. S. de virtud y nobleza (que por ser tan notorias las dexo)

A 2

le han

le han becho mercedor de los grandes lugares que meritisimamente ha ocupa-
do, y de mucho mayores premios que el que oy tiene, presidiendo en esta Real
Chancilleria, con tan gran satisfacion de todo el Reyno. Suplico á V. S. admita
este pequeño ofrecimiento, y tome á su cargo la defensa deste autor, conociendo
en este humilde criado de V. S. un animo y voluntad muy cierta de poner á
sus pies todas las grandezas del mundo. Guarde Nuestro Senor á V. S. infini-
tos años, con los acrecentamientos que tan justamente merece.

De V. S.

Humilde criado

Gregorio Rodriguez

PRAXIS

PRAXIS ECCLE- SIASTICAE, ET SECULARIS INITIVM.

Ex Initio.

SUMMARIA.

1. **A**utor utriusque iuris theoricam Salmantica docuit prius octo annis, quam ad hanc praxim legendam appullerit.

2. **A**utor praxim per legit, ut iuri ope ram dantes praxi post theoricam imbuti aduocare, & iudicare possent, & num. 16. & 22.

3. **Q**ui vel theoricam, vel praxim ignorat claudicās, nec ius reddere, neque aduocare poterit.

4. **L**egibus consuetudinibus, & stylo iudicandum est.

5. **P**er stylum, longeuum causarum sum lites ordinarī, & cause decideri possunt.

6. **S**tylo leges saepe derogantur.

7. **I**udex contra fori consuetudinem iudicans inique agit.

8. **S**tylus ex nimia pericia procedit, quae artem facit.

9. **S**tylus succedit lege deficiente.

10. **I**udex contra stylum iudicans licet suam facit.

11. **S**ententia contra notorium stylum lata nulla est.

12. **A**duocatus falsum stylum citans sicut qui falsam legem citauit, puniendus.

13. **L.** 1. tit. 7. par. 7. qualiter amplianda?

14. **L**eges per stylum interpretantur.

15. **T**heorica absque praxi parum prodest iis, qui officij & causarum strepitibus se inserere cupiunt.

16. **A**utor quare praxim Salmantica docuerit, exponit.

17. **A**utor magna audientium copia circumstante & applaudente, Salmantica, anno 1572. hanc praxim per legit.

Tom. 1. A 4 18 Au-

Praxis Ecclesiast. & secular.

- 18 *Author ratione reddit quare typis
p. al. Etam praxim mandauerit.*
- 19 *Author quare parrim Latino sermo
ne, partim vulgari idiomate con-
scripserit ostendit.*
- 20 *Rudis stylus, & nudus in causis pro-
cedendi modus, & unde emana-
uerit hoc opere edocetur. & ubi
opus est non nihil disputationi relin-
quit.*
- 21 *Civitas unaque qua suo sensu ab-
dare solet.*
- 22 *Authoris mens fuit in hoc opere con-
dendo instruere iuvenes, ut cau-
sas agere, & inchoare valeant abs-
que tabellionum, & procuratorum
ducatu.*
- 23 *Vera praxis quoridiano vsu forensi
acquiritur.*
- 24 *Specie ei qui præsens opus euoluerit,
& in eo ceterorum meminerit, &
patrocinium prestare, & publice
rei, ubi sibi committatur, curam
gerere posse.*
- 25 *Opus in tres tomos diuiditur, &
quid in quolibet eorum contineatur
ostenditur.*

Totius operis.

Initium.

V. M. Per curriculum
annorum octo, vtrius-
que iuris theoricam, flu-
dentibus in Salmanti-
censi Academia expo-
nere insudauerim, ve-
nie mihi in mentem quā-
tum ex vsu eisdem esset, praxim, & stylum
etiam ostendere, vt sic theoricā, praxi, &

communi procedendi stylo instructi, & fo-
ro aduocare, & in iudicio mortalibus ius suū
tribuere possent. Quod minime eis liceret, si
eorum altero ceteret, claudicaret enim sicut
aliquo pede orbi, nam non solum legibus,
& consuetudinibus, verum etiam stylo & visi-
tata praxi iudicandum esset, & stylus, qui lon-
geus est vsus causarum, potest æque vt ius
allegari, cum ad litum ordinationem, tum
ad eorum decisionem, vt probat Cardin. in
Clem. sapē, §. & quia, num. 4. de verbor. sig-
nifica. & alij relati per Matien. in tract. dia-
logi relocatorum, 3. par. cap. 9. num. 7. quia sty-
lus facit ius, l. more, vbi Lancelo. ff. de iurisd.
omn. iudi. refert, & alia congerit Sylua nup.
lib. 2. num. 32. Didac. Perez in l. 28. tit. 4. lib.
2. Ordin. ver. Segun el stylo, column 4. 1. Ab
ex ea in Rub. de consensum. 181. & per sty-
lum non semel legibus derogatur, vt probat
Aymon Sabylia, cons. 201. num. 2. 1. Ideo iu-
dex contra fori consuetudinem iudicans ini-
que agere dicitur in lvi. ff. de testa. Bart. in
Authen. qui semel, num. 1. 4. in fin. C. quomo-
do & quando iudex, nam stylus ex nimia pe-
ritia procedit quæ facit artem, vt ait philosoph.
1. metaphi. cap. item 1. & vbi esset lex, sty-
lus succederet, vt per Bellouif. in sua præf. Rubri
de fuga reorum, num. 39. V (quæ adeo
quod iudex contra eum decerneret, suam li-
tem facit, & si stylus notorius sit, erit senten-
tia nulla vt assent. las. in Authen. Iubemus n.
3. C. de iud. sequitur Sylua Nupt. vbi supra,
optimè Guido quæstion. 292. numer. 2. Hinc
aduocatus qui falso vitatum stylū alle-
gauerit, sicut qui legem, punietur ex l. fin. ff.
de falsis, l. 1. tit. 7. par. 7. quæ sic amplianda &
accipienda est. Et merito quia vera legum
interpretatio à praxi, & cōmuni stylo sumi-
tur, vt ex Baldo, & Decio reassumpfit Hyp-
polyt. in pract. crim. §. principium, num. 3.
Vbi nu. 4. conscripsit, parum prodesse hābe-
re theoricā absque praxi, & peritia stylī, ma-
ximè tyronibus qui in officijs se exercere cu-
piunt. Quæ omnia & alia, quæ passim de sty-
lo, & praxi occurrunt, attente perpendens præ-
lectæ theoricæ exercendæ modum, praxim
& fori stylum, quo ad eius varia mutatio patie-
batur, edocere decreui, & tandem præterito
anno 1572. magno astantium applausu, &
aula studentium plena, quos præ eorum mul-
titudine non capiebat publice edocui. Vnde
cum temporis progressu ipsa practica praxis
præ tulisset, quantum em olumentum iudici-
bus, & tyronibus causarum patronis attulis-
set, & in dies allatura esset, eorum instantissi-

mis

- mis precibus debitis coactus sui eam etiam
 19 prelo mandare. Quā tamen sic mandauit par-
 tem Latino sermone, partim nostro Castellę
 communi idiomate, quia tractus ipse qui
 hoc in Regno modum procedēdi, & stylum
 20 per tractat, aliud non patiebatur. Nam in eo
 non iuris subtilitates, non eius apices, sed nu-
 dum rade meque stylum utroque in foro agē-
 di, tam iudicibus, quā aduocatis demōstra-
 mus, in simul & fontes, vnde ille stylus riuus,
 emanauerit, ostendemus, & interim non nul-
 lus etiam locus, ubi opus fuerit, & res fuerit
 21 disputationi relinquatur. Nos tamen non fu-
 git, nostrum humile typis mandatum opus
 vniuersę praxi ciuitatum, & locorum Castellę
 22 huiusmodi salutaris, quis vnaqueque ciui-
 tas suo solet abundare sensu, sed nobis saterit
 ad ea quę frequentius accidunt praxim adap-
 tatur, & sic componere iuuenes, tyronesque
 iudices, & aduocatos, vt nullo tabellione, aut
 procuratore magistro, ius reddere, & causas
 23 agere incipere valeant, vt inde veram praxim
 quę quotidianio forensi vsu, & exercitio pa-
 ratur, facilius sibi quærant. Quidquid tandē

- illud fuerit, gratiose susceptum, curiose
 perfectum, & fructuose memorię commen-
 24 datum velim, & quid suscepit, perlegerit,
 & memorię commendauerit, spēs cum pul-
 cherrima foueat, suo patrocinio clientulos
 defendere, & rem publicam in partibus, sibi
 25 credendis posse gubernare, vt promissit
 Iulianus, in proœmio, Insit in fin. Quō vt
 pergant præsens opus in tres partes, seu to-
 mos partiri institui, & in primo formam pro-
 cedendi quā iudices, & aduocati secularis in
 suo foro vtuntur compono, in Secundo sty-
 lum & modum procedendi in tribunalibus
 Ecclesiasticis conscribo, in Tertio praxim
 & exercitium actionum, & aliorum reme-
 diorum, quę in iure diuersis in locis dis-
 persa sunt edoceo. Qui quidem tomi sub se
 plures rubricellas, capita & paragraphos
 continebunt, vt ex eorum fractione quid-
 quid vnicuique studendum vtile sit, facilius
 memorię mandetur, & tenatius inhzreat.
 Ante omnia tamen quasdam Annotationes
 vniuerso operi deservientes præmitto, quę
 incipiant.

P R A X I S E C C L E S.

ET SECVL. ANNOTATIONES.

Ex. i. Annotatione.

SUMMARIA.

- 1 Iudicium plures significationes ha-
bet.
- 2 Iudicium significat discussionē cau-
se, vel processum iudiciale.
- 3 Iudicium figurare, & per transla-
tionem plures acceptiones habet, nō
verò secundum propriissimam eius
significationem.
- 4 Iudicium proprie, & originaliter sig-
nificat dictionem iuris, id est, actum
iudicis.
- 5 Iudiciū magis proprie significat exi-
stimationem, opinionem, seu actum

quo aliquid determinatur à quocū-
que.

- 6 Iudicium pro processu sumptim cō-
muniter à Doctoribus definitur.
- 7 Definitio iudicij, à Curio tradita
impugnatur.
- 8 Inquisitio generalis non est iudiciū,
sed preparatoria.
- 9 Decreta iudicis super prælijs mino-
rum, vel ecclesiarum distrahendis
non sunt actus iudicij.
- 10 Diffinitio communis iudicij defen-
ditur à Nauarro quibusdam expo-
sitionibus addicis quas auctor resu-
rat.
- 11 Alia diffinitio iudicij traditur ab
Auctore.

Prima Annotatio.

- 12 Inquisitio contra certam personā facta iudicium est.
- 13 Iudicium diuiditur in ordinariū, & extraordinarium.
- 14 Ordinarium iudicium quale sit docetur.
- 15 Extraordinarium iudicium quid sit explicatur.
- 16 Alia definitio ordinarij, & extra ordinarij iudicij traditur à Navarro
- 17 Inquisitionem remedium extraor-
dinarium esse descendit cum com-
muni contra Innocentium, & alios.
- 18 Inquisitio de omni crimine permis-
sa est ab utroq; iure precedere infa-
mia, vel sufficienti presumptione.
- 19 Iudicium diuiditur in civile cri-
minale, & mixtum.
- 20 Iudicium civile quid sit, traditur,
veluti quando aliquid petitur, abs-
que origine criminis.
- 21 Iudicium civile, dicitur etiā quā-
do pena pecuniaria applicatur par-
ti, licet ex delicto descendat.
- 22 Intellectus verus assignatur ad
capit. per tuas, i. de simonia.
- 23 Iudicium criminale est quādo de
crimine agitur principaliter ad v-
tilitatem publicam.
- 24 Iudicium criminale etiam dicitur
tam de iure communi, quā Regio,
quando pena pecuniaria applica-
tur fisco.
- 25 Iudicium criminale non est quan-
do pena pecuniaria applicatur fis-
co ex contractu patium.
- 26 Iudicium mixtum dicitur quando
nec mere civiliter, nec mere crimi-
naliter agitur.
- 27 Mixtum iudicium etiam est quā-
do pena pecuniaria applicatur fis-
co simul & parti.
- 28 Intellectus verus legis Caius, ff. ad
Sen. Con. Sillan.
- 29 Crimen licet morte delinquentis ex-
tinguatur, quoad alias penas non
tamen quod penam pecuniariam.
- 30 Iudicium aliud est ordinarium,
& aliud summarium.
- 31 Summarium iudicium est, in quo
proceditur simpliciter & de plano,
sine strepitu, & figura iudicij, &
etiam alijs modis dicitur remissiuē
- 32 Iudicium aliud est ecclesiasticum
& aliud seculare.
- 33 Iudicij alias plures diuisiones esse,
traditur remissiuē.
- 34 Iudicia omnia originem trahunt à
iure diuino, modum, & formam à
iure positivo.
- 35 Iudicium à qua parte litis incipiat
traditur.
- 36 Iudicium incipere à litis contesta-
tione dicitur secundum communē
Doctōrum.
- 37 Litis contestatio est fundamentū
& lapis angularis totius iudicij.
- 38 Iudicium à citationes incipere dici-
tur secundum quorundam opinio-
nem.
- 39 Iudicium proprie dicitur incipere
à litis contestatione, improprie ve-
ro à citatione inchoari dicitur, secu-
dum veriorē opinionem.
- 40 Iurisdictio perpetuatur per solum
citationem, tam de iure communi,
quam de iure Regio, quidquid con-
trarium teneat Didacus Perez.

Prima

Prima Annotatio.

De Iudicio.

Iudicaturus de praxi, & modo circa causas in iudicio expediendas, non ab te erit, aliqua de ipso iudicio prenotare, hæc enim vox iudicium, plures acceptiones habet, quas cogerit, glos. in 6. præterea. Institui. quibus non est permittum fac. tellam. quã cõmendat Ioan. Monachi. in Rub. de iudicijs, lib. 6. l. ass. in Rubri. C. de iudicijs. Decian. in Rubric. extra de iudicijs. l. estra. n. 7. & easdem significationes recepit glos. in Rubric. de iudic. in extrauagantibus communibus, quas explicat Rober. Marat. de ordi. iudicior. l. p. a. n. 1. Afinius in praxi iudic. in princ. Menoch. libr. 1. de arbit. q. 8. num. 14. Didac. Perez in Rubri. tit. 1. lib. 3. Ordinamen. Nauar. in Rubric. de iudic. n. 14. In nostro tamen proposito iudiciũ significat discussionem causæ, vel processum iudicialẽ, vt in c. forus extra de verbos. significat & tradunt Deci. Nauar. & reliqui, vbi supra. Bene verũ est, nullam ex predictis significationibus (a glos. in d. 6. præterea congestis) habere secundũ suã propriissimam, & originaliter significatiõẽ sed figuratẽ per translationem, vt optimẽ aduertit Nauar. vbi supra, n. 39. Propriẽ enim & originaliter significat dictiõẽ iuris, id est, actũ iudicis, quatenus est iudex, & ius inter litigantes dicit, seu decernit, vt de dicitur ex d. c. forus, & docet Sãtus Thomas 2. 2. q. 90. arc. 1. Quo fit, iudiciũ magis propriẽ significare omnem existimatiõẽ, opiniõẽ, seu actũ, quod aliquid determinatur, à quocunque etiã non iudice, secundũ Nauar. in dicta Rubric. numer. 39. quã significationem agnouit Ambro. Cal. in suo dictionario, verbo, iudicium.

At verò Iudicium pro discussione, vel processu sumptũ variẽ à Doctorib⁹ definitur, crebrior tamẽ definitiõ est, q̃ est actus trium personarũ, Iudicis, Actoris, & Rei in iudicio contendentiũ, secundũ Gofred. in summa, titu. de iudicijs. Hostien. in summa, eodem tit. §. 1. Cardin. Panormi. Deci. & Ripa, n. 24. & Mantua in Rubric. extra, de iudic. & tanquã cõmunem, defendit Didac. Perez; vbi supra, Quam tamen defini-

tiõẽ improbat Cagnol. in homeni definitiõ, n. 37. de regul. ior. Curt in Rubri. ff. de iudic. num. 7. Iacob. in Rubric. C. eodẽ tit. num. 1. Alcia. lib. 6. Pereg. cap. 9. & Marat. de ordine iudicio. 2. par. a. n. 2. Vnde Curt. vbi supra in dicta Rubric. ff. de iudicialiter definiti, scilicet, quod iudiciũ est actus à iudice factus ad finem condemnandi, abfoluendi, vel exequendi. Que tamen definitiõ mihi displicet, cũ conueniat inquisitioni generaliquẽ fieri potest aduersus in certas personas, secundũ Innocentiũ in c. Bonẽ, de electio. nu. 3. cõmuniter receptum, vt ex illa generali inquisitione cõdenatio sequi valeat, testibus post modũ reproductis in iudicio plenario, parte audita, quẽ quidẽ inquisitiõ generalis non est iudicium, sed potius præparatoria appellatur, secundũ Bart. & Doctor. in l. vltim. ff. de quaestio. & Alexand. cõsp. 183. lib. 2. Rursus prædicta definitiõ Curtij corrũt ex eo, quod cõuenit decretis iudicium super prædictis minorũ, vel eccl̃iarũ distrahendis, ad exequẽdas sentẽtias aduersus eos latus quẽ decretũ actus iudicij non sunt, secundũ Deci. in Rub. extra de iudic. l. estra. n. 4. & l. estra. n. 3. Quobrem Nauar. vbi supra, n. 15. contendit defendere cõmunem definitiõnem, quasdam expositiones adiiciendo, nẽ pẽ quod iudicium est actus trium personarũ iudicis, Actoris, & Rei in discutiedo cõtendentiũ, vel contendere parantiũ, quas expositiones ibi eleganter explicat, allerẽ verbum, actus, stare indiffinẽte collectiuẽ, vt explicat Bart. in l. si pluribus, ff. de delegat. 2. & ita vniuersaliter cõprehendit actus iudicis, actoris, & rei, nã vnũcũq; actus actũ nõ constituit iudicium iuxta tex. in c. quoniã cõtra de proba. rursus intelligit verbum, triũ deberi exponi, id est, triũ generũ personarũ. scilicet, iudicis, actoris, & rei, quam expositionẽ prius assignarunt, glos. 2. in c. 2. q. 4. Ripa, num. 2. & Mantua, nu. 14. in dict. Rubric. de iudic. nõ enim congruit, quod singula generũ intelligantur, sed genera singulorũ, cũ benẽ possint esse plures litis consortes, nempe plures actores, vel plures, rei, vt in l. 1. C. de cõsortibus eiusdem litis, & notat glos. 1. in cap. cũ M. de constitũ. & etiã plures iudices delegati in eadẽ causã, vt in cap. pastoralis de rescript. Insuper intelligit verbum personarũ, comprehendere, veras, & falsas personas, nã in iudicio inquisitioni, quod ex iudicis officio fit, fama, vel notorietas, accusatoris loco habetur, vt in cap. super hijs, capitulo Inqui-

inquisitionis de accusa. Præterea intelligit
verbum in discussione positum fuisse loco ver-
bi, in iudicio, positi in definitione comuni;
ut evitaretur illud inconueniens, quod idē
per idē definiebatur, denique intelligit, ver-
bū, contendere paratū, additū fuisse, ut
cōprehēderetur principium iudicii, quod
est citatio, vt §. si in l. de pona temeritatis.
sed prædicta definitio Nauar. conuincitur
ex verbo, contendentiū, in ea posito, quod
verbum actoris & reū tantū referri oportet:
non vero ad iudicē qui non contendit, sed
equus & benignis auribus actorē, & reū au-
dit, vt in c. forus de verborum significat. &
tamē cū sit vna determinatio respiciēs plu-
ra determinabilia, pari formiter debet de-
terminari, iuxta regulā tex. in l. h. hoc iure
ff. de Vulgari, ac ideo cū verbum, cōcedentiū,
respicit iudicem, actorē, & reū, ad omnes
tres personas referri debet, ex prædicta re-
gula, ex qua etiā currit interpretatio Deci
in dict. Rubr. de iudic. l. 2. nu. 3. & alia
Mantua in dict. Rub. num. 24. in fin. cōfū-
ditur etiā definitio Nauar. ex eo quod
verba illa contendere paratū, superfluo
fuerunt addita, cum citatio cōprehendat-
tur sub illo, verbo, &c. Quo circa Cuius
imparati, C. lib. 3. tit. 1. aliter definit. nēpe, q
iudicium est disceptatio quæ sit ex parte
actoris, & rei apud iudicē litis finiciēde grā-
tia. Vel tu aptius definire poteris, scilicet,
quod iudiciū est discussio causæ, quæ corā
iudice fit, iuris ordine seruato, cū legitimo
cōtradictore. Et quod sit discussio causæ co-
rā iudice, probatur in d. c. forus. Quodque
fieri debeat iuris ordine seruato, patet, alio-
quin esset quid extraordinarium, argumē-
to tex. in l. prolatum, C. de sentent. & inter-
loquē. & in l. 1. C. de execut. rei iudi. iūta
l. si cū nulla, ff. de rē iudi. Debet etiā fieri ū
legitimo contradicte, quia de natura iu-
dicii est, vt legitimus sit cōtradictor, iuxta
tex. in l. inter stipulantes. §. Stichum, ff. de
verb. is enim cuius non interest, audiri nō
solet iuxta tex. in cap. non solet, 2. quest. 6.
& hinc est, pro fessum cū falso procurato-
re gestum, nullū esse, vt in l. licet, C. de pro-
curator.

- 12 Ex qua definitio nec cōsequitur, inquisitio
nē contra certā personā factā, iudiciū esse,
cū capitula inquisitionis inquisito, sint ex-
hibēda, & sama loco accusatoris habeatur,
iux. tex. in c. quāliter, & quādo, el segūdo,
extra de accusatio, at vero inquisitio gene-
ralis iudiciū nō est, sed potius quēdā prepa-
ratio, vt suprà diximus, & firmant Deci. &

Beroi. n. 35. in Rubric. extra iudici, & Di-
dac. Perez vbi supra.

- 13 Quod iudiciū sic diffinitū, multis modis
diuiditur, primō enim in ordinariū, & ex-
traordinariū, iuxta tex. in c. quomā contra
extra, de probatio, ordinariū enim est, quo
ties cōcurrit tres illæ personæ, scilicet, la-
dex, Actor, & Reus, vt in c. for. de verbo-
rū, tradit Ioa. Igneus in repetitione, la. C.
qui admittit, vel quones per vā accusatio-
nis, aut petitionis intentatur, vt in l. nihil
aliud, ff. de actio. & obligat. vel quāties pro-
ceditur iuris ordine seruato, præcedētibz
citatione, libelli oblatione, litis contestatio-
ne, publicatione, & cōelusione, & hys solem-
nitatibus, vt eleganter resoluit Daboudier, in
praxi resū ciuiliū, c. 12. Extraordinariū vē-
rō dicitur, quoties non seruato iuris ordine
proceditur, & alijs modis, vt resoluit Ma-
rant. de ord. iudicio 4. p. 10. diff. Nauar. ve-
rō in Rubrica extra, de iudi. n. 17. exilimat
difficile esse mēbra huius distinctionis iudicii
definire, ita vt aliquid scrupuli non reme-
neat arbitraturque iudiciū ordinariū sic
posse defini, scilicet, qd est iudiciū, in quo
proceditur mediāte actione, vel accusatio-
ne verā loco, enim generis ponitur iudiciū
& pro differētijs reliqua verba ponuntur,
nēpe, cū actione, ad cōprehēdēda omnia iu-
dicia ciuilia ordinaria. Cū accusatione, dicit-
tur ad cōprehēda ordinaria criminalia: nā
actio & accusatio ita differūt, iux. glo. rece-
ptā in principio Inst. de actio, & in Rubr.
ff. & C. de actio. iūta Rubr. ff. & C. de ac-
cusatio. Iudiciū autē extraordinariū, opo-
nitur, sic desimendū esse nēpe, quod est iu-
diciū, in quo sine actione, vel accusatione
vera proceditur, possunt enim iudiciū, pro
genere, reliqua verba pro differentia: nā ex-
traordinariū dicitur illud, quod contra iu-
ris regulas fit, vt in l. in causā, a segūda, in
principio ff. de minoribus dicitur etiā ex-
traordinariū, quo iudicis officio expedit-
tur, vt in l. 2. ff. de varijs, & extraord. cogni-
tio. & in l. pecunie verbum, §. perfectionis,
ff. de verborum significat. cum filius, ff. si
certū petatur.

- 17 Ex quibus infertur, iudiciū inquisitionis ef-
se extraordinariū, & per cōsequēs cessare
aduēniēte remedio ordinario accusatoris:
neque habere locū, vbi lex, vel statutū præ-
ceperit procedendum esse secūdū remedia
ordinaria: nā inquisitio iudicis officio fit,
vt in dict. c. quāliter 2. Deinde repugnat
iuris regulis, quia in ea proceditur absque
accusatio, vtro contra regulam iuris, in
l. res-

Lxx scripto, si quis, ff. de muneribus, & ho-
 nori in c. 1. in prin. & de ecclesiastica benefi-
 cio. Rursus repugnat regula iuris, qua ha-
 bet, quod ante lite contestata ad receptionem
 testium non procedatur, vt in tit. vt lice non
 contestat, & tamen in ea recipiuntur testes
 lite non contestata, vt probatur in c. quonia,
 §. ius, & alij, extra, vt lite non contestat, &
 notat gl. 4. in c. 1. de offi. ordi. Deinde po-
 na extraordinaria iudicis arbitrio imponi-
 tur inquisitio, non autem poena ordinaria a le-
 ge pro illo crimine induta est, iuxta tex. in
 c. inquisitionis, in prin. & ibi Doctores, ex-
 tra de accusatio. Et per praedicta fundamen-
 ta hoc corollarium tenuerunt glo. c. quo-
 niam, verbo, extraordinario, extra, de pro-
 batio, glo. in c. multi, verb. extraordinario,
 2. q. 1. Dec. in rubr. extra, de iudi. 1. lectu, n.
 7. & in lectu. 5. ibi Ripa n. 54. & Nauar. n.
 18. Aretin. in qualiter, 2. in c. 1. extra, de ac-
 cusatio. & Maran. de ordin. iudic. 4. par. di-
 stin. 1. o. n. 1. & communiter omnes, secun-
 dum plures, quos refert, & sequitur Iulius
 Clar. lib. 5. receptu sentent. §. fin. q. 3. o. 3.
 Quoquid oppositum velint Innocent. in
 c. dilecto, extra, de sentent. ex commun. Ar-
 echid. in cap. si quid, §. 6. distinctione, Specu-
 in tit. de inquisitione, §. vltimo igitur, nu. 2. 1.
 & Alciat. in cap. 1. nu. 1. r. extra, de offi. or-
 din. allegans hanc opinionem sibi veriore
 videri quanta communem. Quibus non
 suffragatur tex. in c. qualiter, & quando, 1.
 & 2. extra, de accusationibus, vbi praescribi-
 tur ordo seruandus in inquisitione facienda, ergo
 videtur quod inquisitio iudicii ordinari-
 i sit, cum iure praescribatur ordo in ea pro-
 cedendi. Nam respondeo, quod non sequi-
 tur inde, iudicii ordinari esse, quia statui-
 tur ordo a iure procedendi: nam etiam omnia
 remedia extraordinaria habent suum ordinem
 a iure statutu, vt est in restitutione mino-
 rum, iuxta tex. in l. in c. uis, l. 2. ff. de minor.
 igitur non sequitur, ius statuit ordinem ergo
 concedit ordinari remedium, secundum
 Decium in d. rubr. in 1. lectu nu. 7. in fin. Non
 etiam fauet Innocent. & sequacibus, quod
 de iure canonico, & civilis praecedenti infam-
 ia, vel sufficiens praesumptione de omni
 crimine permittitur inquisitio, iuxta text.
 in l. 1. C. de custodia reorum, & in l. iustissi-
 mos, C. de officio reitoris prouinc. & iux-
 ta ea, quae tradunt Aretin. 67. Socin. n. 357.
 in d. cap. qualiter, & quando, el segundo,
 & Alciat. vbi supra, nu. 12. Anto. Gom. 2.
 tom. varior. c. 1. n. 49. versu. 2. Petrus Folier
 in practica criminali, l. par. 3. par. n. 9. Bo-

sius in practica criminali, titu. de inquisitio-
 ne, n. 8. & Nauar. in c. inter verba, 1. q. 3.
 Corol. 62. Nam respondeo, quod licet in-
 quisitio ab utroque iure permittitur, non
 tamen inde sequitur esse iudicium ordina-
 rium, ita respondet Ripa in d. rubric. n. 57.
 versu ex alio tamen.

19 Secundo iudicium diuiditur in civile, cri-
 minale, & mixtum, civile est quando aliquid
 petitur absque origine criminis veluti ex cau-
 sa emptiois, venditionis, locationis, vel ex
 similibus, vt probat text. in l. 1. propterandis,
 10 in prin. C. de iudic. & in c. extenu. c. fin. ex-
 tra, de iudic. & in l. 9. tit. 1. par. 3. tradit Spe-
 culat. tit. de contumacia, §. sequitur videtur.
 21 & Bald. in rubr. C. de iudic. col. 1. Et tamen
 civile dicitur, quando principaliter agitur
 ad utilitatem privatam, licet ex delicto delicti
 dat, vt puta quoniam poena pecuniaria vne-
 rit applicanda parti secundum glo. in l. 3. ver-
 bo, aureorum, ff. de sepulchro violato, rece-
 pta communiter ex l. 1. in rubr. C. de iudic.
 Decium in rubr. extra eod. nu. 9. per tex. in l.
 vnic. C. quando civilis actio iunct. l. fin. ff.
 de iustis, & c. iux. de procurat. ita colligi-
 tur ex Ripa, Deci. Nauar. nu. 31. & ex alijs
 in d. rubr. extra, de iudic. Cui tamen resolu-
 22 tionis ob stare videtur, tex. in c. per tuas, el 1.
 extra, de simonia, ibi, sed civiliter, vt ad ad-
 ministrationem amoueretur, quibus verbis
 constat, iudicium civile esse, quamuis poena
 delicti, non veniret applicanda parti. Nec fa-
 tis facit interpretatio Panor. in rubr. extra,
 de iudi. in fin. & ibi Nauar. n. 31. nec alia
 Aretin. ibid. n. 22. quas optime improbat De-
 ci lectu. 1. in fin. & Beron. n. 37. in d. rubr. ex-
 tra, de iudic. vbi text. illi alteri interpretan-
 tur, scilicet, procedere quando per viam de-
 nuntiationis agitur, quo casu cum de sola cor-
 rectione agatur, iuxta tex. in c. noui, de iudic.
 iudicium semper civile dicitur. Quae tam-
 en interpretatio confunditur ex verbis
 praecedentibus eiusdem text. ibi, cum ageretur
 non criminaliter, vt deponeretur ab ordine,
 quibus manifeste apparet, per viam denuntia-
 tionis criminaliter posse procedi ad dispo-
 23 sitionem ordinis, et praedicta poena potuerit
 necessaria esse ad correctionem. Vnde veri-
 dicendum erit cum Ripa in rubric. extra, de iudic.
 n. 94. scilicet in illo tex. iudicium civile
 fuisse: nam monasterium agebat ad suum
 interesse, vt euitaretur dampnum, quod sibi
 imminerebat ex mala administratione dam-
 noni prelati: idcirco poena remotionis ab
 administratione applicaretur parti, cum suum
 interesse in hoc consistat, ob idque iudicium
 civile.

- ciuile, ibi dicitur, quis agatur principaliter ad uoluntate priuata, non uero ad uindictam delicti, cui tamen interpretationi obstat, quod licet, ibi ad priuata uoluntate monasterij agatur, nihilominus tamen esset uoluntas publica, cuius publicis in sacris, & sacerdotij ueretur, iuxta textum in l. 1. huius studij, ff. de iust. & iur. & in l. si quis in hoc gen. C. de Episc. & clauis dictum, quod licet sit uoluntas publica, tamen quia de crimine non agatur principaliter ad uindictam delicti, causa ciuili dicitur, ut in simili dicitur quando fisco ageret ex aliquo contractu, vel ex aliqua actione ciuili ad aliquam poenam applicanda fisco, ut in specie l. 1. de ferre, ff. de iure fisci, nam tunc iudicium dicitur ciuile, & si obheret uoluntate publica, secundum Ripam, in l. 2. & Nauar. in l. 1. in d. Rubric. de iudic. & in effectu ille fuisse intellectus Ioannis Baptista de Caceribus in rubric. C. de iudic. quem in sequam minus periculosum, sequitur Mantua in dist. rubric. extra, de iudic. numero 28.
- 23 Criminale autem iudicium dicitur quando principaliter agitur de crimine principaliterque ad uoluntate publica, ut probat textum in l. serdo. C. ad l. Iul. de vi, & in l. vbi, C. de falsis, in l. 1. ff. de publicis iudi. & in l. y. tit. 1. p. 3. Similiter criminale appellatur quando poena pecuniaria ueniret applicanda fisco, ex gl. in l. 3. verbo, aureo, ff. de sepulchro violato, gl. in §. summa, verb. extraordinaria in l. de in iur. gl. in l. aut danu, ff. de poenis, Panor. & communiter omnes ex Ripa, in rub. extra, de iudic. n. 91. Marant. de ordine iudic. 4. par. d. 1. n. 2. & Iul. Clar. lib. 5. recept. sentent. §. fin. in praxi criminali, q. 1. & alii in praxi iudicio, c. 1. n. 14. Idque uerum esse tam de iure communi, quam regio contra Auend. contendit Didac. Perez in rubric. tit. 1. lib. 3. Ordin. colu. 743. Quod tamen intellige uerum, quando principaliter de crimine ageretur, & poena pecuniaria ueniret applicanda fisco: alioquin si ageretur ad poenam, ex contractu partium, vel alia de causa applicandam fisco, tunc iudicium criminale non esset, ita dictam gl. in l. 3. de sepulchro violato, intelligi Nauar. in rub. extra, de iudic. nu. 91. post Bart. in dict. l. 3. numero 2. per textum in l. 1. & Id. ferre, ff. de iure fisci, & post Ripam in dict. rubric. extra, de iudic. numero 93.
- 26 Mistum uero iudicium est, quando nec mere ciuilitate, nec mere criminalitate agitur, sed inter ciuiles, & criminale, iuxta textum in c. tunc de procur. de cuius intellectu agut Bero, n.
- 27 33. & Rip. n. 99. in rubric. extra, de iud. Pari modo mistum est, quando poena uenit applicanda fisco, simul, & parti, ut in specie l. lege Cornelia, §. fin. ff. ad Silian. quod notat De ci. & Nauar. in l. 3. in rubric. extra, de iudic. probat etiam textum in l. 1. tit. 1. o. m. s. & copiosius quem optime explicat Couar. lib. 1. varia. c. 1. in 2. Nec praeferat obstat textum in l. Casins, ff. ad Silian. quatenus causam, in qua poena applicatur fisco appellatur pecuniaria: nam respondeo, quod aliud est dicere, causam pecuniariam morte delinquentis non extinguere, ut ibi dicitur aliud uero est dicere causam non esse criminalem. Quamuis enim criminis morte extinguantur, quod alias poenis, non tamen quo ad poenam pecuniariam censentur extincta, ut ex l. ex iudiciorum, ff. de accusa. & glo. in l. C. ne ex delictis defuncti colligatur.
- 30 Tercio iudicium distinguitur in ordinariu, & summarium. De ordinario sum supra diximus summarium autem dicitur quando in eo proceditur summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii, ut in Clement. saepe, de verbo. dicitur; alijs modis, quos congerit Maranta de ordine iudicio. 4. par. distinct. 9. & nos inferius suo loco dicemus.
- 32 Quarto iudicium diuiditur in seculare, & in ecclesiasticum: seculare dicitur quod coram iudice seculari fit de quo erit agendum in 1. tom. huius operis Ecclesiasticum uero est, quod coram Ecclesiastico iudice agitur de quo agemus in 2. huius operis tom. Et de hac distinctione tractat Marant. de ordine iudicio. 4. par. distinct. 11. Et plures alias distinctiones iudiciorum, idem Maranta congerit in dict. 4. par. quae ad nostrum institutum non multum pertinent.
- 34 Nunc uidentur erit, quod nam iure hoc iudicium inuenta fuerit. Qua in re glo. in prin. in l. tit. de obligat. firmat, omnia iudicia iure ciuili inuenta fuisse, quam notat l. in §. superest, nu. 14 in l. tit. de actio. & Alfi praxi iudicio, c. 1. Cui tamen opinioni obstat illud Deuteronomi. c. 17. & 15. & habetur in c. per venerabiles, vers. rationibus, extra, qui filij sunt legitimi, & in c. noue, de iudi. vbi probari uidetur, iudicia iure diuino inuenta fuisse. Quod expresse firmat Ange. in princ. in l. tit. de exceptio. idque uerum esse testatur Gomez in d. §. superest, n. 34. Quas tamen opiniones contrarias componi posse ex ultimo si dixerimus, iudicia iure diuino suam originem trahere, & iure ciuili formam, & praxim traditam fuisse.

Oppor-

31. Opportunè ultimo videndum erit à qua nam parte iudicij, prout hic sumitur, incipiat, & glossa in l. si is qui Rom. verbo iudiciu, & glossa in l. si iudicium, ff. de iudic. firmat à litis contestatione iudicium incipere: nam iudicium à discussione causae de nominatim ut probat text. in capite forus de verborum significatione iudiciu est, & que discussio inter actorem & reum à litis contestatione incipit ergo principium iudicij litis contestatio est, & ideo quem ante litem contestatam habet ante iudicium fieri dicuntur, iuxta text. in l. si quis obtulit, ff. de rei vendi, in l. amplius non peti, ff. rem rata hab. & in l. C. de liti contest. Quo fit vora esse doctrinam Balli in c. extra de liti contest. oppositione, & asserentis liti contestationem fundamentum esse, & huiusmodi angulare totius iudicij, quarum glossarum opinio non sequuntur Deci. & Alciat. in Rubric. C. de iuris voc. & communiter omnes ex Cuet. in rubric. de iudic. n. 2. Cui tamè communis resolutioni obstat text. in l. vbi coepit, iuxta l. si quis postea, ff. de iudi. & text. in §. fin. Instit. de poena temer. lit. & text. in c. pen. de foro compet. vbi probatur iudiciu à citatione inchoari, ergo non à liti contestatione. Quae difficultas augetur ex text. in princip. Instit. de actio. dñ vbi dicitur, iudiciu consistere vbi primu actio intenditur, & sic antequam reus respondeat, idque satis vult Bart. in l. 2. ff. de feri. & subscribit Alex. in rubric. ff. de in ius vocand. consentique Marant. de ordi. iud. c. par. in princip. n. 2. Cui difficultati non satisfacit Ripa in rubric. extra de iudic. n. 47 & 48. dñ praedicta iura intelligi de iudicio coepto & inchoato: ac verò praedicta à comune resolutione intelligi, de iudicio integro & formato, & sic quod iudiciu coeptum dicatur à citatione, iudiciu integrum & formatum à contestatione. Corruit enim haec interpretatio ex text. in c. gatu de offic. deleg. ibi citatione facta negotiu sit quasi coeptu, ergo iudiciu coeptu non dicitur proprie ab ipsa citatione. Quae obrem dicendum erit iudiciu proprie dici à liti contestatione: & in hunc sensum est accipienda praedicta communis resolutio, improprie vero iudicium dici à citatione: quomodo sunt intelligenda supra dicta iura in contrariu adducta, & glo. in rubric. C. de edend. & glossa in Clem. 1. de iudic. verbo citationis, & glo. in c. dudum, el segundo, verbo, responsio, de electio. Quam interpretationem assignat Paul. in l. 1. n. 4. C. de iudic. & communiter omnes ex Curtio

in rubric. ff. de iudic. n. 1. Deci. in rubric. extra eod. lectu. 2. n. 1. & Didac. Perez in rubric. tit. 1. lib. 2. Ordin. quaz. 7. Ac ideo in dict. cap. gratum, iudicium dicitur quasi coeptum à citatione, quod sufficit ad persequendam iurisdictionem iudicis delegati, ut probat text. ille, & text. in c. si subdelegato, de offi. deleg. lib. 6. & tradit Bart. in l. more, ff. de iurisdic. omn. iud. & communis legistiarum, & canonistarum, secundum Alex. nu. 40. Deci. n. 46. & Iaf. num. 35. in d. l. more. Panon. & Deci. num. 2. in cap. actum de offi. delegat. & Didac. Perez vbi sup. vbi subdit de iure huius regni iurisdictionem per petuari per solam liti contestationem non tamè per citationem, per text. in l. 19. & 21. tit. 4. p. 3. Sed quicquid ipse vir aliquot doctus dicat, contrarius verius esse existimo, imò per solam citationem, etiam de iure huius regni, iurisdictionem delegati per petuari, ut expresse probat text. in l. 35. tit. 8. part. 3. Cui non obstat text. in d. l. 19. & 21. nā illa iura cō praedicta, l. 35. sunt coponenda, & intelligenda, sicuti intelligitur text. in dict. cap. gratum, cum text. in dict. cap. reatum.

Ex 1. Annotatione.

SUMMARIA.

1. Valicium, causa, lis, controversia, & instantia inter se differunt, & si aliquam quando confundantur.
2. Causa multis modis sumitur, & remissive traditur.
3. Causa sumitur pro ipso iure deducto iudicio, & dicitur ante & post litem contestatam.
4. Lis proprie est causa ipsa deducta in iudiciu ante litem contestatam, improprie sumitur pro instantia.
5. Controversia dicitur tam iudicio quam extraiudicium, & etiā ante litem non contestatam.

6 In-

Secunda Annotatio.

- 6 Instantia quid sit reiectis alijs diffinitionibus traditur.
- 7 Instantia quadruplex reperitur in iure.
- 8 Princeps ex plenitudine potestatis potest concedere alicui, ut possit tertio appellare.
- 9 Prima instantia de iure civili & regio in causis civilibus triennio terminatur in criminalibus biennio.
- 10 De consuetudine in regno non observantur, ut instantia, spirat biennio vel triennio: totius tamen erit intra dicta tempore concludere in negotio fatalia protestando.
- 11 De iure canonico prima instantia nullo tempore perit.
- 12 Iure nouissimo Concilij Tridentini prima instantia foro canonico biennio erit terminanda.
- 13 Secunda instantia appellationis omne in iure vno anno terminari debet, & ex iusta causa conceditur biennium.
- 14 Biennium ex iusta causa ad prosequendam appellationem ipso iure conceditur.
- 15 Triennium & longius tempus ad prosequendam appellationem ex iusta causa per viam restitutionis conceditur.
- 16 De iure regio instantia appellatio vno anno est terminanda, tamen hoc in consuetudinem abiit, & nullo tempore perit.
- 17 Biennium, & triennium, & aliud tempus dantur de stylo curie Romanæ absq; aliquo impedimento, dummodo intra annum appellatio

nis aliquis actus fiat in curia Romana.

- 18 In consilio supremo Regis Philippi II. biennium, triennium, & longius tempus conceditur ad prosequendam appellationem nullo dato impedimento.
- 19 Instantia appellationis causarum civilium non excedentium quantitatem decem millium marapetinarum, terminari debet per decuriones civitatum intra 45 dies.
- 20 Sententia lata a decurionibus civitatum elapsis 45 diebus est nulla.
- 21 Instantia perempta transcurso tempore, antequam paris pereat remissive traditur.

Secunda Annotatio.

De instantia.

- 1 N iure nostro reperitur huiusmodi termini Iudicium, Causa, Lis, Controversia, & instantia, qui licet inter se differant, aliquando tamen confunduntur, & unus pro alio accipitur de iudicio enim in interpretanti Annotazione diximus.
- 2 Causa vero multifariam accipitur, ut notat A sin. in praxi iudicio cap. 1. in nostra tamen specie sumitur pro ipso iure deducto in iudicium, ut probat text. in l. properandum in princip. C. de iudi. & in dict. c. foris, de verbo. & ita causa dicitur ante & post litē contestatam, secundū Bar. in l. causas, C. de transact. quæ sequuntur ibi Riminald. & Iaf. n. 11. Maran. de ordi. iudic. 7. pa. num. 66. & A sin. vbi supra num. 11. contra gloss. dict. lsi causas, & comprehendit tam civilem quam criminalem causam, secundū Card. in Clement. 1. q. 18. de offic. vicarij per text. in cap. 1. §. nos itaque de iuram. calum.
- 3 Lis autem proprie dicitur causa ipsa deducta

duo in iudicio ante litem contestationem, iuxta text. in l. iis nomen, ff. de verbo. signi. sic. improprie vero sumitur pro instantia, iuxta text. in l. propterandum, in principio, C. de iudic. & resolut. Alcia. in dict. l. iis nomen, receptus ab Afín. vbi supra, num. 1. & verificaturque etiam in contentione extraiudiciali, secundum Panormit. & Deci. num. 7. in cap. capé, de appel.

5. Controversia fit in iudicio, & extra iudiciū tam agēdo, quā excipiendo, diciturque etiā ante litem contestatā secundum Bald. & communiter omnes in d. l. causas, resolut. Maran. vbi supra, §. par. num. 68.

6. Instantia autem nihil aliud est, quā exercitatio actionis, à litem contestatione, vique ad sententiam definitivam certo tempore constata, secundum Alcia. in l. si diuersa, num. 16. C. de transactio. quæ sequitur Afín. in sua praxi cap. 3. nu. 7. & Didac. Perez. in rub. tit. 1. lib. 3. Ordina. vers. Dubitatur veterius, reiecta distinctione Marante de ordin. iudicio. num. 5. part. num. 1. omniaque alia distinctione Curjio. postquam litem, C. de pñtis. Que instantia de iure reperitur quadruplex, prima quæ instituitur coram iudicibus ordinariis; secunda, & tertia quæ fit coram iudicibus appellatiōnum in eadem causa semel, & iterum licet vnicuique appellare, vt in l. vni. C. si licet tertio provocare, & l. 3. tit. 2. 3. par. 3. l. 7. tit. 17. lib. 4. Recop. & Innocen. in c. dicitur, & in c. sua nobis de appella. Quarta est supplicationis, quando scilicet primas duas sententias confirmatorias iudex infirmasset, nam tunc ab eius sententia tertio supplicari poterit, vt in l. si quis, C. de pre. cap. impetra. d. l. & in l. 1. ff. de off. pñtis fecit. prator. & hinc gloss. in d. l. vnica, verb. retractare, & in dict. l. 2. tit. 23. part. 3. alioquin enim non liceret tertio appellare, vt probant prædicta iura, in fine tit. Specul. in tit. de appellatione §. quoties, & Panormit. in dict. cap. dicitur, Bald. & Imol. in dict. c. sua nobis. Vbi dicitur, Principem ex plenitudine potestatis posse alicui concedere facultatem tertio appellandi, quod expresse probat text. in l. 2. tit. 24. part. 3. & notat Gregori. Lupus in d. l. 2. §. in glo. 1. De iure autem regio reperitur & alia instantia, quæ supplicationis dicitur, vt puta quando regis auditores sententias inferiorum, vel aliquam ex eis reuocauerint, tunc enim à tali sententia reuocatori pars grauata supplicare poterit. Idemque observanda erit quādo his primitus cepta fuerint coram auditoribus regis, nā ab eorum sententia supplicari poterit, vt probatur in l. 2. tit. 17.

lib. 4. Recopila. in quo titulus agitur de prima supplicatione, & plura de ea conueniunt Didac. Perez. in l. 3. tit. 4. lib. 2. ordi. & Auen. in tractatu, de defectu supplicationis. Reperiturque eodem iure regio alia instantia, quæ secundum supplicationis dicitur, cū poena mille quingentarum Duplarum, de qua agitur in titulo 20 lib. 4. Recopilatio, & apud Auen. vbi supra, & nos infra suo loco dicemus.

9. Opportune erit videndum, quanto tempore Instantia durare, & finire debeat. Quia in re constituitur regula generalis, quod prima instantia in causis civilibus finiri, & terminari debet triennio, iuxta text. in l. propterandum, in principio, C. de iudic. & ibi notat Dostores, & conuenit 27. tit. 4. part. 3. & l. 9. tit. 6. part. 6. in causis vero criminalibus biennio terminari debet, iuxta text. in dict. l. propterandum, & in l. 3. C. vt intra certū tempus criminalis questio terminetur, & conuenit l. 9. tit. 6. part. 6. & l. 7. tit. 19. part. 7. not. las. in l. 1. ff. solut. matrim. num. 20. Berol. in cap. venerabilis, extra, de iudic. Marant. de ordi. iudic. 5. part. numer. 5. vbi prædictam regulam sex ampliationibus, & viginti limitationibus ornatur, quæ etiam regulam notat Paul. Paris. in c. 158. column. 1. lib. 4. Ceterum Gregori. Lupus, in l. 9. tit. 6. part. 6. in glof. verbo. Tres años, & in l. 7. tit. 19. part. 6. verbo. Dos años, inquit, hoc iam in defectu in hunc nostris regnis abiisse, & instantiam minime biennio, vel triennio spirare, sibi que id placeat, ego verò exilimo, totius esse intra prædicta tempora in negotio concludere protestādo, inquirere quoque iudicem, vt sententiam debito tempore proferat.

11. Supradicta vero regula procedit de iure civili, & regio, tamen de iure canonico prima instantia nullo tempore perit, sed est perpetua, vt in capite venerabilis, vbi Panormit. & alii, extra, de iudic. & in cap. fin. de probatio. & text. in cap. cum olim, de priuileg. docet gloss. in cap. final. de dolo & contum. & gloss. in cap. anteriorum, §. sed hec, 2. quæst. 6. & gloss. in dicta l. propterandum, verbo. Triennio. & hanc opinionem testatur communiter, Felin. in dict. c. venerabilis, las. in dict. l. propterandum, numer. 27. Alexander. consil. 23. lib. 3. nu. 2. & ad utramque partem eam disputat Melchior Kerling. in dict. cap. venerabilis, concludens, ab ea non esse recedendum, & defendit Afín. in praxi, cap. 3. num. 22. Et hæc opinio in praxi, receptam esse testatur Courruu. in cap. quamvis prædictum, §. 1. 2. part. num. 4. & si ipse ibi contendat, dicrimus non

Secunda Annotatio.

non esse inter vtrunque ius imo Instantiam iure pontificio per lapsum triennij petere, ad eius opinionem citans Fulgos. & Ias. in d.l. *properandum*, in principio. col. fin. & Rom. 12 in conf. 220 Hodie vero iure nouissimo statutum est in Concilio Trident. sess. 24. de reformatio. c. 20. omnes causas ad forum ecclesiasticum pertinentes, etiam beneficiales in prima Instantia coram ordinarijs locorum infra biennium à die motæ litis terminandas esse, alioquin vnicuique ex litigantibus licere superiorem adire, quæ omnia supradicta de prima instantia sunt intelligenda.

13 Caterum instantia appellandi vno anno terminari debet tam de iure canonico, & ciuili, quam de iure regio, iuxta text. in Authent. ei qui, C. de temporibus & reparat. appell. & in cap. cum sit Romana de appellat. & in l. 1. titulo. 18. lib. 4. Recopil. Ex causâ tamen impeditenti inuitabilis biennium cõceditur, vt supradicta iura probant, & tunc ipso iure absque aliqua restitutione conceditur, secundum gloss. in dict. Authent. Ei, qui verbo, Indulgetur, & verbo, Manet, imò ex iuxta causâ triennium, & longius tempus datur, iuxta text. in cap. ex ratione, extra de appella. Quod tamen triennium, vel longius tempus nõ ipso iure indulgetur, vt perperâ voluit gloss. ibi, sed per viâ restitutionis, ex clausula generali, Si qua mihi alia iusta causa, &c. vt in l. 1. ff. ex quibus caus. maio. & in specie firmat gloss. in d. Authent. Ei, qui verbo, Manet, recepta communiter ex Panorm. num. 3. & 9. Bradof. num. 33. Deci. num. 12. & Perus. n. 45. in dict. cap. ex ratione, & Gregor. Lopez in l. 24. tit. 23. part. 3. in gloss. fin. & si Decius & Perusinus vbi supra, opinionem gloss. in dict. cap. ex ratione teneat. Quæ causa impeditenti ab appellante probari debet, vt comuni calculo scribentiũ receptũ est in d. cap. cum sit Romana, ne statuit iudici ad quẽ asserenti se impeditum fuisse, secundũ Decium in dict. cap. cum sit Romana, numer. 3. Itæ satis intendit Ias. in l. 1. in princip. num. 60. ff. de offic. eius, cui est mand. iur. & Decius in cap. quæ in ecclesiâ, numer. 27. dõ costit. & probatur ratione, quia vbi vertitur notabile prejudiciũ partium, non creditur iudici, nisi quatenus exactis processibus constiterit, iuxta text. in cap. quoniam in fine, de probatio. iuncto c. cum a nobis, de testibus, & resoluit Menochius de recuperand. posses. rema. 6. q. 26. numer. 3. 92. De iure autẽ regio, si dispositum sit, Instantiam appellationis terminandam esse intra annum per text. in l. 1. tit. 18. lib. 4. recopil. ad enim in desuetu

dinem abiit, secundum Greg. Lopez in locis supra citatis. Cautius tamen erit, quod in audientijs regularibus processibus intra annum cõcludatur: talia protestetur, & auditores Regis cum processu requirantur, vt sententiã proferant. De stylo curiæ Romanæ nullo dato impedimento, biennium, & aliud tempus cõceditur, dummodo, intra annum aliquas iustas fiat, secundum Calsiodorum, de decisione. 6. n. 8 in tit. de appellatio. idem obseruatur in summo Consilio nostri Regis in uicissim. Et quod ita in consistorio Principis obseruetur firmat Marant. de ordi. iud. 5. par. num. 25. & Asin. cum alijs cum pluribus in praxi iudicio in princ. cap. 3. num. 28. & 31. Circa supradicta aduertendum erit, Instantiam appellationis causarum ciuiliũ, non excedentiũ quãtãtatem decem millium marapetinoꝝ (de quibus per viam appellationis in isto Regno decuriones ciuitatum & locorũ cognoscũt) terminari debere spatio quadraginta quinque diebus à die latæ sententiæ per inferiorẽ iuxta text. in l. 7. tit. 18. lib. 4. Recopil. quo tempore elapso, appellatio remanebit deserta, neque aliud tempus, etiam ex iustissimâ causa concedi poterit, & licet de facto post illud tẽpus decuriones proferat sententiã, sententiã erit nulla, vt eleganter resoluit Didac. Perez in l. 6. tit. 16. lib. 3. Ordin. vers. vtrũ autẽ contra plures, quos ibi refert, & contra Panorm. c. de causis in prin. n. 70. de offic. deleg. Et à instantia perempta lapsu tẽporis ius partis pereat: resoluit Thom. Grammat. in voto 31. num. 4. & Didac. Perez in Rub. tit. 1. lib. 3. Ordin. vers. inquirendum est, & plures alias quæstiones de Instantia congerunt Marant. de ordin. iudic. 5. par. & Asinius in praxi iudici, cap. 3.

Ex 3. Annotatione.

SUMMARIA.

- 1 *Index, Actor, & Reus de substantia cuiuscuque iudicij sunt necessarii.*
- 2 *Testes de necessitate præcisâ iudicij non sunt necessarii.*
- 3 *Iudicium, & sententia absque testibus & probationibus valet.*

- 4 Intellectus verus ad text. in cap. 1. 4. quest. 4. traditur.
- 5 Testes in iudicio debent esse distincta persone à iudice, & ab accusatore, nec iudex, vel accusator suppleant vicem testium.
- 6 Actoris officium quid sit, traditur.
- 7 Actor in omnibus causarum discussionibus, prior habetur, & in iure proponitur.
- 8 Actor que attendere debeat antequam actiones moueat traditur remissive.
- 9 Officium Rei quid sit explicatur, & quid sit iudicis officium.
- 10 Officium testium quid sit, demonstratur.

Tertia Annotatio.

De personis necessarijs in iudicio.

IN Quocunque iudicio, siue agitur per viam actionis, siue accusationis, siue denuntiationis, siue inquisitionis, siue per officium iudicis, tres personæ de substantia eius interueni-
re debent, nempe Actor, vel accusator verus, vel fictus, Reus, & Iudex, vt ex definitione iudicij supra in prima annotatione tradita constat. Cui resolutioni non obstat, text. in c. 1. 4. quest. 4. & text. in c. forus, de verborum significatione, quibus probatur, in omni negotio quatuor personas interuenire debere, nempe Iudicem, Actorem, Reum, & Testes, nam respōdeo primo, ad essentiam iudicij necessitate præcisæ tres personas tantum necessarias esse, scilicet Iudicem, Actorem, & Reum, verò necessitate causatiua quatuor personas necessarias esse, nempe, iudicem Actorem, Reum, & Testes in qua specie intelliguntur iura contraria. Testes enim non sunt necessarij præcisè, sed ad effectum actoris

obtinere, nam actor non probante Reus ab solui debet. Actor, C. de probatio. cap. vni co, vt ecclesiastica beneficia, & in cap. fin. de iure iurand. siue testibus enim ex probationibus iudicium & sententia tenent, secundum Azorē in summa, C. de iudicij, & Bart. in l. prolata definitur. C. de sentent. & interlo-
cutorio, & in l. per hanc, C. de temporibus appella. Alexand. in cons. 105. num. 4. lib. 5. Pa-
norm. in cap. asserre de præsumpt. Decius in cons. 294. volum. 1. num. 11. & 12. & Felin. in cap. ecclesia. n. 24 de constitutio. Et hanc interpretationem ad prædicta iura, tradit De-
ci. in Rubric. extra, de iudicij, 2. lectura, num-
mer. 3. vbi Beron. num. 27. & nemine relato eam sibi vendicat Didac. Perez in Rubric. ti-
tulo 1. lib. 3. Ordinament. Quæ tamen inter-
pretatio ad text. in dict. cap. 1. 4. quest. 4. sub-
stineri nequit, cōfunditur enim ex verbo. No-
cessarij positum, quod respicit omnes perso-
nas ibi descriptas sub vna determinatione,
& sic pariformiter terminari debet, in l. iam
hoc iure, ff. de vulg. Ideoque sicut Iudex, actor
& Reus sunt necessarij necessitate præcisæ, ita
& eodem modo Testes. Quia obrem aliter præ-
dicta difficultas potest intelligi, scilicet, quod
quauis Iudicium sit actus trium persona-
rum in iudicio contentendum, non tamen
inde sequitur, testes non contententes ad se-
se non posse in iudicio, secundum Balianā
in Rubric. de iudic. colum. 2. relatum à Ri-
pa, ibi num. 42. quæ tamen interpretatio dis-
ciplet Ripæ, qui arguit prædictam definitio-
nem defectum esse, vt optime punit Ripa
vbi supra. Vnde verius intelligi potest text.
in dict. capit. 1. questione 4. nempe quod ibi
non diliniatur Iudicium à Fabiano Summo
Pontifice, sed solummodo improbetur qui-
dam abusus, quo utebantur Orientales, scilicet,
quod accusator, & aliquando iudex fun-
gebantur munere testium in probandis cri-
minibus, cum tamen deberent necessario tes-
tes esse distinctæ personæ, ab accusatore, &
iudice. Quo circa Summus Pontifex ibi
præcipit, quod si testes fuerint, produgendi
in iudicio, vel accusator vicem testium sup-
plere non possint, sed quod quatuor per-
sonæ distinctæ debent adesse. Qui intel-
lectus apprehenditur ex Archipo, in 2.
Epistola Fabiani ad Episcopos Orientales,
columna 6. pagina 115. idemque ob-
seruandum erit in iudicio ciuili, quan-
do Actor probare debuerit, quod asserue-
raverit, iuxta text. in dict. l. Actor. Ex-
quo intellectu deducitur tres personas de
substantia iudicij necessarias esse Iudi-
ci.

dicem, A. & orem, & Retum, vt supra resolui-
mus, ceterum testes non esse de substantia,
sed ex accidenti, quando produccendi fuerint
quo casu ea dem necessitate precisa debent
esse distincti à iudice, & ab a. & orem, & in hunc
sensum est accipiendus, tex. in dict. cap. 1. 4.
quest. 4. & in d. c. forus, & ita communiter
præceptoris vniuersitatis Salmantinae inter-
pretantur, quæ interpretatio planè deprehen-
ditur, ex capit. nullus introducatur, 4. quest. 1.
ne 4.

- 9 Officium actoris est, intendere, obijcere,
& expetere, qui in omnibus causarum discusio-
nibus prior habetur, & in iure præponitur,
cùm ipse sit qui causam moueat, vt in d. cap.
1. 4. quest. 4. & in dict. cap. forus, §. omni
epit. officium voluntarium est, vt in ru-
bro, & nigro, C. vt nemo inuitus agere, & no-
tat Dominus Franciscus à Sarmiento, libro
Selectarum, cap. 1. num. 1. Et regulariter om-
nis potest esse actor, qui prohibitus non re-
peritur, vt tradit Speculator in tit. de a. & o-
re n. um. 1. Qui ante litem mouendam attēde-
re debet ea, quæ cōtinentur in principio, tit.
2. par. 3. vt laboribus partium & expensis par-
catur, & suæ conscientie consulatur.
- 9 Officium Rei est, intentata refellere, & pe-
tita negare, & officium eius explicatur in pro-
cedio tit. 3. par. 3. & est videnda regula, cū
sunt partium iuncta sua gloss. de regul. iur. in
6. & in l. fauorabiliore, ff. de regul. iur. & no-
tat Sarmiento, vbi supra. Et ad hos duos colli-
tigantes accedit iudex inter medius, cuius of-
ficium est, vtrumque A. & orem, & Retū, & quis
& benignis auribus audire, alteri damnum,
alteri verò iustitiam adiudicans, iuxta tex. in
l. inter litigantes, ff. de iudicijs.

- 10 Testium officium est, intentionem partium
probare & processum instruere, de quibus
differendum erit infra in octauo tēpore vix
ordinariæ in l. part. 1. Tomi. Sunt & alia per-
sonæ, quæ in iudicio interueniunt ad instruē-
dos processus, & lites vt procurator, aduo-
catus, & tabellio, de quibus in sequentibus
erit agendum.

Ex 4. Annotatione.

SUMMARIA.

1. D. Esinio procuratoris ponit-

- 2 Procurator dicitur, qui a. i. c. i. n. a. n. e. g. o. r. i. a. de mandato domini admini-
strat.
- 3 Procurator in rem propriam impro-
prie dicitur procurator.
- 4 Disposita in procuratore ad lites nō
procedūt in procuratore in rem pro-
priam.
- 5 Procurator qui negotia aliena de
mandato domini gerit, duplex est
vñus ad lites, & alter ad nego-
tia.
- 6 Procurator ad lites ante litem cōte-
stata, non potest alium substi-
tuere, nisi mandatum habeat cum
clausula de substituendo.
- 7 Procurator datus post litem conte-
stata a domino, nō potest, alium
substituere, nisi specialiter hoc in
mandato contineatur.
- 8 Procurator ad lites tenetur compa-
rere in iudicio cum mandato domi-
ni sufficienter instructus, alias pro-
cessus reddetur nullus, nec domino
preiudicabit.
- 9 Iudex compellere potest procurato-
rē, vt mandatum ostendat etiam
parte non petente.
- 10 Procurator hodie in iudicio non est
audiendus prius quam exhibeat suf-
ficiens mandatum, à tergo manu
aduocati subscriptum.
- 11 Iudex debet esse multum cautus,
vt in primis faciat sibi ostendi mā-
datum in scriptis redactum.
- 12 Mandatum procuratoriū de iure
probari sufficeret per testes, tamē de
cōmuni praxi, & stylo iudiciorum
probari potest per instrumentum.
- 13 Man-

- 12 Mandatum non probatur presumptione ex allegatione diuturni in temporis.
- 13 Instrumentum mandati in iudicio produci debet, nec sufficit, quod tabellio de eo fidem faciat in processu.
- 14 Iudex ante omnia inspicere debet an mandatum sit sufficiens.
- 15 Mandatum speciale in quibus casibus requiratur, traditur remissive.
- 16 Processus gestus cum procuratore generali in causis requiruntibus speciale mandatum, nullus est, etiamsi procurator datus sit generaliter ad omnia, quæ speciale mandatum exigant.
- 17 Procurator datus cum libera administratione expedire potest omnia quæ speciale mandatum requirunt, nisi in his, quæ solent asserre graue damnum domino.
- 18 Clausula cum libera administratione in mandatis potius ex abuso, et stylo notariorum, quam ex voluntate domini solet apponi.
- 19 Mandatum specialiter concessum ad aliquas lites, vel negotia non comprehendit maiora, vel grauiora expressis quauis adiecta sit clausula. Y para en todos mis negocios, y pleytos q̄ tengo y espero tener, &c.
- 20 Syndicus constitutus ad certa negotia mandatum speciale requiritur, et generaliter ad omnia, donare, vel renuntiare non potest.
- 21 Procurator constitutus contra certam personam in certa causa, et in omni alia intelligitur contra eundem, et non alium.
- 22 Mandatum contra unum, et contra alios non includit illo digniores.
- 23 Mandatum concessum cum clausula. Y para en todos mis negocios, y pleytos que he, y tengo, y espero auer, y tener. Solummodo includit lites presentes, et ex iure de presenti ortas, non tamen futuras, nisi dependentes ex litibus de presenti.
- 24 Spes, et sperare proprie dicitur, quando est spes probabilis ex aliqua causa de presenti.
- 25 Mandatum contra Titium cum clausula generali: Contra qualescunque personas, &c. non comprehendit Vniuersitatem, Ciuitatem, aut Collegium, nisi specialiter exprimantur.
- 26 Procurator ad lites constituendus debet esse maior 25. annis, nec minor potest.
- 27 Murus surdus omnino, exul. ban-nictus procuratores constitui non possunt.
- 28 Criminosus de crimine accusatus procurator constitui non potest.
- 29 Plures accentur a munere procuratorio, remissive.
- 30 Procuratores esse prohibentur clerici, et monachi.
- 31 Procurator in audientijs Regijs nemo potest esse, nisi prius examine-tur, et si ex numero illius audientie.
- 32 Procurator nemo potest esse in illo tribunali, in quo certus numerus procuratorum deputatus fuerit nisi ex eis sit.

- 33 Procuratores plura hodie tenetur
obseruare remissive.
- 34 Prælatus Ecclesie absque mādato
capituli causas Ecclesie agere potest,
nisi essent arduæ.
- 35 Vicarius perpetuus Ecclesie pro sua
vicaria agere potest, absque mādato
Rectoris.
- 36 Prælatus Ecclesie in casibus in quibus
potest agere causas ecclesie, sine
mādato Capituli, potest ipse solus
procuratorem constituere.
- 37 Quæ persone in iudicio pro alijs cō-
parere possunt, sine eorum mādato
remissive.
- 38 Iudex cū primū viderit processum
gestum absque mādato, non debet
illum illusorium iudicare, sed inquiri
re prius de illo mādato.
- 39 Mādandum ad validitatem pro-
cessus sufficit offerri etiam post con-
clusum in causa.
- 40 Procurator datus ad preparatoria
tenetur dominū defendere in pre-
paratis.
- 41 Procurator primæ Instantie non re-
netur dominum defendere in secū-
da instantia, quamvis a sententia
acta in prima instantia teneatur
in appellare.
- 42 Procurator ne dum debeat iurare in
animam sui domini, verum etiam
in animam sui ipsius.
- 43 Procuratoris officium de iure civili
vile est, non verò de iure canoni-
co. Nam.
- 44 Procurator officium advocati exer-
cere non potest.
- 45 Procuratoris officium a Principe

concessum nobile est.

- 46 Procuratoris officium hodie in tri-
bunalibus ubi certus numerus de-
putatus est, nobile censetur, cū a
Principe concedatur.
- 47 Procuratoris officium de iure canoni-
co nobile est, nec infamis potest illud
exercere.
- 48 Nobilis exens officio procuratoris
etiam non concessa a Principe prius
legia nobilitatis non admittit.

Quarta Annotatio.

De Procuratore.

LITIGANTES

aliquando in iudicio com-
parent personaliter, spon-
te, vel in iuri, vt putā quan-
do citati sunt, vt in pro-
pria persona compareant,
aliquando verò in iudicio

- per alios comparent, vt per procuratorem,
ob idque aliqua de procuratore erunt adno-
tenda, & in primis quod procurator dicitur
ille, qui aliena negotia mādato domini ad-
ministrat, iuxta text. in l. 1. ff. de procurator.
& l. 1. tit. 5. part. 3. Vnde constat Procura-
torem in rem suam in propriū dici Procura-
torem, cum potius rem propriam quā aliē-
nam agat, vt in l. qui stipendia, C. de procu-
rat. & ibi Bald. nu. 1. Quo sit disposita in pro-
curatore ad lites, non habere locum, in procu-
ratore in rem propriam, vt resoluit Afilius
in praxi iudic. §. 28. r. 4. Et procurator, qui
negotia aliena mādato domini administrat,
duplex est, vnus ad lites, alter ad negotia, iux-
ta text. in c. 1. §. licet, & §. si de procurator. in
6. procurator enim ad lites, de quo in nostro
proposito, ante lites contestationem nequit
alium substituere, nisi mādatum habeat cum
speciali clausula substituendi, vt in l. quod
quis iuncta gl. 1. ibi, & in l. neque tutores, C.
de procurato. & in dist. cap. 1. §. licet eodem
tit. in 6. & in l. 19. tit. 5. part. 3. & Petrus
Roch. in praxi causarum civilium, cap. 5.
numero 11. Est tamen aduertendum, quod
sic dominus prius fuerit item contestatus,
& deinde procuratorem constituat,
quod tunc procurator non poterit alium
sub-

substituere, nisi specialiter hoc in mandato continetur, iuxta gloss. in cap. 1. §. 1. verbo, ab eo, de procurator. in 6. & firmat Bart. & Angel. in l. i. lib. 1. C. cod. Gregor. Lup. in l. 19. tit. 5. par. 3. vbi prædicta opinio probari videtur, & si oppositam teneant plures relati à Gregor. ibi, verbo, Si primum teneant.

7 Et ille Procurator ad lites nomine alieno in iudicio comparere, tenetur cum mandato domini sufficiens instrumentis comparere, alioquin processus erit nullus, nec procurator poterit domino præiudicium inferre, vt probat tex. in l. si procurator. C. de procuratoribus, in cap. 1. extra eod. tit. & in cap. venerabili, de dolo & contumacia, & ibi notat

8 Card. & est l. 10. tit. 5. p. 3. Ideoque receptum est iudicium ex suo officio procuratorem compellere posse, vt mandatum ostendat, ne postea iudicium illusorium reddatur, secundum gloss. in cap. 1. verbo, Absentis, de electio, in 6. & eam tãquam notabilem, & singularem sequuntur Bald. in l. exceptionem, num. 7. C. de probationibus. Panormit. in cap. causamque, num. 3. de iudic. & Alexand. in l. licet, num. 6. & 7. C. de procurator. Quam opinionem testatur magis communem Deci. in cap. causamque 1. de iudic. num. 4. vbi Barb. colum. 7. Quamuis contrarium teneat Imol. in cap. quam in iure peritus, de officio deleg. cuius opinionem communem dicit Felin. in dist. cap. causamque, col. 2. Sed prior communis iam hodie comprobata est iure nouissimo huius Regni in l. 3. tit. 2. lib. 4. Recop. & l. 5. tit. 2. lib. 3. Recopil. vbi statuitur, quod quãdo procurator in iudicio comparuerit nomine alterius, prius quam audiret, debeat ostendere & producere sufficiens mandatum, & à tergo manu aduocati subscriptum, vt si postmodum insufficientes apparuerit, & ex eo processus annullatus venerit. Aduocatus teneatur soluere expensas in lite factas.

9 Ideoque iudex debet esse multo cautus, vt in primis faciat sibi ostendi mandatum inscriptis redatum, licet enim de iure communis sufficiat mandatum procuratorum per testes probari, secundum gloss. in cap. 1. verb. Portioribus, extra, de procuratoribus, quam ibi commendat Ioan. del mol. num. 4. idem tenet gloss. fin. in l. Maritus, C. de procuratoribus, Doctores in l. non solum, §. qui aliena, ff. de procuratoribus, & omnes communiter ex l. san. l. 1. n. 6. & 7. C. eod. tit. & Boer. in decis. 281. num. 1. In proximo tenet receptum est, mandatum probari per instrumentum, & non per testes, secundum Ioan. An-

dræam, in Additionibus ad Speculat. tit. de procuratore, §. ratione, nu. 2. super licita A. Et ita stylo iudiciorum obseruari testatur Gregor. Lup. in l. 21. tit. 5. par. 3. in gloss. 1. & Didez. Perez. in l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. col. mih. 893. in fin. & Petrus Rochæ in sua praxi causarum ciuiliu, c. 5. n. 13. idque satis aperte disponitur in d. l. 3. tit. 2. lib. 4. Recop. Quo fit nõ sufficere diuturnitas temporis allegare ad probandum præsumptiue mandatum secundum Bald. in l. 2. num. 2. ver. quatio quid si dominus, C. si ex falsis instrumentis, & Bal. in l. 1. C. de rebus alienis non alienandis, A. ymon Craueta de antiquitate temporis 2. par. num. 46. & omnes communiter ex Balbo de præscript. 1. part. 3. partis, quæst. 10. numer. 30. & ex decisione Pademontan. 175. numer. 4.

12 Quinimo non sufficeret, si Tabellio fidem in processu faceret, procuratorem mandatum habere, imò requiritur, quod instrumentum ipsius mandati in iudicio producat, secundum Angel. in l. si donatione, C. de donatione, & in l. 2. C. de testament. & in l. sciendum, ff. de verborum, & Alexand. in conf. 6. num. 8. lib. 4. In tantum quod nõ sufficeret, si Tabellio diceret, pro vt apparet in mandato procuratorio coram me ante confectio, de quo fidem facio, secundum Ange. vbi supra, quæ sequitur l. si per tex. ibi in Authentic. si quis in aliquo, numer. 7. C. de edendo, & Boerius in decisione 281. num. 3. & Auiles in extr. prætorum, cap. 15. num. 23. & ita in praxi obseruatum est a metris Fulgosijs in consilio 181. contrarium teneat, & eum sequatur l. si sibi contrarius. Et probatio huiusmodi mandati insubit procuratori asserenti, se mandatum habere, secundum Panormitan. in cap. coram, n. 6. & 9. Felin. num. 8. de offi. deleg. & Panorm. in c. 1. numer. 1. de procuratoribus.

14 Itaque iudex in primis inquirere debet an mandatum sit sufficiens ad expeditionem illius causæ, & an in ea speciale mandatum requiritur, & quæ negotia mandatum speciale exigant, tradit gloss. in cap. qui ad agendum de procurato, in 6. gloss. in cap. coram, de in integrum restitutione, verbo, Mandatum, & notat Couzer. lib. 1. variarum, cap. 6. numer. 2. gloss. in l. illud, §. fin. ff. de minoribus, gloss. in l. si quis mihi bona, §. sed vtrū, verbo, Specialiter, ff. de acquir. hered. gloss. in §. præterea, l. nisi, de his per quos ann. pos. & triginta, & postea, causas mandatum speciale exigentes, congruit Philip. Franc. in dist. cap. quid ad agendum, & 71. cum 4. mulat Firmianus in suo Repertorio, verbo,

comprehendit Vniuersitatem, Ciuitatem, & Collegium, nec sufficiens erit ad litigandum cum illis, dum modo generaliter Vniuersitas Ciuitas, vel Collegium non exprimat procurator enim datus contra omnes personas, non comprehendit Vniuersitatem, vel Collegium, secundum Archidia. in cap. 2. de rescripte in 6. vbi Ioan. Andr. & Dominicus, col. 3. Bald in Auth. item quencunque, C. de epis & clerici. & Felin. cap. eam te, num. 15. de rescripte.

26 Insuper incipiendum erit, an procurator ad lites constitutus maior sit viginti quinque annis, quia nemo ante illa etate constitui debet, vt probat text. in l. minor, ff. de procurato. C. qui generaliter, §. fin. de procurato. in 6. l. 5. tit. 5. p. 3. Nec etiam mutus, & surdus in omnino, exul, bannitus constitui poterunt procuratores, iuxta text. in l. 2. l. mutus, ff. de procurato. nec criminosus, vt in l. cū, C. de procurato. dummodo de crimine capitali fuerit accusatus, vt in d. l. 5. tit. 5. par. 3. & ibi Gregor. Lup. nec alijs de quibus in l. nec fœmina, ff. de procurato. in l. placet, C. de epis & opib. & cler. in l. quæ absentes, & in l. militē, C. de proeurat. & in cap. post cessionem de probatio. & in cap. 3. n. clerici, vel monachi, & in l. 5. tit. 5. par. 3. & in l. 7. tit. 25. lib. 4. recopil.

31 Nec hodie in audientis regalibus poterit quis fungi officio procuratoris prius quam examinetur à preside, & auditoribus, & sit ex numero procuratorum illius audientie, vt inquit text. in l. 1. tit. 4. lib. 2. recopil. nec in alijs tribunalibus inferioribus (vbi certus numerus procuratorū deputatus est) poterit vnus pro alio interuenire, iuxta prouisiones Regias, quas habent illi qui ex numero sunt.

33 Et plura quæ hodie teneantur obseruari pro curatores, præscribuntur in tit. 26. & 24 lib. 2. recopil.

34 Erit tamen aduertendum, quod prælatus ecclesie absque mandato Capituli poterit causam ipsius ecclesie agere, vt sentit gloss. in l. ait prætor, verbo, adiones, ff. de iure de liber. & firmat Innocentius in cap. edoceri, h. 4. de rescripte & hanc esse communem opinionem testantur Panorm. numer. 6. & Felin. num. 1. in dict. cap. edoceri, & Augustinus in c. ex literis, num. 45. de probatio reiecta gloss. 1. in cap. inter dilectos, de fide iustit. men. & gloss. 1. in dict. edoceri, & glo. pen. in cap. de procurato. & glo. 1. in c. contingit, de transactio. & gloss. cap. causam quærit. de iud. Quorum glossarum opinio saluari poterit in casu arduo in quo mandatum Capituli necessarium est, secundum Panormit. &

35 And. Barba. num. 31. in d. cap. edoceri, Pari modo Vicarius, perpetuus cuiuslibet ecclesie pro sua vicaria agere poterit, sine mandato rectoris, secundum Panormit. in c. G. per petuus, nu. 2. de fide iustit. & fin. gloss. 1. ibi contrariū velut. Imo in omnibus casibus in quibus solus prælatus potest esse in iudicio pro sua ecclesia absque mandato, Capituli, poterit ipse solus procuratorem constituere, absque consensu Capituli, secundum communem ex Abbate in dict. cap. edoceri, & ibi Barba. n. 9. per tex. in dict. c. petio. de procurato. Et quæ aliæ persone possunt pro alijs absque eorum mandato in iudicio cōparere traditur, in l. 10. tit. 5. p. 3. vbi eleganter Gregorius Lupus resoluit. Ceterum si iudex inflexerit, processum gestum fuisse per procuratorem, nec de mandato domini in processu consistit, non debet statim sententiā proferre declarando processum ex defectu procuratoris illusorium esse sed prius inuestigabit, an procurator ille mandatum sufficiens habuerit, & si inuenerit, quod habuerit debet ei præcipere, vt illud exhibeat, & in processu producat: nam ad validitatem processus sufficit mandatum quandoque off. ferri etiam post conclusum in causa, secundum Rotam nouam. 145. numer. 3. in fin. & antiquam 247. & Felin. in capitul. fuscitatus, numer. 15. de rescripte. & Bantium in tractat. de nullitate sententie ex defectu mandati, nn. 116. & Specul. tit. de procuratore, §. ratione igitur, num. 1. 8. & 19. & probat l. 6. ff. l. 1. Et ita in praxi meminisse obseruari

40 in causa cuiusdā amici Rursus aduertendum erit, quod procurator constitutus ad præparatoria tenetur defendere dominum in præparatis, secundum Bart. per tex. ibi, in l. qui proprio, §. item queritur, ff. de procurato. non tamen procurator primæ Instantie tenetur defendere dominum in secundā Instantia, quamuis a sententia lata in prima Instantia teneatur appellare, vt in l. inuitus. C. de procurato. & tenet Bar. vbi supra, & Nauar. in rubric. extra de iudicijs, num. 5.

42 Denique aduerte, quod procurator nedū tenetur iurare in animam domini, verū etiam in animam ipsi ipsius, alias haberet locum poena, cap. fin. de iuramento calu. quia ipse ita calumniari potest sicut dominus, secundum Rotā antiq. 1. sub tit. de iuramento calum. & eod. tit. in nouis. decif. 1. gloss. in Auth. principales, verbo, Migraverit, C. de iur. iur. propter calum. dam. gloss. 2. §. 1. verbo, Abipis, de iuram. calum. in 6. Ange. §. nūc admo- nendi, colum. 1. num. 6. In sit. de poena teme

re litig. & Belam. in cap. cum in causa, nu. 4. de iuram. calum. Et ita in fin. cuiuslibet portionis prejudicialis dicitur. (E. iuro eo. forma de derecho en anima de parte y la mia).

43. Ultimo aduerte, officium procuratoris velle esse, vt probat tex. in l. i. quia procuratio nem, C. de decurio. lib. 10. & in §. fin. instit. de exceptio. ideoque procurator non potest officium aduocati exercere, secundum gloss. l. generali, C. de tabul. lib. 10. & tradit Bart. in l. 1. C. de primi. lib. 12. Bald. in l. Senatores, l. 1. §. de senator. l. 1. in Rub. C. de procurator. & Tiraq. in Tract. de nobilitate, c. 29. n. 13. tamē si officii procuratoris à Principe esset concessum, nobile esset: vt resolut Rebuffus in consil. Reg. Gall. Tracta. de sen ten. execut. gloss. 1. §. n. 1. pag. 422. & Boer. in qua l. 22. quia habens officium à Principe dicitur dignitatem habere, iuxta tex. in l. nemo, C. de dignit. lib. 12. Vnde cū hodie officii procuratoris à Rege, concedatur in tribunaliis, vbi certus numerus deputatus est, existimo ibi officii nobile esse. De iure tamē canonico est officium nobile, & ita illud non potest exercere infamis, vt cap. 1. quia l. 7. notat gloss. 2. in cap. cum deputati de rudi. & ibi Panor. n. 6. & latius in cap. Imperatores, n. 9. de iuram. calum. vbi aliter distinguit. Et ita est tenendū, & fit Petrus Rochz nouissime in sua praxi causarum civil. c. 5. n. 9. contendat omni iure officii procuratoris ad hunc nobile esse. (Et vide Causaleuē in decisione 41. n. 3. cum sequentib. vbi late agit de offi. procuratoris & tabellionis) Verum licet hoc officium à Principe non esset concessum, & per consequens vile esset, nihilominus tamen si aliquis nobilis eo vtatur non priuatur nobilitatis priuilegijs, quod ad contributionē tributorum, vt optime resoluit Cotta in pract. qua l. cap. 19. num. 7. etiam additionator. Abb. in c. cum deputati. n. 6. de iud. contrarium teneat. Plura de procuratoribus videnda erunt in Speculat. tit. de procuratoribus, & apud Mansueti. in sua practica tit. de procuratore, & in toto tit. 15. part. 3. & in tit. 35. lib. 2. Recop. & apud Lusitanos, lib. 1. Ordinationum, tit. 88. & tit. 50.

Ex 5. Annotatione.

SVMARIA.

1. Aduocati in iure dicuntur postulantēs.

2. Postulare quid sit declaratur.

3. Aduocati officium laudabile est, & aduocatus que obseruare debeat, vt munere suo digne fungi dicatur traditur.

4. Aduocatus debet esse modestus in sermone.

5. Aduocato verboso, & procaciter loquenti pena suspensionis ab officio imponi potest.

6. Aduocatus debet esse veracissimus, tam in verbis, quàm in scriptis.

7. Aduocati non possunt esse infideles, heretici, excommunicati, infames procuratores.

8. Aduocati non possunt esse minores decem & septem annis, nec famina, nec alij.

9. Aduocatus priusquam officium aduocationis incipiat habere debet peritiam viriūque iuris, & experientiam negotiorum, nec sufficiet, solā experientiam habere.

10. Aduocatus qui absque iuris peritia & negotiorum experientia officio se ingerit, mortaliter peccat.

11. Aduocatum per spacium quinque mī operam iuris prudentie dedisse, necesse est.

12. Ad aduocationis officium admiittendus debet esse hodie graduatus in iure canonico, vel civilī.

13. Gradus bachelariatus per quinquennium, & aliud breuius spatium in nonnullis vniuersitatibus acquiritur.

14. Lex Regia Recopilationis solummodo requirit, vt quis possit esse aduocatus, quod graduatus sic in iure

iure Pontificio, vel Casareo.

15 Aduocatus non debet esse qui prius
nō fuerit examinatus, & approba-
tus à Præside, & ab auditoribus Re-
gijs in suis audientijs, vel à iudici-
bus tribunaliū inferiorū, positusque
in matricula aduocatorum.

16 Aduocatus in principio sui officij,
& quolibet anno iuramentū præ-
stare debet, quod bene exerceat suum
officium.

17 In tribunalibus inferioribus de con-
suetudine non observatur, quod ad-
uocatus examinetur, & iuramen-
tum præstet.

18 Aduocatus summè curare debet in
exordio litis, quod sua pars verita-
te facti narret, & quod narratione
facti in scriptis à parte recipiat, &
ibi quare id facere debet.

19 Aduocatus relatione facti sibi à
parte facta interrogare debet, an
probationes actionis, vel defensionis
habeat.

20 Victoria causa ex probationibus pē-
det.

21 Aduocatus semper studere debet,
ad decisionem, & defensionem sue
cause.

22 Ius Regni Castellæ in decisionibus
causarum qualiter observari de-
beat.

23 Cause in Regno prius decidi debet
per pragmaticas Regias post pro-
mulgationem legum nouæ Recopi-
lationis.

24 Pragmatica ante nouam Recopila-
tionem edita, sunt abrogatae per le-
ges eiusdem Recopilationis.

25 Pragmaticis non existentibus, cau-
se prius decidenda erunt per leges
nouæ Recopilationis.

26 Lex nedium corrigitur per legem po-
steriorem tempore, merum etiam
per posteriorem in ordine, quando
de die promulgationis non con-
stat.

27 Prior pars legis per posteriorem cor-
rigitur.

28 Quando dubitatur de tempore pro-
mulgationis legis, & de loco situa-
tionis eius, quid sit observandum
remissive traditur.

29 Lex priori loco sita maiori equita-
te nitens præferri debet in observa-
tione legi posteriori loco sitæ.

30 Cause in Regno decidenda erunt
per leges Fori, vel styli deficienti-
bus pragmaticis, & legibus Recopi-
lationis, dummodo leges Fori, &
styli ratione nitantur, & in usu,
& obseruantia sint.

31 Allegati pro se legem Fori, vel sty-
li incumbis onus probandi illam l.
in usu esse.

32 Praxis, & forma articulandi, &
probandi leges styli in usu esse, tra-
ditur remissive.

33 Stylus, & forus quid significant, &
in quo differat traditur remissive.

34 Foro legum generali derogatur per
munieipale.

35 Leges partitarum indecidedis cau-
sis sunt obseruande in defectu prag-
maticarum legum Recopilationis,
& Fori, vel styli.

36 Deficiente iure Regio recurendum
erit ad ius canonicum, & non ad
ciuilem

- ciuilem causis decidendis, & in foro Ecclesiastico deficiente iure canonico ad ius Regium erit recurrendum.
- 37 Aduocatus postquam exacte intellexerit suū clientulū in iustam causam habere, illam tuendam suscipiat.
- 38 Aduocatus nunquam debet clientulo victoriam cause repromittere.
- 39 Aduocatus nullo modo suscipere debet iniustam causam protegendam, alioquin si sciens suscepit, mortaliter peccat & ad restitutionem damni aduersarij, & resarcionem expensarum sui clientuli tenetur.
- 40 Aduocatus qui à principio litis intellexit, suum clientulum iustam causam habere, si ex post facto iniquā esse cognouit, statim deserere debet, cauē tamē absque periculo sui clientuli, alias ad damnum, & expensas tenetur, etiamsi suus clientulus instet, ut eius causam iniustam defendat.
- 41 Aduocatus iura conscientia non potest consulere suo clientulo, quod cum aduersario paciscatur, quando intelligit causam clientuli iniquam esse.
- 42 Aduocatus an in causa dubia patrocinari possit, remissuē.
- 43 Aduocatus ad damni resarcionem tenetur aduersario, quando per calulationem, vel aliam fraudem iustam causam abstulit eidem, vel aliud grauamen intulit, & de iure Regio arbitrio iudicis est suspendendus ab officio.
- 44 Aduocatus propter negligentiam, vel imperitiam amittens causam iustam sui clientuli mortaliter peccat, & ad interese suo clientulo tenetur cum duplo, quando iactabat se peritum, cum non esset, & clientulus imperitiam eius ignorabat: si uero eam sciret ex solo dolo, & lata culpa teneretur.
- 45 Aduocatus causam sui clientuli summa fidelitate defendere debet.
- 46 Aduocatus iura, & arcana sui clientuli reuelans parti aduersæ, ad quid teneatur, docetur.
- 47 Aduocatus non debet fauere parti aduersæ etiam in secunda instantia.
- 48 Aduocatus in stipendio, & mercede, debet esse æquus, & honestus: nam licet possit vendere iustum patrocinium, non tamen plus debito exigere debet.
- 49 Aduocatus etiam si absque reuolutione librorum patrocinium præstet, illud videre potest.
- 50 Aduocatus pro modo litis, & laboris, & fori consuetudine mercedem exigere debet, alioquin plus debito exigens mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur.
- 51 Aduocatus iura conscientia percipere potest gratis oblatum ultra salarium à lege taxatum, quod an hodie verum sit stante lege Regia declaratur auctor.
- 52 L. 19. tit. 16. lib. 2. Recop. prohibent aduocatis ultra salarium à lege taxatum aliquid etiam ultra oblatum percipere, nouē declaratur, quando

Quinta Annotatio.

- 3 tione Iuriconsulti in l. i. §. postulare, ff. de postulat. quorum officium laudabile est, iuxta tex. in l. laudabile, C. de advocatis diversorum iudicum, & in cap. quia episcopus, §. quæst. 3. tradit Cagnolus in repet. l. 2. ff. de origine iuris numer. 11 & qui dignè hoc munere fungi velit sequentia observare debet.
- 4 Primo vt bonis moribus præditus sit, idcoque debet esse modestus in sermone, iuxta illud eccles. 28. aurum & argentum tuum cõssa & verbis tuis fac stateram, & omnes fratres rectos, &c. alioquin aduocato verboso, & procaciter loquenti imponi potest poena suspensionis ab officio, secundum glossam in l. ex ca, ff. de postulat. commendatã a pluribus relatis per Rebuffum in repet. l. vnica, numer. 3. C. de sententijs, quæ pro eo quod interell. facit l. 7. & l. 2. tit. 6. par. 3. Veracissimque debet esse, tam in verbis, quam in scriptis, nec falsas leges aut correctas allegare debet, quia incideret in poenam falsi, iuxta l. fin. ff. ad l. Cornel. de fals. & l. 1. §. hunc igitur, C. de Iuliania n. o. Cod. consue. not. Bart. l. omnes populi, n. 68. de Iust. & iur. l. 1. tit. 7. par. 7. Et ob defectu bonitatis plures accentur ab officio aduocationis, vt puta infideles, hæretici, excommunicati, infames, procuratores, & alij de quibus in l. i. cum suis, §. est de postulat. & in §. tit. 6. par. 3. Primomodo ob defectum naturalem, vel corporalem ab huiusmodi munere prohibentur, nempe scemina, minores 17. anno rû cæci, & alij de quibus in d. l. i. ff. de postuland. & in l. 15. & 30. tit. 16. lib. 2. Recop. & l. 7. tit. 25. lib. 4. Recopilat. tradit Damhoude tius in sua praxi, cap. 96.
- 9 Secundo obseruet etiam aduocatus, quod priusquam ad exercitium aduocationis accedat, habeat peritiam vtriusque iuris, & experientiam negotiorum, idque versimilibus cõiecturis cognoscat, nam non sufficit experientiam causarum habere, secundum Bart. in l. i. §. postulare, ff. de postulat. quem sequitur Motalius in reportorio legum regni, verbo. Ad uocati, & siglos. in d. §. postulare, verbo. Exponere, contrariu vult, alias enim si absque vlla iuris peritia, & negotiorum experientia se ingerat officio aduocationis a mortali culpa immunis nõ erit, vt eleganter docet Doto lib. 5. de Iust. & iur. quæst. 8. art. 2. in fine, & Nauar. in Manuali Hispano, & Latino, c. 25. nu. 28. vers. primo. Quo circa spatio quinque annorum debet operam dare iurisprudentiæ, ex tex. in proximo Digestorum, §. duobus, & in l. inuenimus, §. ne de cetero, & ibi gloss. verbo. Per statuta, C. de aduo

- catis diuersorum iudicum, gloss. in l. i. §. aduocatus, verbo. Quoquo, ff. de varijs & extraordinar. cognit. Bart. in 1. constitutione Codicis, colum. 1. & omnes docto, in l. 2. Tauri, & ita hodie debet esse graduatus in iure Canonij, vel civilij, iuxta tex. in l. i. tit. 16. lib. 2. recopilat. Vnde cum gradus baccalaureatus per quinquennium in hac Vniuersitate Salmantina, & per aliud breuius tempus in nonnullis alijs acquiratur, non requiritur in aduocato studium decem annorum, prout requirebat pragmatica §. 8. folio 64. Regum catholicorum: quia hodie prædicta l. 1. recipi. solummodo requirit aduocatum graduatum esse.
- 14 Nec obstat dict. pragmat. §. 8. nã iam cũ abs ante recopilationem conditis est abrogata, vt cõstat ex pragmatica posita in initio recopilationis. Quinimo aduocatus debet esse examinatus, & approbatus à præside, & ab auditoribus Regijs, vel à iudicibus inferiorum tribunali, ponique debet in matricula aduocatorum aliter enim non poterit munus exercere, iuxta tex. in l. i. tit. 16. lib. 2. recopilat. & antea de iure communi erat decisum in l. nemini licere, C. de aduocatis diuersorum iudicum, cui cõuenit l. 13. tit. 6. par. 3. debetque in principio sui officij, & quolibet anno iuramentum præstare de bene exercendo suum officium iuxta tex. in l. 2. tit. 16. lib. 2. recopilat. Sed licet hoc de iure verum sit, tamen de consuetudine apud tribunaia inferiora, hodie aduocatus nec examinatur, nec iuramentum præstat.
- 18 Tercio obseruet deinde aduocatus, quod in exordio litis curet, quod sua pars facti veritatem narret, cum ex factis ius oriatur, vt in l. si ex plagijs, §. incliuo, ff. ad l. Aquil. l. 4. tit. 16. lib. 4. recopilat. relationemque facti in scriptis recipiat subscriptam manu propria orientali, ne postmodum clientulus dicat, causamissam fuisse culpa sui aduocati: quia non allegauit iuxta narrationem facti, ita dispõnit l. 14. tit. 16. lib. 2. recopilat.
- 19 Quare relatione sic suscepta, debet interrogare suum clientulum, an probationes suæ actionis, vel defensionis habeat, ex quibus victorie cause pendet, iuxta tex. in l. duo sunt Titij, ff. de testam. tutel. deficiente enim probatione, & ipsam ius corrumpit, vt in cap. plerumque 2, quæst. 7. & si clientulus assueperit, suæ intentionis probationes habere, tunc aduocatus semper operã iuri dabit in reboledis libris, & allegationibus prælegedis, ad decisum, & defensionem causæ sui clientuli, ex mente glo. in cap. non licet, 1. quæst. 3. & in l. 3. tit. 16. lib. 2. recopilat. ibi. Y estudiando el de recho,

- recho, &c. Iuxta ordinem prescriptum in l. 1. Tauri, que habetur in l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopil. & in pragmatica posita in initio Recopilationis. Et circa obseruantiam iuris huius Regni aduocatus considerat frequentia. Pri-
 22 mo, quod cause debent prius decidi per regias constitutiones (que vulgo pragmaticas dicuntur) post nouam Recopilationem conditas: nam cum sint nouiores preponuntur, iux-
 23 ta tex. in l. non est nouum, ff. de legib. & ibi Barto. & Bald. Ias. in l. pacta nouissima, n. 3. C. de pactis, & gl. recepta per Doctorem in cap. 1. de verbo. Iura de consuet. tex. in cap. 1. de cognitione spirit. Gregor. Lup. in l. 7. tit. 3. part. 1. & facit l. 3. tit. 1. lib. 2. recopil. ibi: Y las de los Reyes que de nos vinieren, &c.
 Pragmaticæ enim ante prædictam Recopilationem conditæ iam sunt, abrogatæ per eam, vt constat ex pragmatica posita in principio, recopilata. Si vero nulla pragmatica con-
 24 dita sit post prædictam Recopilationem, tunc cause decidi debent per leges illius recopilationis, vt dispositum est in dicta pragmatica posita in initio Recopilat. & in l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopilat. Circa quod aduocatus conside-
 26 ret legem nedom corrigi per posteriorem tempore, vt diximus, verum etiã per posteriorem in ordine illius libri Recopilationis, si de die promissionis non appuerit, secundum ea que docet Cynus, receptus à Bartol. & Doct. in l. 2. C. de testam. tutel. Angelan. l. in ciuile, ff. de legib. Alex. & Imol. in l. si miles, ff. ad l. Falcid. Bartol. numer. 35. & Salomonius, nu. 58. in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. per tex. in l. si certari, ff. si. ff. de iust. testament. & in l. conficiatur, ff. si miles, ff. de iure codicillorum. Consideret etiam aduocatus prio-
 27 rem partem legis per posteriorem corrigi, secundum glossas, in l. si tibi, ff. si cert. petat. quæ sequuntur Ias. & Decius ibi, & Bartol. in l. fides, ff. de positi, & Marius Salomonius, vbi supra, Bald. in l. non est nouum, C. de legib. & est tex. in l. in ciuile, ff. de legib. Quo sit verã esse glossam l. qui filium, ff. Sabinus, ff. ad Senat. consult. Trebell. c. vias meminere Ias. & Angelan. l. si idem, ff. vna, ff. de iurisd. omni. iudic. & Alexand. cons. 162. & cõmuniter omnes in §. item precium, Instit. de emptio. & vendi. Et si forsã aliquando dubitare
 28 de loco & tempore, tunc enim obseruadũ quod resoluit Albericus, l. 2. C. de testamen. tutel. & Salomonius vbi supra. Quod autem de posteriori loco dictum est, obtinebit nisi lex priori loco sit maiori æquitate nitatur, secundum Aretin. cons. 167. quem sequitur Ias. & Decius, in l. si tibi, ff. si cert. petatur, &

- Ias. in l. si idem, ff. vna, ff. de iurisd. omni. iud. quamvis ibi Decius libi contrarius contrarium teneat, quem sequitur Curtius ibi: Ceterum si nec pragmaticis, nec legibus Recopilationis negotium decidatur, tunc causa terminanda erit per leges Fori, vel Styli, iuxta tex. in l. 3. tit. 1. lib. 2. Recop. dũmodo leges ille irrationabiles, vel iuri huius Regni contrarie non sint, & in vsu & obseruantia constet eas leges esse in casibus in iudicio agitas, vt disponitur in dicta l. 3. & alleganti pro se leges Fori incumbit onus probandi talem legem esse in vsu receptam, secundũ Rodericum Suarez in procemio Fori in princip. Oroscius in l. de quibus, ff. de legib. Zasius
 30 conf. §. n. 109. lib. 1. Gregor. Lup. in l. 7. tit. 2. part. 1. A uiles in cap. pratorum, c. 19. & ita in praxi obseruari testatur Suarez vbi supra, quo in loco ponit modũ & formam articulandi, & probandi legem illam Fori esse, in vsu & ibi limitat duobus modis hanc resolutionem. Idemque obseruandum esse circa
 31 leges Styli resoluit Rodericus Suarez in l. 6. tit. 1. de las ganancias, lib. 3. Fori, in versu ul. vltius quæro prope finem. Et quid significet forus, & stylus, & qualiter inter se differant, explicat Bart. num. 10. Oroscius nu. 33. in dict. l. de quibus, ff. de legibus, Rochus de Curte in Rubr. de consuetudine à num. 24. Gregorius Lupus in l. 1. tit. 3. part. 1. verbo, Fucro, & glossa in l. 1. tit. 1. lib. 1. Fori, Aduertendũ tamen erit: foro generali derogari per municipale, vt notatur in cap. 1. de cons. in 6. Et si aduocatus non inuenierit negotiũ decisum prædictis iuribus, vt supra dictũ est, tunc recurrere debet ad leges Partitũ, que obseruande erunt in defectũ supra dictorũ iurium, iuxta tex. in l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopilat. & in dicta pragmatica sita in principio recopilationis. Deficiente autem iure regio, recurrẽdum erit ad ius canonicum, & nõ ad ius ciuile, & è conuerso in foro Ecclesiastico, deficiente iure canonico, incurrẽdum erit ad ius Regni, vt eleganter resoluit Palacios Rubius in l. 1. Tauri, numer. 9. & ibi Doct. del Castillo, Villadiego in repet. 1. c. constitutum, de in integrum restitut. Cifuentes in l. 3. Tauri, numer. 3. Bernard.
 32 Diaz in practic. criminali. capit. 60. & Aules in cap. pratorum, cap. 19. & Capitius in singul. 69. per l. fin. C. de testibus, & Didac. Perez in quæ. 3. processual. Ordinar. Si vero negotium sit extraordinarium, aduocatus requirat in reportorijs Doctõrum, ante omnia attendẽdo ad ea que ponuntur in principio tituli 2. par. 3. & demum si exacte cognoue-
 33 rit,

rit, suum clientulum iustam causam fouere,
 38 tunc aduocatus obseruet, ut illam tuenda sus-
 cipiat, caueat tamen ne ei reponat. videtur
 39 in l. fin. titu. 6. part. 3. Alioquin si intellexerit
 causam sui clientuli iniuriam, & à iure, & ra-
 tione, remotam, & alienam esse, nullo modo
 protegendam suscipiat, iuxta tex. in l. 3. tit. 6.
 part. 3. & in l. 2. tit. 2. tit. 1. 6. libr. 2. Recop.
 Qui vero sciens & prudens in iustam causam
 defendit, mortaliter peccat, & ad restitutionem
 damni quod passus fuerit aduersarius, & res-
 titutionem expensarum, quas suos clientu-
 lus fecerit tenetur, quia qui ad malum coope-
 ratue eiusdem est iniquitatis, atque ipse qui fe-
 cit, iuxta illud Pauli ad Roma. 1. digni sunt
 morte non solum qui faciunt, sed etiam qui
 facientibus consentiunt, & cum illud peccatū
 sit contra iustitiam, nempe innocentium
 alterius partis ad restitutionem obligatur. nā
 qui causam damni dat, damnum dedisse vide-
 tur, ut in cap. fin. de iniurijs, & firmat An-
 ton. de Butrio in cap. breui, de iure iurand.
 & Augustinus, Boetius in Rubric. de appella-
 num. 9. 1. Soto libr. 5. de Iust. & iur. quæst. 8.
 artic. 3. & Nauar. in Manua. c. 25. in versi. se-
 cundo, n. 2. 8. Quinimo si à principio crediderit
 causam iustam esse, & ex post facto cognoue-
 rit iniquam esse, statim debet illam desistere,
 40 causæ tamē absque periculo sui clientuli, aliā
 ad damnum refaciendum aduersario tenere
 tur, & ad expensas suo clientulo, secundum
 S. Thom. in 2. 2. quæst. 71. artic. 3. probat l. 12.
 tit. 16. lib. 2. Recopil. Quod procedit etiam si
 suus clientulus instet, ut eius causam in iustā
 foueat, quia facit contra suam conscientiam
 ita contra Matthæum de Afflictis resoluit
 Burgos de Paz in proœmio legum Tauri,
 41 num. 27. 1. Imo aduocatus tuta cōscientiā nō
 poterit consulere suo clientulo, vel faciat pa-
 ctum, vel iactationem cum aduersario, dan-
 do ei modum, vel aliquid habeat, si intellexe-
 rit, causam clientuli in iustam esse, ita elegan-
 ter probat Bartholomeus Socinus in l. qui-
 dam, num. 11. ff. si certum petat. & Cacia super
 in tractat. de transact. quæst. 1. 20. in fin. Et an
 42 in causā dubia aduocatus possit patrocinari,
 latē disputat Burgos de Paz, ubi supra. num.
 389. & Soto libr. 5. de Iust. & iur. quæstio. 8.
 articulo. 3. Pari modo aduocatus tenetur resar-
 43 cire damnum aduersario, si per causillationem
 abstulerit iustam causam, vel grauauerit eū,
 petendo dilationem superfluum, vel allegan-
 do falsum, vel faciendo causillosam positio-
 nem, aut instruendo falsum testem, vel con-

sulendo clientulo, ut veritatem neget, secten-
 dum Hostien. in cap. calumniam, de poenis,
 communiter receptum ex Nauarro in Ma-
 nua. dict. cap. 25. numer. 2. 6. & ultra poenas
 impositas à iure communi, de iure regio-
 tū aduocatus erit suspēdendus ab officio ar-
 bitrio iudicis, per tex. in l. 3. tit. 1. 6. libro 2. Re-
 44 copilat. Insuper si propter suam negligē-
 tiam, vel imperitiam, causa iusta sui clientuli
 fuerit amissa, aduocatus tenebitur ad intere-
 se suo clientulo, & mortaliter peccauit, arg.
 text. in l. idem iuris, §. 1. ff. ad l. Aquil. imō
 hoc casu cum duplo debet damnum, & inte-
 resse resarcire suo clientulo, ut in l. 6. titu. 1. 6.
 lib. 2. Recop. Quod est verum, quando aduo-
 catus iactabat se peritum cum non esset, &
 clientulus ignorauit eius imperitiam, secus
 tamen esset si clientulus eam cognoscebat,
 nam in hoc casu aduocatus non teneretur, ni-
 si ex dolo, & lata culpa ex mente Innocentij
 in cap. sic dignum, de homicid. quæ sequi-
 tur Siluester. in summa, verbo, Aduocatus,
 quæst. 24. & Nauar. in dict. cap. 25. n. 29. ita
 intelligens tex. in d. 9. titu. 1. 6. libr. 2. Re-
 copilat.

45 Quarto obseruet insuper aduocatus, ut
 summa fidelitate clientuli causam defen-
 dat, iuxta tex. in c. qui religiosum, & ibi glos.
 46 verbo, Non omni, 87. distinct. & Gregor. Lu-
 pum in proœmio, titu. 6. part. 3. alioquin si
 iura & arcana sui clientuli retulerit parti
 aduersæ mortaliter peccabit, & ad restitutionem
 damni tenebitur, ut probat glos. & l. fin. in l. si
 procurator, C. de procurat. 1. 5. & tex. in l. 9.
 tit. 6. p. 3. & resoluit Nauar. d. c. 25. n. 29. & in-
 cidit in poenam falsi, iuxta tex. & ibi Bar. in l.
 si quis aliquid, la següda, §. instrumenta, ff. de
 poenis, & appellatur proditor, & efficitur in-
 famis, debetque puniri arbitrio iudicis, ut in
 d. 1. 9. tit. 6. p. 3. Quinimo ipso iure priuatur of-
 ficio, & si defensor exerceuerit puniendus ami-
 sione dimidietatis honorū si scio applicande,
 siue ex tali reuelatione damnum suo clientu-
 lo inde sequatur, siue non: & ita cessat opinio
 Cini, & Pauli. l. 1. C. de ordi. iud. & Gregor.
 Lup. in d. 13. verbo. Por el tal engeño, &c.
 Nec debet vitique parti suauere, aut eū aduer-
 sario colludere, quia prauariator diceretur,
 ut in l. 1. ff. de prauariat. & in l. Athletas §.
 prauariator, ff. de postuland. & in c. si quem
 47 ver. Prauariator. 2. quæst. 3. & in l. fin. titu.
 6. par. 3. quom optime explicat Auendañus
 in cap. pratorum, 1. part. cap. 2. à numer. 24.
 in o. neque in secunda instantia poterit aduo-
 catus alteri parti suuere in eodem negotio, se-
 cundum glos. fin. ff. de postuland. & ibi
 Paul.

probat. l. 1. tit. 16. lib. 3. recopil. & aduocatus qui semel suscepit protegendam causam, nō poterit illam deferere, & delinquere.

- 48 Quinſo obſeruet prætereā aduocatus, vt in ſupedio, & mercede pro labore, ſit æquus, & honeſtus: nam licet poſſit vendere iuſtum patrocinium, vt in cap. non licet, 11. quæſt. 3. etiamſi abſque reuolutione librorum præſtet illud, ſecundum Ioan. Andr. ad Speculat. tit. de ſalar. additione 1. Archid. dict. c. non licet, Felin. in cap. per tuas, numer. 3. de ſimon. laſſ. § fed iſte quidem, numer. 113. Inſtitut. de actio. & Decium in capit. cum in cunctis, in princ. num. 15. de elect. reiecta gloſſ. quam intendit ſaluare Tiraquel. de nobilitate, cap. 29. numer. 32. tamen non debet plus debito exigere à clientulis, ſed pro modo litis, fori conſuetudine, & laboris: alioquin plus exigendo mortaliter peccaret, & ad reſtitutionem teneretur, ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 71. Soto lib. 5. de iuſt. & iur. quæſt. 8. artic. 4. Tiraquel. de nobilit. cap. 29. num. 26. Couarru. in regulis peccatum, 2. part. §. 3. n. 2. de regul. iur. in 6. Dida. Perez in l. 2. tit. 19. lib. 2. Ordin. col. 664. verſ. Aduocatus prætereā non debet, vbi cum Abb. Ioan. Andr. Tiraquel. & alijs contra Sotum, & alios reſoluit aduocatum tutā conſcientia poſſe percipere ſibi ſponte oblatum, vltra ſalarium à lege taxatū, hodie tamen opinio Soti vterior videtur, & approbatur per l. 19. tit. 16. lib. 2. recopil. vbi diſpoſitum eſt, quod vltra ſalarium taxatum, aduocatus nō poſſit aliquid percipere, etiam ſi vltro ſit oblatum, quod tamen intellige verum quando tempore miniſterij vltra ſalarium aliquid offerretur, etiamſi decretur quod gratis datur, quia ex circūſtantiis temporis præſumeretur illud datum fuiſſe in fraude prohibitionis, ac ideo ſtandum erit prohibitioni, vt ſcilicet hæc gratuita oblatio prohibita cenſetur, argum. l. 1. & tototit. C. plus valere quod agitur. ceterum finito nam miniſterio, vltra ſalarium aduocatus bene poterit oblatum ſuſcipere, quia ex circūſtantiis temporis præſumitur, quod illud nō datur, nec ſuſcipitur pro illo miniſterio: Imò eſſetut omnimoda gratuita datio, prohibitus enim dare, ſeu accipere aliquid pro aliqua re, non cenſetur prohibitus dare, ſeu gratis oblatum ſuſcipere: quia eo caſu ceſſant verba, & mens prohibitionis, nā qui gratis dat ex mera liberalitate abſque vilo reſpectu commutationis dati, ſiue oblatum recipit, argum. l. 1. ff. de donationibus, & in cap. 1. eod. tit. quod limitatur, niſi ex circūſtantijs temporis, ſeu dati muneris, vero ſimi

liter appareret gratuitam donationem ſimulate conceptam fuiſſe in fraude prohibitionis: vnde ſi finito miniſterio aliquid gratis offeratur, ceſſat præſumptio ſimulationis, quod pro illo miniſterio detur, argum. text. in cap. ſicut Episcopum, 1. quæſt. 2. & in c. ſi quæſtiones, & in c. dilectus, 2. de ſimon. que iura ita accipienda ſunt. Nec huic veræ interpretationi obſtat text. in c. ſi quis obierit, 1. quæſt. 3. ibi (antea, nec poſſeat) quibus verbis cōſtat, quod prohibitus ſunt, vel ſuſcipere aliquid pro aliqua re, nec tēpore miniſterij, nec finito miniſterio poſſit dare, vel ſuſcipere, nam reſpondeo, quod verbū (Solut) in illo text. appoſitum, tollit difficultatem, nā ſignificat debitum reddere, ex Ambroſio Calepino in ſuo Dictionario, verbo, Saluo, & ita ſignificat text. ille quod qui finito miniſterio, aliquid ſoluat pro re ſpirituali, cenſetur quod illud ſoluat, tanquam debitum pro illa re, quod tamen prohibitum eſt, qui vero gratis dat finito miniſterio, non dicitur debitū ſoluere, non etiā obſtat text. in cap. ſin. 1. q. 3. ibi (ante vel poſt) nā reſpōdeo quod verbum (Exigatur) de quo ibi difficultatem tollit, quia verbum, exigo, ſignificat rem aliquā iure debitam petere, ex Laurentio Valla, lib. 5. Elegantiarum, cap. 24. & Ambroſio Calepino in ſuo Dictionario, verbo, Exigo, qui vero gratis oblatum recipit in noſtra ſpecie, nō dicitur rem debitā exigere. Nō denique obſtat text. in c. 1. de ſimonia, ibi, omnino dare, & in cap. ſtatutū, § inſuper, de reſcript. lib. 6. & in c. 1. §. pro curatione, & in c. 2. §. ſtatuentes, de cenſibus, lib. 6. & in Conc. Trid. ſeſſ. 2. 1. de reformatione, c. 1. & quod notat glo. in Linuitis, §. ſi. ff. de regul. iur. que iura videtur excludere omnem dationem, etiam gratuitam, & ſpontaneam, nam reſpondeo, quod debent intelligi quādo tēpore miniſterij aliquid offerretur etiam gratis, nam licet verba dationis ſonarent in dationem gratuitam, illa temporis circūſtantia arguit ipſam dationem ſpontaneam ſimulatē conceptam eſſe, ad paleandam prohibitionem legis, ita intelligit Ripa in tractat. de peſte, vltim. part. tit. de remedijs præſeruatius contra peſtem, numer. 114. Nos vero loquimur, quando finito miniſterio gratis aliquid offeratur nam temporis circūſtantia facit ceſſare ſuſpicionem fraudis. Et idem dicendum erit, quando quantitas muneris oblata, fuſderet illam dationem propter ex amicitia, vel beneuolentia, vt munusculum ad eſſum, aut potum. tunc enim licet daretur tempore miniſterij, tamen

C

ex

- ex leuitate muneris suspitio cessat, quod pro illo ministerio datur, argumen. text. in dict. cap. et si quaestiones, circumstantia enim temporis, personarum, & quantitatis muneris datio consideranda sunt ad inducendam colectionem, in gratia datum sit, an vero simulat in fraudem prohibitionis, vt probat tx. in dict. cap. et si quaestiones. Ex quibus constat, predictum intellectum ad textum in dict. l. 1. tit. 1. 6. lib. 2. recipi, verum esse, scilicet, quod procedat quando tempore ministerij, aliquid vltra salarium aduocato offeratur, nam tunc illud recipere non poterit, secus tamen quando post finem ministerij, vel quando leuitas muneris suaderet, quod ex amicitia, aut beneuolentia datum esse, nam tunc iure optimo, & tuta conscientia suscipere poterit. Et quod in animae iudicio tutus sit, ita quod ad restitutionem non teneatur, statetur Couarr. in cap. quamuis pactum, 2. par. 6. 3. a. 6. de pact. in 6. asserens in foro exteriori difficile contrariam opinionem defendi posse. Et iuxta predictam resolutionem erit intelligenda, l. 1. tit. 5. lib. 2. re. cop. l. 8. tit. 6. lib. 1. re. cop. l. 5. tit. 9. lib. 3. re. cop. prolabens iudicibus ne aliquid à litigantibus percipiant, & etiam l. 1. titu. 2. 7. c. de los derechos en las causas criminales, versicu. Y mandamos q los dichos escrivanos, &c. lib. 4. re. copil. prohibens tabelliones, ne percipiant aliquid etiam sponte oblatum vltra taxationem ibi factam debent enim illa iura intelligi, quando tempore ministerij, gratis offerretur, secus tamen si post finem ministerij daretur, vel si leuitas muneris suaderet, quod ex beneuolentia, & amicitia, & non pro ipso ministerio illud munus datum esset.
- 63 Aduertendum tamen erit, quod & si olim aduocatus non posset pacisci de quota liti, iuxta tex. in l. si quis, C. de postulado, & in l. 1. 4. tit. 6. par. 3. hodie tamen in Consilio Supremo Regis, & in alijs audiencijs Regis bene poterit percipere vigesimam partem litis, dummodo non excedat quantitatem triginta mille marapetinarum, & in alijs tribunalibus inferioribus dimidietate dictae quantitatis, & hoc tam in causis civilibus, quàm in criminalibus, iuxta tex. in l. 1. 8. cum duobus sequentibus. tit. 1. 6. lib. 2. re. cop. non tamen poterit aliquid nomine victorie, & palmarum percipere, vt in l. 2. 9. tit. 1. 6. lib. 2. re. cop. Et ad hanc resolutionem redigi debet resolutio Cauceani in decisione 42. a. n. 43. Et plura de modo percipiendi stipendia ab aduocatis, tradita sunt in l. 7. cum pluribus sequentibus. tit. 1. 6. lib. 2. re. copil. & per Dida Perez in l. 1. tit. 19. lib. 2. Ordina. versic. 14. versatur. Ceterum aduocatus

- teneatur gratis praestare patrocinium pauperibus, in locis in quibus non sunt aduocati coeducti publico stipendio ad patrocinium pauperum, iuxta tex. in l. 1. 6. tit. 1. 6. lib. 2. re. copil. & resoluit Soto libr. 5. de iusti. & iur. quaestio. 8. articulo. 1. & Couarr. in practica quaestione. cap. 6. num. 4. & Didac. Perez in l. 1. tit. 19. lib. 2. Ordin. versic. sexto dubitatur, & Menoch. libr. 2. de arbitrar. casu 369. num. 3.
- 66 Sexto obseruet denique, quod in libellis processum non citet iura, & leges, sed tantum narret factum cum suis rationibus, iuxta tex. in l. 4. tit. 1. 6. lib. 2. re. copil. nec patrocinetur contra legem expressam huius Regni, iuxta tex. in l. 1. 6. tit. 1. 6. lib. 2. re. cop. summaque diligentia inquirat à tabellionibus, procuratoribus, & ab alijs expertis, de stylo illius audientiae, argum. tex. in l. 3. §. testes, versic. quod ad testes, ff. de testib. & ibi Bart. & Doctores, Bald. & Alex. in l. 1. C. vt quae desunt aduocatis. Bantius in Rubr. de nullitate ex defectu processum, num. 86. pag. 314. & aduocatus qui superiora obseruauerit laudabiliter exercebit aduocationis officium.

Ex vltima Annotatione.

SYMMARIA.

- 1 **D**efinitio tabellionis.
- 2 Tabellio pluribus alijs nominibus nuncupatur.
- 3 Tabellio seruus publicus dicitur.
- 4 Officium tabellionatus quando sit vile, & quando non resoluitur.
- 5 Officium tabellionis de seruicis Principis, vel alicui loco sub certo numero deputari, vile non est.
- 6 Officium tabellionis non est vile, quando eius nomen transit in speciale nomen maioris officij.
- 7 Tabellionis Regij simpliciter qui populariter Reales dicuntur, viles sunt.
- 8 Infamis infamia iuris vel facti non potest.

- potest creari tabellio ad deservien-
dum Principi.
- 9 Nullus infamia notatus creandus
est tabellio, quia quilibet debet esse
optimæ existimationis, & fame.
- 10 Tabellio creandus debet esse Christia-
nos, & non Iudæus, vel Agareus
debetque esse vicinus illius loci, in quo
officio fungi debet.
- 11 Tabellio creandus debet esse laicus,
& non in sacris ordinibus constitu-
tus.
- 12 Tabellio impubes creari non debet,
& de iure Regio debet esse maior
25. annis.
- 13 Solus Princeps, vel alius de spe-
ciali mandato Principis creare po-
test tabelliones.
- 14 Duces, Comites, Marchiones, Epi-
scopi, & similes an possint creare ta-
belliones tractatur, & Gregorius
Lupus, & Auendanius componun-
tur.
- 15 Iure Regio nouissimo nemo potest
conficere, tanquā tabellio acta iudi-
cialia, & extraiudicialia, nisi prius
creatus fuerit Regius tabellio, vel
salte per habito prius examine cō-
silij Regij.
- 16 Tabellionum creatio ex consuetudi-
ne introduci potest immemoriali,
quoad proprietatem, & quadrage-
naria quo ad possessionem.
- 17 In tabellionum creatione que incen-
uere debeant, traditur.
- 18 Vbi certus numerus tabellionum de-
putatus fuerit, nulla fides tabellioni-
bus simpliciter Regijs adhibenda
est, nec ipsi poterunt ibi fungi suo mu-
nere, nisi tempore pestis.
- 19 Tabelliones omnia acta, & instru-
menta ad partis rogitum, & requi-
sitionem conscribere tenentur, &
per iudicem ad id inuiti compellun-
tur.
- 20 Tabellio non obtemperans manda-
to superioris circa eius officium pri-
uari poterit, nisi nimis occupatus es-
set in alijs instrumentis conscriben-
dis.
- 21 Tabellio non compellitur gratis ser-
uire, nisi rogatus fuerit a paupere, ec-
clesia, vel ciuitate.
- 22 Tabellio pro suo labore exigere po-
test mercedē cōsuetudine, vel lege
taxatam.
- 23 Merces tabellionibus iure huius reg-
ni taxata est nouissime per Regiā
pragmaticam.
- 24 Tabellio ultra mercedem iure Re-
gio taxatam non potest aliquid per-
cipere etiam sponte oblato, & qua-
liter intelligi debet traditur remissi-
uē.
- 25 Tabellio in fine instrumenti appo-
nere debet mercedem receptā, vel
si gratis ministeriū prestante illud
dicere debet.
- 26 Tabellio an teneatur apponere in in-
strumentis nomina contrahentium,
causam annum, mensem diem, &
quot testes explicatur.
- 27 Tabellio in actis iudicialibus testes
apponere non debet, nisi ex stylo il-
lius, audientia soleat apponi, & quid
in actis que extrinsecus apud acta
iudicialia celebrantur fieri debeat
declaratur.

- 28 Tabelliones tenentur registrum, & protocolli actorum iudicialium, & extraiudicialium secum retinere, nec parvibus debent exhibere, nisi ex iudicis precepto.
- 29 Tabellio protocolli parvibus concedens mortaliter peccat, & perituri incurrat.
- 30 Tabellio potest committere coſectio nem protocolli alteri non tabellioni, dummodo ipse praesens sit rei gestae, & se subscribat, & proprio signo signet, & idem erit quo ad traductionem, dummodo trasumptum cum protocollo conferat.
- 31 Instrumentum qualiter traduci debeat, ex protocollo tabellionis mortui, traditur remissiue.
- 32 Tabellio tenetur parvibus, & testibus recitare instrumentum a se coſectum.
- 33 Testi aſſerenti eliter se deposuisse quia a tabellione fuit scriptum in causis civilibus non est adhibenda fides, in criminalibus fides tabellionis vacillat.
- 34 Tabellioni potius quam testi credendum esse, apud Hispanos obtentum est, nisi testis probare possit duobus testibus de iure civili, vel quatuor de iure Regio eius asserctionem.
- 35 Instrumentum quo aliter publicum quatuor testibus improbari potest.
- 36 Tabellioni testanti, & fidem facienti de commissione receptionis testium sibi facta, credendum non est, ac ideo talis commissio coram alio tabellione scribenda erit, quamuis de consuetudine oppositum obseruetur.
- 37 Tabellio ultra ea quae tempore sua

creationis iuravit, debet a pluribus alijs abstinere, de quibus remissiue.

38 Lis tractari non debet coram tabellione fratre, vel patrueli actoris.

39 Tabellio praecavere debet ne instrumentum falsum conscribat.

40 Signans aliquod instrumentum tanquam tabellio, cum tamen non esset, vel iam quod aliquando fuisset priuatus tamen esset, pena mortis est afficiendus.

41 Exercens officium tabellionatus que situm contra formam traditam a lege Regia, tanquam falsarius pena mortis erit afficiendus, nec unquam tabellio reputari debet.

42 Tabellio tanquam suspectus recusari potest, non tamen remouetur in totum, sed datur sibi adiunctus, quauis de iure communi in totum remoueretur.

43 Tabellio absque cause expressione solo iuramento calumnia a recusatione praestito recusari potest.

44 Actus gestus per tabellionum recusarum absque adiuncto est nullus.

45 Tabelliones pollere debent iuris pericia, & quales debeant esse explicatur, & ob quam rationem.

Vltima Annotatio.

De Tabellione.

ABELLIO est persona publica, habens officium scribendi instrumenta super contractibus, actis, & alijs rebus, ad fidem faciendam super eisdem

dem, vt colligitur ex authenticis, de tabellionibus, collat. 4. & ex principio, tit. l. 9. p. 3. & ex l. 1. tit. 8. lib. 2. Fori. Qui etiā alijs nominibus nuncupatur, vt constat ex l. precipimus, & in l. in offerendis, C. de appellationibus, & ex Rubro & Nigro, C. de tabular. lib. 10. & l. i. librarios, ff. de regul. iur. & l. scrinarios, C. de testam. milit. & vbiq; glo. & Doctores. Quibus promiscue vtiuntur, secundum Plateam in Rubr. de tabularijs, lib. 10. in fin. Sebastianum Brant. in expositione titulum, tit. de tabularijs, libro 10. Qui etiam seruus publicus dicitur, vt in l. 2. C. de adoptionibus, & in l. non enim ff. de adoptionibus, & in l. 2. ff. rem pupilli saluam fore, & in cap. 2. de vsuris, lib. 6. & ibi gloss. verbo, Seruus, & tradit Romanus in singulari 3. 50. & Didac. Perez in l. 2. tit. 5. lib. 2. Ordinam, in princ. Quod sit, quod cum tabellio seruus publicus appelletur, cum seruire omnibus teneantur) eius officij vile sit, vt tradunt gloss. Bart. & Platea in l. vniuerso, C. de decurio, lib. 10. Montal. in l. 1. tit. 8. lib. 1. Fori, in glo. verbo. Porque los jurados, & Palacios Rub. in repetitio. cap. per vestras, not. 3. §. 10. num. 7. Syluest. in summa, verbo, Tabellio, quest. 3. Gregor. Lup. in princ. tit. 19. par. 3. verbo, Eseruiamus. Tametij opposita sententiam teneat Couar. in practici quest. cap. 19. §. numer. 5. & nouissime Petrus Roder. in sua praxi causarum ciuiliu, c. 5. n. 20. contendit officium cuiuslibet notariatus nobile esse, nec iura in contrarium addita aliud probare. Quibus non suffragatur, tex. in l. 1. C. de mandatis Principum, dñ probat notarijs, seu tabelliones obtinere dignitatem, & idē probat tex. in l. laudabile, C. de advocatis diuerforu iudicum: Nam respōde praedita iura intelligenda esse de notarijs Principum, secundum Bart. Platea, Montal. vbi supra, & in l. 14. tit. 19. par. 3. & Gregor. Lup. vbi supra, & Zasium in scoljs ad l. 2. ff. de orig. iur. vers. postea cum Apius, verbo, Scriba. De iure autem Regio officij tabellionis, cum deferuentis Principi, quā & tabellionis deputati cuiusque Civitati vel loco, sub certo numero vile non est, iuxta tex. in d. l. 14. tit. 19. p. 3. & ibi Montal. & Gregor. Lup. in princ. tit. 19. p. 3. & probatur in l. 3. tit. 8. lib. 1. Fori ibi. E honorado, &c. Nec est illi vile quando nomen tabellionis tran sit in speciale nomen maioris officij, vt in l. 1. & 2. C. de primicerio, & secundario, lib. 12. Ceteri verò tabelliones, prout sint simpliciter tabellionis Regij, quos vulgo. Eseruiamus reales appellamus, non obtinent dignitatē, neque

habent officium honorificum, etiā de iure Regio secundum Montaleum in d.l. 14. quorum facultas conficiendi instrumenta limitata est, per tex. in l. 1. tit. 25 lib. 4. Recop. nec eorū officiū est affabile cum fit personāliſſimum cohærens personæ, nec in eo cadat venditio, vt notat Bal. l. vnica, C. de priuilegiis, & Audiendis in responsō 38. n. 1. Ex quibus consequitur nō posse creati tabelliones siue notarios, Principibus deferuient eos, qui aliquam iuris, vel facti in famā patitur, cum portē dignitatum eis non pateant, iuxta tex. in c. infamibus, de reg. iur. in 6. & in l. 2. C. de dignitatibus lib. 1. & tradit Bartol. in l. 2. C. de mandatis Principum, & in l. eadē, §. hac lege, ff. ad l. Iul. repetundarū, probat l. 2. lib. Buena fama, tit. 19. p. 3. & ibi Grego. l. up. & cōmuniter omnes ex Couar. vbi supra, vers. Prima conclusio. Quod verū est, in quibuscunque tabellionibus creandis, & dignitates nō habentibus, nam omnes optimæ exillimationis, & famæ, & non infamæ creandi sunt, vt optime resoluit Couar. vbi supra, contra Bart. Armon, Plateam, Palatū Rub. & alios per ipsum citatos, & idem tenet Greg. Lup. in l. 2. tit. 19. part. 3. verbo, Buena fama, & satis probat l. 1. titul. 25 lib. 4. Recopil. lib. Buena fama. Debentque tabelliones creati Christiani, & non Iudæi, aut Agreni: debentque esse vicini illius loci, in quo fungi debent officio tabellionatus, & debent esse liberi, & non serui habereque alia requisita, congesta ā l. 2. tit. 19. part. 3. & l. 5. tit. 2. lib. 7. recopil. vbi disponitur, quod debent esse laici, & non in sacris ordinibus cōstituti, vt probatur in dist. l. 2. & firmat Couar. vbi supra, num. 8. vbi probat hoc officii Monachis interdictum esse: & ibi inter clericos distinguit, & probatur in l. 10. tit. 3. lib. 1. Recopil. Item tabellio non debet creati impubes, vt in Limpuberum, in princip. & ibi Bartol. ff. de falsis, & Decius in l. formæ, §. impuberes, numero. 2. & 8. ff. de regul. iur. & de iure Regio 22. tabellionis debet esse viginti quinque annorum completorum, vt probatur in l. 30. titu. 25 lib. 4. Recopilatio n. 1. Et solus Princeps, seu Rex, vel alius de eius speciali mandato tabelliones creare potest, iuxta. tex. in l. 3. titulo decimonono, part. 3. & tradit Montaleus in l. prima, titulo octauo, lib. 1. Fori, verbo. E contra no. Oldas. in cōf. 75. Alex. in l. nec ei, §. 1. ff. de adoptio. Auend. de exequen. mād. Principū, lib. 1. c. 10. in princip. Itē Duxes, Comites, Marchiones, Vicecomites, Episcopi, & similes in suis territoriis creare possunt

tabelliones ad hoc solum, ut testificentur de
his, quæ sunt in iudicio, secundum Montaliu
in d. l. 1. Fori, verbo, si non per octo, & Gre
gor. Lup. in d. l. 3. part. 1. verbo, Iuzgado
testimon per d. l. 3. part. 2. contrariu, si modo
quod etiam extra iudicium tales tabelliones
testificantur possint) de testat. Auen. d. vbi su
pra, num. 3. Quos ita componere poteris, ut
Duces, Comites, Marchiones, & alij magna
tes, & quicunque domini vasallorum possint
creare tabelliones, cum hoc discrimine, ut mag
is illi domini eos creent cum potestate testi
ficandi in iudicio, & extra, prout Principes
& Reges: nam de iure seu consuetudine id sibi
licet tanquam sint rami dependentes ab eodem
dominio, & in hac specie procedit opinio
Auedani, & l. 1. tit. 1. p. 2. Cateru alij Do
mini vasallorum, qui solum id possunt, quod
sibi conceditur, protestantur illi de quibus in
l. 3. tit. 1. part. 2. tabelliones creabunt, ut pos
sit duntaxat in iudicio testificari, & in hac
specie procedit opinio Gregorij Lopez, &
dist. l. 3. tit. 2. part. 3. quæ sic intelligenda est.
Iure vero nouissimo existitio supradicta
resilire, ex l. 2. tit. 2. §. lib. 2. Recopil. quæ cau
tum est, neminem posse conficere acta iudi
cialia, vel extrajudicialia in quibuscunque lo
eis, nisi prius creatus fuerit regius tabellio,
vel saltem prætorio consilij regis examine pre
habito, ergo si prius quam à Duce, Comite,
vel ab alio quis tabellio debeat nominari,
creandus est regius tabellio, consequitur sibi co
cessam esse potestatem conficiendi quæcun
que, & quæcunque acta, & instrumenta. Pos
set etiam consuetudine introduci tabellionu
constitutio, seu creatio, per tex. in l. actarios
C. de numerariis, & actuariis, libr. 12. & ibi
Ioan. Platen, quæ consuetudo, quantum ad
propietatem debet esse immemorialis, quan
tum vero ad possessionem quadraginta anno
rum subsistit iuxta Regio attempto, ut resoluit
Greg. Lup. in l. 3. tit. 19. par. 3. verbo, Otorga
ss. Cuius opinio plana est, post l. 5. tit. 2.
lib. 7. recopil. & sic cessant adducta per Aue
da, vbi supra, numer. 3. Et in tabellionu crea
tione præcedere debet examen, & existitio
tabellionis concedi iuxta formam l. 47. ti
tul. 4. lib. 2. recopil. Qui tabelliones plura iu
rare tenentur iuxta tex. in l. 1. tit. 8. lib. 1. Fori,
vbi Montalius octo iuranda congerit, & in l. 4. tit. 19. par. 3. vbi idem Montalius, &
Gregor. Lup. in l. 8. tit. 18. par. 3. verbo, Debeniur,
&c. & tradit Syluest. in summa verbo,
Tabellio, quæ sit in fine, & Nauarr. in
Manuali Latino, cap. 25. num. 1. Nulla ta
men fides tabellionibus adhibenda erit, ne

que ipso suo fungetur officio, vbi certus nu
merus tabellionum deputatus fuerit, iuxta
tex. in l. 1. tit. 2. lib. 4. Recopil. etiam si sint
in territoriis Ducum & similium domino
rum, si ibi certus numerus deputatus fuerit,
secundum Auen. d. vbi supra, num. 5. & 6.
hoc in fine limitantur, nisi tempore pestis,
quo casu regij tabelliones testamenta confi
cere poterunt. Qui tabelliones acta & instru
menta quæcunque an rogatum, & partis re
quisitionem conscribere tenentur, & ad id
per iudicem in iuri compelli poterunt, secun
dum Bart. in l. 1. C. de tabello, lib. 10. & Pla
team in rubricallius tit. 1. & in §. cum autem,
num. 2. de adptionibus Syluest. vbi su
pra, Gregor. Lup. in l. 4. tit. 19. par. 3. ver
bo, Fagan las cartas, &c. Auiles in capitulis
prætorum, capit. 39. num. 3. & capit. 17. nu
mer. 21. & Rojas in Epitome successorum,
capit. 10. numer. 30. vsque adeo quod si ma
dato superioris non obtemperauerint officio
priuandi erunt, secundum Bald. in l. priuandi
endum in fine, C. de postulando, & sequi
tur Romanus in singulari 159. Additio Bar
tolæ in l. 1. §. serui verbo, Cogatur, ff. furti ad
uersus nautas Syluest. vbi supra quæst.
5. Auiles vbi supra, cap. 39. numer. 7. & pro
batur in l. 3. tit. 8. lib. 1. Fori, & ibi Mon
tali. & Auen. de exequendis mandatis
Principum 1. part. cap. 27. numer. 14. Quod
tamen fallit, quando tabellio nimis occupa
tus esset in aliorum instrumentorum con
scriptione, secundum Barto. in dist. l. 1. de
tabularijs, & in d. §. serui, numero 3. Auiles,
& Syluest. vbi supra, in quo quando ex alia iux
ta causa se excusaret, secundum Montaliu
in summa tit. 19. par. 3. 2074 2075 2076 2077
21 Tabelliones tamen sic rogati non compelluntur gratis seruire, nisi rogati fuerint à pau
pere, Ecclesia, vel ciuitate, iuxta tex. in l. fin. post medium, C. de principibus agentium in rebus lib. 12. Platea in d. §. cum autem, & late
22 Auiles, vbi supra, in d. c. 39. & in l. 2. tit. 28. lib. 4. Recopil. & in l. 8. tit. 2. §. lib. 4. Recopil. & in l. 30. tit. 6. lib. 3. Recopil. Qui tabelliones exigere poterunt mercedem sui lib
ris consuetudine intro ductam, vel lege præ
taxatam, ut resoluit Couar. in regul. peccatū
23 2. par. §. 3. numer. 2. Quæ tamen merces de iure huius Regni prætaxata & præfinita est in tit. 26. & 27. lib. 4. recopil. & nouissime in quadam pragmatica Philippi. II. Madri. 6. die mensis Maij, Anno 1569. promulgata.
24 Ultra quam mercedem & salarium constitutum nihil aliud peteret, aut recipere poterunt citra onus restitutionis, secundum Couar.

Couar. vbi supra, & Natuar. in manuali, cap. 25. num. 54. etiam si sponte, & liberè aliquid vltra præstetur, secundum Gregor. Lup. in l. 17. tit. 16. par. 3. verbo, Dezimose, &c. & Natuar. vbi supra, & latissimo sermone. Auiles vbi supra, cap. 1. verbo, Ni lleturan, fol. 51. & Couar. vbi supra, & probatur in dict. titu. 27. lib. 4. recopil. prope finem, ibi: Aunquo las partes lo den graciosamente, &c. Ideoque merito, & cum iudicio decretum fuit, mercedem receptam à tabellionibus apponendam esse in quolibet instrumento, vt innotescat quantum tabellioni solutum fuerit: & si gratis in strumento conseruit subseribere debet se illud gratis conseripsisse, iuxta text. in l. 6. titu. 25. lib. 4. recopil. & in dict. titu. 27. in princ. verbi. Otra si q. nisi en el registro, &c. Et plura in materia huius salarii, tradit Auenda. de exequendis mandatis, principium 1. par. cap. 27. à num. 14. Quam formam, & difinitum salarii etiam notarij Apostolici obseruari tenentur, ex l. 27. tit. 25. lib. 4. recopil. quam tamen resolutionem circa recipiendum sponte oblatum intellige iuxta ea, quæ resolutum supra in annotatione 5. à numero 12. Teneatur præterea tabelliones in instrumentis à se conficiendis apponere nomina cõtentium, causam, annum, mensem, diem, & duos testes, qui sint notarij, aut tres testes viros probos præter quam in testamentis, vbi maior numerus testium exigitur, vt probat text. in authenti. de tabellio, §. illud quoque, colla. 4. & in l. 54. titu. 18. par. 3. vbi idem notat Gregor. Lup. quo in loco idem Gregor. in glo. 6. firmat illud, quod in dict. l. 54. dicitur de duobus testibus notarijs adhibendis in praxi non obseruari, præter quam in ciuitate Hispanensi, & ibidem in glo. 7. idem Grego. testatur in quolibet instrumento duos testes ad minus per tabellionem apponendos fore, prout disponit l. 11. tit. 18. par. 3. In actis verò iudicialibus testes apponi non debere, probat text. in l. in donationibus, C. de dona. & firmat glo. in cap. quoniam contra, verb. Viros, in fin. de probationibus, & sequuntur Bald. in Rubric. C. de fide instrumento. Panormit. colum. 4. & communiter omnes, ex Decio num. 19. in dict. cap. quoniam cõtra. Quod tamen supra dicti DD. intelligunt verum esse, nisi de stylo illius tribunalis aliud obseruaretur, & testes in actis iudicialibus apponi solerent, tunc enim eorum omisio redderet processum nullum iuxta ea, quæ resolut. Hipolyt. in singulari 118. Ceterum in actis quæ extrinsecus apud acta iudicialia fieri solent, testes apponuntur secundum præ-

Tom. 1.

dictos Doctores in dict. c. quoniam contra, præter Areti. cuius tamen doctrinam intelli-
git ibidem Decius, n. 10. in fin. Teneturque
tabelliones, registorum, seu protocolu habere
re omnium instrumentorum, & actuum iudicialium, & extrajudicialium, idque retinere
secum debent, nec partibus concedendi, nisi
ex iudicis præcepto, iuxta text. in authenti. de
tabellionibus, §. fin. & in l. 6. tit. 19. par. 3. & in l. 1. tit. 8. lib. 1. Fori, & in l. 1. z. & 13. tit. 25. lib. 4. recopil. & vbiq. glo. & Duac. Perez in l. 1. titu. 5. lib. 2. Ordinamentis, in res.
Est sexta alia dubitatio, vbi plura de protoco-
lo cumulat, & Auiles vbi supra, n. 36. n. 7. & fin. & quid sit protocolum, probat text. in l. 8. tit. 19. par. 3. & tradit Couar. in practicijs, quæstio. cap. 19. num. 1. cum duobus sequen-
tibus. Et tabellio qui protocolum tradit parti-
bus, & illud secum non retinet, mortaliter peccat: quia incurrit periculum contem-
nens præstito iuramento de eo retinendo, se-
cundum Nauar. vbi supra, cap. 25. num. 52. Cuius protocoli, seu cuiusvis instrumenti cõfessionem alteri etiã non tabellioni cõmitte-
re tabellio poterit, siue impeditur sit, siue nō, dummodo ipse præsens sit rei gestæ, & se sub-
scribat ipsi instrumento, & proprio signo signet, & idem quo ad traditionem aliuvis in
strumenti ex eiusdem tabellionis protoco-
lo (modo scripturam, & instrumentum cum eo cõferat) obseruandum esse, & apud Hispanos consuetudine receptum testatur Couar. in practicijs quæstionibus, cap. 2. num. 1. quid-
quid alij, contradicant, & contrarium teneat
Auenda. in responso 38. num. 1. Et qualiter autem possit traduci aliquod instrumentum
ex protocollo tabellionis mortui, vel impediti, per alium tabellionem, & verà huius rei præ-
xim, resolut. Couar. in practicijs quæstionibus, in dict. c. 2. num. 3. & probatur in l. 4. ti-
tu. 8. lib. 1. Fori, & in l. 55. titu. 18. par. 3. & ibi Gregor. Lup. in verbo, Que fino, &
Guido Papa in decis. 3. num. 2. & Auiles vbi supra, cap. 19. verbo, Traslade à nō. 1. &
probatur in l. 1. tit. 25. lib. 4. recopil. Teneatur etiam tabellio legere, & recitare partibus
& testibus instrumentum à se scriptum, ne
alijs eidem fides debita detrahatur, & id magis communiter receptum esse, firmat Couar.
in cap. relatum, 1. num. 1. de testamentis, & Montal. in l. 5. tit. 8. lib. 1. Fori, in princ. Ad-
uerte tamen quod testis asserentialiter se præ-
stisse testimonium quam à tabellione scrip-
tum fuit, non est credendum in causis ciuili-
bus, sed potius tabellioni adhibenda est fides,
pro quo præsumitur, vt cum pluribus resolu-

C 4

uit

- uit Cotiar. lib. 2. variar. cap. 13. nu. 19. in cau-
sis vero criminalibus ex iurata testis assertio-
ne, fides tabellionis vacillabit, argum. text. in
l. fin. C. de probationibus. (Vide Iulii Cla-
rum, lib. 5. sentent. 6. falsum. num. 15. & in 6.
fin. quaest. 53. nu. 17.) Tamen apud nos ob-
tentum esse, potius tabellioni, quam testi cre-
dendum esse, resoluit Cotiar. vbi supra in d.
cap. 3. num. 10. quod verum est, nisi aliud tes-
tis probare valeat duobus testibus, omni ex-
ceptione maioribus de iure ciuili, vel qua-
tuor de iure Regio, ex l. 117. tit. 18. part. 3.
35 Quibus testibus quodlibet publicum instru-
mentum improbari potest, vt resoluit Co-
uiar. in dist. cap. 13. num. 11. & 12. & Monta-
in l. 18. tit. 8. lib. 2. For. in glo. magna, in fin.
vers. an autem sit credendum testi. Solet etiā
in causis ciuilibus quotidie examen testium
comitti proprio tabellioni causa, in quo du-
bitatur, an credendum sit eidem tabellioni te-
stanti, & fidem facienti de tali commissione. In
quo dubio dicendum erit, magis communiter
receptū esse talem commissionem coram alio
tabellione (si reperiri possit) scribendum esse
maximē in arduis, & lucratius causis, secun-
dum Auiles, vbi supra, in cap. 27. num. 19. as-
seret, se vsque quaque ita obseruasse, ego
tamen semper oppositum obseruatum esse
vidi. Vltimus tabelliones obtinere debent à
pluribus, vltra ea quae suae creationis tempo-
re iureiurando promiserunt: nam debet om-
nino abstineri à prohibitis, in l. 1. & 28. & 14.
tit. 35. lib. 4. recopil. & in l. 11. & 12. tit. 1. lib.
4. recopil. & in l. 2. tit. 8. libro 1. recopil.
& in l. 31. tit. 16. libro 2. recopil. & in
l. 26. tit. 8. lib. 2. recopil. & in l. 13. tit. 9.
lib. 3. recopil. & in l. 30. tit. 6. lib. 3. recopil.
& in l. 34. tit. 8. lib. 6. recopil. & in l. 6. tit.
2. lib. 7. recopil. & in l. 20. tit. 3. lib. 7. Recopi-
& in l. 8. tit. 9. part. 2. & in l. 23. tit. 1. par.
3. & tradit Auend. de mandatis exequendis,
1. part. cap. 2. numer. 5. Nec lis intentari po-
terit coram tabellione, qui sit frater, vel pa-
terilis ipsius actoris, iuxta text. in l. 19. tit. 5.
lib. 2. recopil. & in l. 7. tit. 25. lib. 4. recopil.
39 Et tabellio praecipue obseruare debebit, vt
fidem seruet, neque aliquod instrumentum
falsum conscribat, vel acta causa falsset alio-
quin puniendus erit modo, & poena tradita
in l. fi. tit. 19. par. 3. & resoluit Auend. de mā-
datis exequendis, 2. part. cap. 30. nume. 1. Ex
cuius resolutione deducitur cū, qui nunquā
fuit tabellio, vel quondam fuit, sed iam priua-
tus, signantem aliquod instrumentum tan-
quam tabellionem morte afficiendum esse.
41 Quo fit, quod is, qui vsus fuerit tabelliona-

tus officio quæsitō præter formam traditam,
in l. 1. & 2. tit. 25. lib. 4. recopil. eadem poena
mortis puniendus erit, tanquam falsarius, si-
quidē pro tali reputatur eidem legibus, ne-
que aliquo tempore dicendum est, tabellio-
nem existisse absque forma, ibi tradita crea-
tum, quod maximē adnotandum est ad præ-
dictas leges Regias.

- 42 Aduerte in super, quod si tabellio sit parti
suspectus, ab eodem recusari poterit, non vt
omnino remoueatur, sed vt ad alius adiunctus
sibi detur, vt sit in iudice ordinario, ex l. aper-
tissimi, C. de iudicijs, quāuis de iure commu-
ni in totum recusetur, secundū Plateam in l.
nulli, in fin. C. de num. de actu, lib. 12. Et præ-
sulto iuramento à recusante de tali suspitione,
absque alicuius causae cognitione, seu eius
expressione alius tabellio eidem adiungitur,
vt ambo subscribat, signent, & in causa proce-
da: & quidquid absque adiuncto per recusa-
tū fuerit gestum, aut actum, nullius erit mo-
menti, secundum Auiles vbi supra, cap. 37.
vers. Quexas, nu. 4. cum sequentibus, Auen-
vbi supra in capitibus pratorum, 2. part. cap.
23. num. 13. & latē in hac materia tabellionis
recusati per eundem Auenda. in capitibus
pratorum, 2. part. cap. 15. num. 5. & 6. vbi re-
soluit, quis debeat soluere salariū tabellioni
adiuncto: & quod tabellio recusari poterit
satis, probat glo. in authent. detriente, & se-
mis. 6. & quod sepe, verbo, Artifices, colla-
tionem 7. quam ad hoc notat Bald. cap. quoniam
contra falsam, num. 12. de probat. l. 1. tit. 17.
lib. 4. recopil. ibi: Por assentiar la recusacion.
45 Et cum tabelliones tot iurare teneantur, tot-
que obseruare, necessum erit, eos iurisperi-
ticia pollere, ne alias eius signari conscribant
instrumentum alicuius contractus reprobati,
vel id minus peritē consiciant, vel circa iu-
dicialia acta, & iustum ordinē processus in-
ordinate, & minus bene fe gerant. Non ta-
men requiritur, quod sint Doctores, nec totius
iurisperiti, sed fat erit quod sint instrutti
circa notariarum artē, & notas, & formas con-
suetas, & clausulas solitas apponi, & quod in
telligant illicitos, & reprobatus contractus,
quod intelligere poterit, si elegerint, notas
Rochi de Orta, & Mōterrosi, & similia, se-
cū dū Greg. Lup. per tx. ibi in l. 2. tit. 25. p. 3.
in verb. De la arte de la escriuania, & Auiles
in capitibus Pratorū, c. 36. verbo, Ordena-
dos, nu. 6. & Auend. in declaratione ad l. 4. &
5. tit. Delas exepciones, lib. 3. Ordinam. n. 21.
fol. 142. col. 2. vbi aduertit, quā poena puniri
debeat tabellio errans in publico instrumen-
to consiciendo.

PRIMVS TOMVS,
DE FORMA, ET MODO PRO-
CEDENDI, TAM IN CAVSIS CIVILIBVS,
quàm in criminalibus, agendis in tribunalibus se-
cularibus, tam in prima, quàm in
reliquis instantiis.

SVMMA HVIUS PRIMI TOMI.

Primus Tomus huius praxis octo de
partibus clauditur.

IN Isto primo Tomo erit
agendum de praxi, forma,
& modo procedendi in
causis civilibus, & crimina-
libus, in foro seculari agi-
tandis tam in prima, quàm
in alijs instantiis: qui octo
partes continebit. Prima tractabit de forma
procedendi via ordinaria in causis civilibus,
in prima instantia intentandis. Secunda de
de ordine, & forma procedendi contra reum

contumacem in causis civilibus. Tertia de
modo, & forma procedendi contra absen-
tem non contumacem, & de curatore eius
bonis dādo. Quarta de forma, & modo pro-
cedendi via executiva in causis civilibus.
Quinta de modo, & forma procedendi in
causis criminalibus. Sexta de ordine, & for-
ma procedendi in secunda instantia, tam in
civilibus, quàm in criminalibus causis. Septi-
ma de ordine, & forma procedendi in secun-
da supplicatione, cum poena mille quingen-
tarum duplarum. Octava & vltima de mo-
do & forma procedendi à iudicibus syndica-
toribus in syndicatu. Quibus omnibus expli-
citis iste Primus Tomus completus erit.

PRIMITOMI, ET

ORDINE ET FORMA

procedendi via ordinaria in
causis civilibus.

SUMMA HUIUS PRIMAE PARTIS

Iudicium solenne & ordinarium in
duodecim tempora dividit Au-
tor.

IUDICIUM Solenne, & ordinarium exis-
timo, in duodecim tem-
pora dividendum fore,
quoniam Bart. in Tracta-
tu de ordine iudicii, in
decem, tantum tempo-
ra dividit: quorum primum erit de in-

dice eligendo. Secundum de preparatorijs
anticipationem. Tertium de ipsa citatio-
ne. Quartum de libelli oblatione. Quintum de
exceptionibus dilatorijs opponendis. Sextum
de litis contestatione. Septimum de proponē-
dis exceptionibus peremptorijs. Octavum
de probationibus & testibus producendis.
Nonum de disputationibus, & allegationi-
bus. Decimum de conclusionē in causa ad de-
finitivā. Undecimum de prolatione senten-
tiæ definitivæ. Duodecimum & ultimum de
executione sententiæ definitivæ. De quibus
omnibus agendum erit in sequentibus.

EX PRIMO TEMPORE.

SUMMA

1. Magistratus, & alij plures iu-
ris ministris, quare creati
suerunt.
2. Iudicantis munus proprium est ius
suum unicuique reddere.
3. Iudices omnes sunt, aut ordinarij,
aut extraordinarij.
4. Iudicis ordinarij qui dicantur.
5. Ordinarij iudices alij sunt summi,
alij inferiores, seu subalterni: & qui
sunt summi, & qui inferiores expli-
catur.

6. Vicarij generales episcoporum ordi-
narij sunt.
7. Vicarij generales episcoporum ex iu-
ris permissione iurisdiCTIONEM ordi-
nariam exercent.
8. Tenentes locum correctorum apud
Hispanos iurisdiCTIONEM ordinariā
exercent ex consensu Principis licet
ab ipsis correctoribus eligantur.
9. Officium locum Correctorum tenen-
tium durat mortuis correctoribus
non sic officium vicarij episcopi.

Prima partis Tomi I.

- 10 Iudices ordinarij licet in suis territorijs habeant vniuersale iurisdictionem meri & mixti imperij, tamē apud Hispanos in aliquibus casibus, nec in prima, nec in reliquis instantijs cognoscunt.
- 11 Solus Papa, Rex, Lex, seu opidus, vel vniuersitas iudices ordinarios creat.
- 12 Tota ciuilis potestas, & iurisdiction in Regnis Hispania penes ipsum solum residet, & ab eo derivatur in ciuitates & reliqua oppida Regni.
- 13 Nobilis vel aliquis alius habens iurisdictionem in suis oppidis censetur habere ex privilegio Principis, vel ex prescriptione.
- 14 Rex Hispaniarum quare tot ac tā diuersos magistratus creauerit, expenditur.
- 15 Consiliarij supremi Regis de quibus causis cognoscunt, remissi suē, & etia quibus arcentur.
- 16 Iudices causarum criminaliu in Curia creati, id est, Alcaldes de Corte, de quibus cognoscant, remissi suē traditur.
- 17 Auditores Chācellariarum Vallisoleti, & Granate quatuor modis de causis cognoscunt, & qui sint explicatur.
- 18 Auditores Chācellariarum de casibus Curia in prima instantia cognoscunt.
- 19 Non licet quem vocari ad Curia Principis pro lite examinanda.
- 20 Casus Curia qui sine traditur remissi suē.
- 21 Casus Curia excedere debet summā decem milliū marapetinarum, ut in prima instantia tractari possit coram Auditoribus.
- 22 Auditores Chācellariarū per viā appellationis de omnibus causis cognoscunt, dummodo excedant quantitatem decem milliū marapetinarum.
- 23 Auditores Chācellariarum cognoscunt de causis Ecclesiasticis per viā violentiæ ad eos delatis.
- 24 Prouisio Regia ordinaria, quæ ab Auditoribus in causis Ecclesiasticis datur ante grauiamen illatum, descenditur, & si cōtra ius videatur.
- 25 Auditores Chācellaria Vallisoleti, non cognoscunt de causis Ecclesiasticis iam decisis ab Auditoribus Regni Gallicie, & si ad eos per appellationem deferantur.
- 26 Auditores Chācellariarum cognoscunt quando aliquis exterius impetrat beneficium in istis Regnis, vel aliquis naturalis impetrat beneficium iuris patronatus laicorū, vel beneficia patrimonialia diocesis Palentine, Burgenfis, aut Calagurritane, seu Canonicatum Doctoralē, vel Magistralē, & literas Apostolicas examinant, & impetrantibus interdicunt earum usum.
- 27 Auditores Regij absque timore excommunicationis incurrere examinātes literas Apostolicas, & earum executionem suspendunt, quando concessa fuerunt cōtra leges huius Regni.
- 28 Impetratio beneficiorū iuris patronatus Regij, vel laicorū, patrimonialia-

- nietū quarūdā diaceſum, huius Regni prohibetur per leges Regias.
- 29 Auditores Regij premiſſa prius ſupplicatione ad Papam, ſuſpendunt executionem licerarum Apoſtolicarum, quam cum effectu debent mandare proſequi, alioquin nō eua-
dent excommunicationē in Bulla Cæna Domini latam.
- 30 Iudices criminum creati Chācellarij, de quibus cauſis cognoscant, tra-
ditur remiſſiue.
- 31 Iudices nobilitatum, id eſt, Alcaldes de hyſo dalgo, de quibus cognoscant, traditur remiſſiue.
- 32 Iudices Audiencia Regni Gallecie Alcaldes mayores appellantur, & in prima inſtancia cognoscunt de omnibus cauſis illius loci, in qui reſidet, cum quinq; leucis in circuitu.
- 33 Auditores Gallecie extra circuitū quinq; leucarum in prima inſtācia, nec etiam partium ſubmiſſione cognoscere poſſunt.
- 34 L. 27. tit. 1. lib. 3. Recopil. limitatur quadam noua pragmatica ſan-
ctione.
- 35 Iudices Gallecie cognoscunt in prima inſtancia de omnibus cauſibus curie, in quibus nullus vicinus illius Regni in prima inſtancia, Pintie conueniri poterit, exceptis quibusdā cauſibus.
- 36 Auditores Gallecie in illo Regno cauſas ad ſe delatas per appellatio-
nem decernunt, in quibus (ſi minoris ſumme, centum mille marapet-
norum fuerint) ad eoſdē datur ſup-
plicatio, & nō proceditur ultra: ſi

- vero exceſſerint centum mille ma-
rapetinos ad Pintianam Chācella-
riam appellari poteſt.
- 37 Ab Auditoribus Gallecie in cri-
minalibus ad Chācellariam Valli-
ſoleti appellari non poteſt, excepto,
ſi in ſententia mortis pena inſeratur.
- 38 Auditores Gallecie de ſententijs
latis à iudicibus ſindicatoribus per
viam appellacionis cognoscunt, &
ab eorum ſententijs ad Pintianos iu-
dices nō appellatur, ſed ad ipſos ſup-
plicatur, preterquam ſi in ciuilibus
cauſa ceterum mille marapetinos ex-
cedat, & in criminalibus mortis pæ-
na ſit impoſita.
- 39 Auditores Gallecie de cauſis Eccle-
ſiaſticis per viam violēcia cognos-
cant.
- 40 Auditores Gallecie cognoscunt quā-
do quis petiſe tueri in poſſeſſione
beneficii.
- 41 Eſt etiam Audiencia Hiſpalenſis,
in qua cognoscitur de cauſibus curie
vicinorum illius ciuitatis, & terri-
torij.
- 42 Auditores Hiſpalenſes cognoscunt
per appellacionem de cauſis excede-
tibus decem millia marapetino-
rum, de minoribus vero cauſis ad decu-
riones ciuitatis datur appellatio.
- 43 Auditores Hiſpalenſes cognoscunt
per viam appellacionis de cauſis
pecuniarijs fraternitatis exceden-
tibus ſex mille marapetinos.
- 44 In cauſis criminalibus fraternitatis
territorij Hiſpalenſis ad iudices ma-
iores illius ciuitatis eſt appellandū.

- 45 Auditores Hispalenses per appellationes cognoscunt de sententijs iudici, nomine Alarises, mesta, & aliorum illius ciuitatis, & territorij, de quibus indices maiores cognoscere solebant.
- 46 Iudices audientie Hispalensis cognoscunt de causis civilibus excedentibus trecentamillia marapetinarum, que a deo per appellatione de uoluntur ab Auditoribus Canaria, & de criminalibus in quibus pena mortis inflicta fuerit.
- 47 Auditores Hispalenses cognoscunt de causis ecclesiasticis illius ciuitatis & territorij sibi propter violentiam delatis.
- 48 Canarie etiam alia Audientia est, qua cognoscitur in prima instantia de casibus curie, & de causis ecclesiasticis per viam violentia ad se delatis, & per appellationem de causis civilibus non excedentibus trecentamillia marapetinarum.
- 49 Plures Iudices, & Magistratus enarrantur.
- 50 Iudices extraordinarij, qui dicantur.
- 51 Creandi Iudices, & Magistratus ad minus decennij spatio opera dare debent iuri canonico, aut civili, & 20. annorum esse opus est.
- 52 Creandi iudices iuris peritia, & causarum experientia polleant.
- 53 Qui causarum experientia pollet, & si minus iuris peritia imbutus magistratu perfici poterit.
- 54 Qui non legitime doctus, aut expertus ad officium iudicandi animum

- appullerit, male iudicans suam licet facit, & parti interesse solueret obligatur.
- 55 Iudex qui iudicans & difficilem, l. ignorans minus iuste iudicauit, parti ad interesse non tenetur.
- 56 Iudex qui in articulo difficilis, & arduo defecit, vel saltem minus puniatur, vel omnino parciatur.
- 57 Iudex adhibens debitam, & necessariam diligenciam in iudicando, licet erret propter iuris subtilitatem in nihilum tenetur.
- 58 Iudex qui sui preceptoris doctrina defendens errauerit, non tenetur ad aliquid.
- 59 Iudex (licet magistri sui defendere opinionem laudabile sit) a communi recedere opinione non debet.
- 60 Iudex propter imperitiam proferens sententiam iniquam ad damna, & expensas tenetur parti lesa.
- 61 Iudex male iudicans ex dolo, vel malitiam corruptus precibus, vel precio in causis civilibus infamiam incurrit, & potestatem iudicandi amittit, & ad tantundem damna, & expensas quas in litem iurauerit pars lesa tenetur.
- 62 Iudex ex dolo, vel malitia in causis criminalibus corruptus precibus, vel precio male iudicans, eandem penam incurrit, quam innocenti imposuit, & confiscatis suis bonis in exilium perpetuum mittitur.
- 63 Iudex dolo, vel culpa inique iudicans in foro conscientie tenetur parti lesa ad totale interesse.
- 64 Plures persona a ministerio iudicandi

candi arcentur.

65 Actor fori rei sequi debet.

66 Fori pluribus modis quem sortiri posse, & quibus traditur.

67 Actori electio datur eligendi iudicem, quando reus plures iudices habuerit.

68 Intencans remedium l. diffamari adire debet iudicem ipsius diffamari.

69 Proposito remedio l. diffamari coram uno ex pluribus iudicibus diffamato competentibus, Actor petere poterit causam remitti ad alterum rei iudicem, quia tunc eius electio est.

70 Actor debet animadvertere, an ex privilegio, vel consuetudine eum in suum proprium forum trahere possit, ut in audientijs scholastica, & Episcopali Salmantinis.

71 Actor debet advertere, an causa, quam agere cupit, si ex ijs, quarum cognitio ad iudicem Ecclesiasticum pertineat.

72 Actor consideret an casu super quo reum convenire intendit, casus curie sit, ut inde perpendat coram quo iudice trilius sit actionem intendere.

73 Actor reum coram incompetenti iudice conveniens, efficit, quod processus sit nullus.

74 Exceptio nullitatis processus ratione incompetencie iudicis quacunque lris parte, & quocumque tempore opponi potest.

75 Intellectus l. 2. titul. 17. libr. 4. Recopilat.

Primum Tempus.

De Iudice eligendo.

ARVM prodesse ius in Republica conditum fuisse, inessent qui iure vnicuique redederent, l. 2. §. post originem, ff. de origine iuris, ad ideò creati fuerunt Magistratus,

Indices, & alij iuris ministri, qui ius suū vnicuique tribuerent: nam id proprium munus iudicantis est, cap. Forus, de verb. signific. & cap. 1. vers. Iudex, 2. 3. quæst. 1. Qui quidē iudices in duplici differētia sunt, alij enim sunt ordinarij, alij extraordinarij. Ordinarij dicuntur, qui propriam iurisdictionem habēt sibi delatam à lege, Principe, consuetudine, vniuersitate, aut populo, ad vniuersitatem causarum, vel ad aliquorum negotiorum cognitionem, secundum Bart. Orosium, nu. 4. & alios in l. more, ff. de iurisd. omni iudic. Decium in rubr. extra. de offic. delegat. nu. 2. & Alciat. in rubr. extra. de offic. ordinarij, n. 5. & probatur de iure Regio, in l. 1. tit. 4. par. 3. Qui ordinarij alij sunt summi, alij inferiores, seu subalterni. Summi dicuntur quibus plena potestas per se cōpetit, qualis est Pontificis Imperatoris, & Regis: quoniam in ea nullū superiorem recognoscūt, vt in d. l. more, & in cap. à iudicibus, 2. q. 6. inferiores, seu subalterni dicuntur, qui suam iurisdictionē à suis superioribus, quibus immediate subsunt, receperunt: & ij quandoque plenam & vniuersalem iurisdictionem obtinent, non per se, sed ex Principis beneficio, aut iuris ordinatione, vt sunt Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, & alij huiusmodi, Auditores suorum consiliorum Regis, & aliarū audientiarum Regiarum (licet enim hi inferiores non habent plenam iurisdictionem, sed limitatam ad certas causas, vt sunt Correctores, & alij iudices ordinarij locorum, & iudices syndicati, & Vicarij generales Episcoporum, qui ordinarij sunt secundū glo. in cap. 2. verbo, Officiale, de officio vicarij, l. 6. & gloss. in cap. prelati, 2. §. dist. verbo, Iurgia: & glo. in cap. Romana, verbo, Generaliter, de appell. lib. 6. Felinus in Rubric. de officio delegat. numer. 4. & Couarr. in lib. 3. variarum, cap. 20. num. 4. Quidquid aliter distinguat Alex.

in

in Rubr. ff. de officio eius, à nu. 15. & Alciat. vbi supra, nam huiusmodi vicarij, ex quada
 7 iuris permissione exercent iurisdictionem à Prælati sibi ad datam, & tacite censetur per
 millum Episcopis hos vicarios constituere, at
 que eis iurisdictionem demerare, vt eorum
 locū teneant, vicesque gerant, ex dispositio-
 ne tex. in cap. licet. de officio vicarij, lib. 6. &
 in cap. cum Episcopus, de officio ordinarij,
 lib. 6. & hinc est licum non posse constitui
 vicarium Episcopi, vt docet Panorm. nu. 12.
 communiter receptus ex Decio, num. 15. Ri-
 pa nu. 56. & Mantua nu. 33. in cap. 2. extra
 de iudic. Couar. cap. alma mater, 1. par. 6. r. 1.
 nu. 3. de sent. excommunic. in 6. Rebus in
 praxi benefic. tit. de vicarijs Episcop. nu. 36.
 nec etiam clericū primæ tonsuræ coniugātū
 secundū Panor. Decij, Rebus, & Coua. vbi
 supra, sufficere tamē si fuerit initiatus prima
 tonsura non coniugatus, quia cum sit cleri-
 8 cus, iuxta tex. in c. cum contingat, de atate,
 & qual. spiritualia tractare poterit. Eadēq;
 ratione idem dicendum erit in iudicibus
 secularibus, quia apud Hispanos à correctori-
 bus ciuitatum delegantur, & eorum locum
 tenentes nuncupantur, habentq; ordinariā
 iurisdictionem: & consensu Principis eam
 exercent, licet à Correctoribus nominetur,
 & eligantur, secundū Paul. Castr. in Rubri.
 ff. de offic. assessoris, & Curtium Iuniorē
 in rub. ff. de officio eius, quiquid oppositū te-
 neat ibi Alexand. & eadem opinionem tenent
 Couar. vbi supra, & Auend. de exequendis
 9 mandatis Regum, 1. par. cap. 3. nu. 2. Et Cor-
 rector mortuo, horum locum tenentiū offi-
 cium durat: licet contrariū sit in varijs Epil-
 coporum, & aliorum Prelatorū, ex eodem
 Auendano vbi supra, nu. 3. quod in loco plu-
 ra aliā cumulat de istis locum correctorū
 10 tenentibus, quem omnino videas. (* Qui vi-
 carij poterunt ad libitum reuocari ab Epil-
 copis, vel à correctoribus, quantum conuen-
 tum sit inter eos, quod intra certum tempus
 non possint reuocari, etiam cum iuramento,
 vt docet Anto. de Butr. in c. penul. de offic.
 vicar. Alex. in conf. 18. num. 7. & 8. vol. 2. &
 Boer. decif. 347. num. 1. si tamen reuocatio
 fiat sine iusta causa valet, non tamen incidit
 reuocatio in periculi, vel in aliam penam, ap-
 positam in conuentione, secundū Alex.
 vbi supra, vide Auend. de exequend. mand.
 princip. 1. par. cap. 3. num. 2. & Aulesium in
 cc. correctorum, c. 1. glo. verb. Fiel, nu. 42. l.)
 Qui omnes ordinarij inferiores licet in suo
 territorio habeant vniuersalem iurisdictionem
 meri, & mixti imperij, vt in l. pupillus,

verfic. Territorium, ff. de verbor. signific. in
 aliquibus tamen casibus in hisce Regnis Ca-
 stellæ, neque in prima, neque in secunda insti-
 11 tia cognoscūt, vt constat ex toto tit. 9. lib. 3.
 recop. Quos iudices ordinarios interiores so-
 lus Papa, vel Rex, aut Lex, seu Populus, vel
 Vniuersitas constituit, iuxta tex. in Extra. Ec-
 clesiæ Romanæ, & ibi glo. verbo. Ius de ma-
 ioritate, & obediē. Ioan. 22. & facit li bene
 à Zenone, C. de quadriennij præscriptione,
 & in l. 1. verum. Cum vrbem, ff. de officio præ-
 12 fecti vrbis, & l. more, & l. quia, & ibi Bart. &
 DD. ff. de iurisdic. omn. iud. tradunt Imol.
 num. 7. & Barb. nu. 30. in c. in cap. ab Ecclesia-
 rum, de officio ordinarij. In hisce tamen His-
 paniarum Regnis tota civilis potestas, & iur-
 isdictio penes ipsum solū Regem consistit,
 ab eoq; in singulis totius Regni ciuitates,
 villas, castra, & opida deriuatur, vt probatur
 in l. 2. & 5. cum tribus sequentibus, tit. 1. par.
 2. & in l. 18. titu. 4. & in l. 18. cum duabus se-
 13 quentibus, tit. 23. par. 3. & in l. 2. tit. 1. lib. 4. re-
 copil. & in l. i. eod. tit. & ita resolu-
 Aulesius in cap. pratorum, cap. 1. in glof. 1.
 Auend. de exequen. mand. 1. par. cap. 1. Cou-
 ar. in practicis quæstion. cap. i. nu. 9. & Di-
 dac. Perez in l. 4. tit. 1. lib. 2. Ordina. & in l. 1.
 tit. 15. lib. 2. Ordin. Ex quibus constat, quod
 nobili habenti in hoc Regno iurisdictionē
 14 in suo opido, illa sibi competit iure speciali
 priuilegij à Rege concessa, vel præscriptio-
 nis, vt in dictis legibus Regni probatur, &
 15 tradit Couar. in regul. possel. 2. par. §. 3. de re-
 gul. iur. lib. 6. Quamobrem vt subditorū cō-
 modi, & expensis Rex Hispaniarum cōsule-
 ret, & ne passim subditi ipsū sequi cogerē-
 tur, & vt commodius Respublica regeretur,
 plures diuersos magistratus creauit, apud
 quos vnusquisq; ius suū consequi posset. In
 primis enim creauit supremos cōsiliarios Re-
 gios, qui in prima instatia cognoscere possūt
 de omnibus, de quibus ipsemet Rex cognos-
 cere poterat, iuxta tex. in l. 1. n. 22. 3. §. 36. 37.
 44. 45. 47. & 48. tit. 4. lib. 2. recop. & in l. 4. tit.
 6. lib. 1. recop. & in l. i. tit. 1. lib. 2. recopil. &
 in l. 1. tit. 15. lib. 2. recopil. & in l. 9. & 10. tit.
 7. lib. 5. recop. & in l. 13. tit. 11. lib. 6. recopil.
 exceptis quibusdam casibus, quos ibi Rex
 reseruauit, de quibus in l. 10. & 12. & 23. tit.
 4. lib. 2. recop. & in l. 21. & 24. eod. tit. & lib.
 & in l. 22. tit. 7. lib. 2. recopil. & in l. 10. tit. 9.
 lib. 3. recop. Qui etiam supremi Regij cōsi-
 16 liarij per viam appellationis cognoscūt de ca-
 sibus connumeratis in l. 10. & 32. tit. 4. lib. 2.
 recop. qui senatores dicuntur, & senatus Ro-
 mano adzquantur, lateri Regis cōtinuē as-
 flant,

sunt, pars quæ corporis missici Regis reputantur, vt in Lius Senatorum, C. de dignitat. lib. 1. l. quisquis, C. ad l. Iulian. mag. l. 1. tit. 2. par. 7. & in isto Cõsilio Supremo sunt sex decim consiliarij, & vnus Præfex, & Fiscalis vnus. Creati in super in sua curia alios quatuor iudices causarum criminalium, quos vulgo (Alcaldes de casa y Corte) dicimus, & vnum Fiscalẽ, qui carceris fiscalis dicitur de quorũ iurisdictione agitur in tit. 6. lib. 2. recopilat. Creati præterea alia Regia pratoria, quæ Audiencæ Regiæ, vel Chacellariz appellantur: quarũ vna residet Vallisoleti, & alia Granata, & in eam qualibet sunt sexdecim Auditores, & singuli Præfides, & duo Fiscales vnus causarum civilium, & alter criminalium, qui Regij Auditores quatuor modis iurisdictionem exercent. Primo enim cognoscunt in prima instantia de casibus, quos vulgo (de Corte) dicimus, vt in l. 1. & 12. tit. 5. lib. 2. recopilat. Nam licet receptissimum sit neminem posse ad Curiam Principis vocari pro lite examinanda, nisi per appellationem trahatur, l. nemo, C. de iurisdictione omnium iudicum, text. in authent. vt differentes iudices, §. 1. collat. 9. & in l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. recopilat. & in l. 21. tit. 5. lib. 2. recopilat. sunt tamen nonnulli, quibus licet ad Curiam Principis vocare eos, aduersus quos actiones habent, de quibus agitur in l. 5. titulo 3. par. 3. & in l. 8. 9. & 11. titulo 3. lib. 4. recopilat. & tradit eleganter more suo solito, Couarru. in practicis questionibus, cap. 6. & 7. Qui casus Curiz excedere debent summam decem millium marapetinarum, alioquin de eis prædicti Auditores cognoscere nequeunt, vt probat text. in l. 11. tit. 3. lib. 4. Recopilat. Et modus, & forma procedendi ab istis Auditoribus in casibus Curiz in prima instantia præscribitur à Monterroso in sua practica in tractat. 5. fol. 98. cum sequentibus. Secundo modo Auditores Chancellararum cognoscunt de omnibus causis, per viam appellationis ad se deuolutis, vt probat text. in l. 21. & toto titulo 5. libro 2. recopil. dummodo casus excedat summam decem millium marapetinarum, iuxta text. in l. 7. tit. 18. lib. 4. recopilat. Et modus, & forma procedendi in hoc casu à prædictis Auditoribus præscribitur à nobis, infra in 6. part. huius primi tomi. Tercio modo prædicti Auditores cognoscunt de vi, & violentia, quæ appellatiui fieri solet per iudices ecclesiasticos, non deferentes appellationibus legitimis, vt probatur in l. 36. cum tribus sequentibus, titulo 5.

lib. 2. recopilation. nam regum officium est vi oppressos eripere, cap. regum 23. quæst. 5. & in capit. filijs 16. quæstio. 7. qui text. in hac specie accipi debet, quamvis Panorm. in capit. qualiter, de iudicijs aliter intelligat, & facit text. in capit. Principes, & in cap. admistratores, 23. quæstio 5. & in l. 13. tit. 13. part. 2. & ibi notat Gregor. Lupus, & eff. tex. in l. 2. tit. 6. lib. 1. recopilat. & in terminis ita resoluunt Nauarr. in cap. cum contingat, de rescript. rem. 1. pag. 147. Couar. in practicis quæstion. cap. 35. num. 3. & Didacus Perez in l. 5. tit. 1. lib. 2. Ordinar. decisio Pædamontan. 30. nu. 13. Auend. in capitibus Prætorum, 1. par. c. 1. nu. 32. & Matth. de Afflic. decis. 24. à nu. 2. Quinimo huiusmodi Auditores cognoscere possunt de violentijs, & iniurijs illatis à clericis, & personis Ecclesiasticis: cõtra clericos, vel laicos, etiam in causis beneficalibus, iuxta tex. in l. 2. tit. 6. lib. 1. Compilat. & notat. Auend. in c. Prætorum, 2. part. cap. 6. n. 12. Circa quod animaduertendum erit, quod prouisio Regia, quæ vulgo dicitur (la ordinaria) ab illis Auditoribus ante grauam impetranti illatam, & cõceditur asserenti grauamen iam fuisse sibi illatam, & tamen tempore impetrationis nondum sententia ab Ecclesiastico lata fuisset: quod nõ videtur rationi consonum, & est contra tex. in Clem. appellati, de appel. & nihilominus prædicta praxis substatinetur, ex eo quod hæc rescripta Regia cõceduntur in duplici euentu, vnus est, quod si grauam reperiatur illatam tollatur alter est, quod si illatam nondum sit, processus ad Auditores remittatur, & vterq; euentus iustus esse tur, ob idq; non iniuste prædicta prouisio ad vtrumq; effectum cõceditur ante impletam conditionem, arg. tex. in l. cū hæres, §. pro parte, ff. de acquir. hæred. Nõ tamen Auditores Chacellariz Vallisoleti cognoscere poterunt de causis Ecclesiasticis iam decis per Auditores Regni Galliciar, quando ad eos per viam violentiæ fuerit delata, & postmodum ab eisdẽ pars lesa appellauit ad prædictos Auditores Chacellariz, nã in hoc casu nõ est locus appellationis, vt disponit l. 35. tit. 5. lib. 2. recopilat. Et qualiter processus fulminari debeat quando isto tertio modo Auditores Chacellariz cognoscunt de causis ecclesiasticis per viam violentiæ præscribitur à Monterroso in sua practica, tractat. 5. folio 92. in versic. Sigue el tercero processo. Quarto modo prædicti Auditores cognoscunt, quando aliquis exterius impetrat aliquod beneficium ecclesiasticum in his Regnis, vel quando naturalis impetrat beneficium iuris patronatus.

tus hincorū, vel iuris patronatus Regis, vel
beneficia patrimonialia, quæ præuio exami-
ne incolis, & originarijs in Diocesi Palen-
na, Burgensi, & Calagurritana cōferēda sunt,
vel quādo quis impetrat Canon icatum ma-
gistrālē, aut Doctoralē alicuius Ecclesiæ Ca-
thedralis, aut Collegiariæ, nā in his casibus de
prædictis causis Auditores cognoscūt, iuxta
tex. in l. 34. tit. 7. lib. 2. recop. & tunc exami-
nant literas Apostolicas, & suspendūt earū
27 executionē, inter dicentes impetrantibus ea
rum vsum sub grauiſſimis pœnis, & cōmina-
tionibus, quod facere possent absque aliquo ti-
more excommunicationis, resoluit Palacios
Rubios in tract. de beneficijs vacatibus in cu-
ria, §. 7. & 12. & Couar. in pract. quæst. c. 36.
n. 4. & Didac. Perez in l. 2. tit. 6 lib. 1. Ordin.
in glo. 1. vers. in Hispania. Idēq; apud Gal-
los obseruari testatur Rebus. in praxi benefi-
ciarum, 1. par. signaturæ, vers. nec non iure
patronatus, n. 12. & 35. & Molin. in reg. Chā-
cellaria, de infirmis resignantibus, n. 32. Nam
28 in hisce Regnis cautē est, nullum ausum fore
impetrare literas Apostolicas à Papa ad dig-
nitates, vel beneficia vacantia, quæ sunt Regij
iuris patronatus sub grauiſſimis pœnis, vt cō-
stat ex l. 5. tit. 1. lib. 1. recop. nec beneficia pa-
trimonialia Diocesis Palenſis, & Calagurri-
tanæ, vt in l. 2. 1. & 22. tit. 3. lib. 1. recop. prohi-
bitionē esse, quæ possit impetrare literas A-
postolicas in derogationē iuris patronatus lai-
corū, & in præiudiciū canonicatū magistrā-
29 liū, vt cōstat ex l. 24. & 25. tit. 3. lib. 1. reco. In
quibus casibus, præmissis prius supplicatione
ad summū Pōtificem, vti, & executio lites-
tarū Apostolicarū suspenditur per prædictos
Regios Auditores. Hæc praxis quæ in hoc ser-
uatur, præscribitur al. 14. & 24. & 25. titu. 3.
lib. 1. recop. & nos infra suo loco dicemus.
Intestamentū aduentū erit, quod supplica-
tio, quæ ad summū Pōticē in prædictis casu-
bus interponitur, euni effectū legitime pro-
sequēda est corā Papa, & eius sede Apostoli-
ca, alioquin impediētes executionē literarū
Apostolicarū, nō eandē ex cōiunctionē
lata in Bulla Cōp. Dñi, vt constat in Motu
proprio Gregorij XIII. Sumi Pont. de lites
ris processus fulminari die Cōp. Dñi, anno
30 1575. Rursus idem Rex creauit in quolibet
Chācellariā alios iudices criminā, qui vulgō
dicuntur (Alcaldes del Crimē) de quorū iuri-
dictionē, & de quibus causis cognoscere pos-
sint, agitur in toto tit. 7 lib. 2. reco. & in eadē
31 Chācellariā alios iudices, qui populariter (Al-
caldes de hisosdalgo) dicuntur creauit, qui de
causis nobilitatis cognoscunt, & de eorum

iurisdictione agitur in toto titu. 23. lib. 2. re-
cop. Deinde creauit in Regno Galliciæ aliā
32 audiētiā, cuius iudices (Alcaldes may ores)
dicuntur, & cognoscunt in prima instantia
de omnibus causis illius loci, vbi audientia
residet intra ambitum quinque leucarum,
33 neque extra circuitum quinque leucarum,
in prima instantia cognoscere possunt, quā-
uis partes ex contractu se fuissimiserint corā
iurisdictioni, iuxta text. in l. 17. tit. 1. lib. 3. re-
34 copilat. quæ lex intelligi, & limitari hodie
debet per quandam pragmaticam Sanctio-
nem, cuius meminimus in 4. part. huius pri-
mi tomi, capitul. 2. numer. 11. Cognoscunt
etiam dictæ iudices in prima instantia de
omnibus casibus Curie, vt probatur in l.
3. titu. 1. lib. 3. Recopilation. neque in præ-
dictis casibus Curie aliquis vicinus illius Re-
gni conueniri poterit in prima instantia corā
Auditorebus Chācellariæ Vallisoleti, ni-
35 si in certis casibus exceptis in l. 4. tit. 1. lib. 3.
Recop. Cognoscunt præterea per viam ap-
pellationis de omnibus causis civilibus, & cri-
36 minalibus illius Regni, ab eorū tamen senten-
tijs in gradu appellationis latis appellari po-
terit ad Auditores Chācellariæ Vallisoleti, si
causæ ciuiles exccellerint summam centū mil-
le marapetinarū, si vero fuerit minoris sum-
mæ non erit locus prædictæ appellationi, sed
ad ipsomet supplicari poterit, & sententia
quam in gradu supplicationis tulerint, am-
plius neque appellari, nec supplicari poterit,
ita determinat l. 1. tit. 1. lib. 3. Recopil. in cau-
37 sis tamen criminalibus, ab eis ad Chācellariā
Vallisoleti appellari nō potest, præterquā si
in sententia pœna mortis naturalis apposta
fuerit, iuxta tex. in l. 9. titu. 1. lib. 3. Recopil.
Cognoscunt etiam per viam appellationis
de sententijs in Regno latis à iudicibus syn-
dicatoribus in causis sindicatus, & à senten-
tijs eorum in gradu appellationis latis appel-
landum non est ad Chācellariam Vallisole-
ti, sed ad ipsomet erit supplicandum, præter
quā si condemnatio in causis ciuilibus ex-
ccellerit summam centum mille marapetino-
rum, & in criminalibus apposta fuerit pœ-
na mortis naturalis, ita probatur in l. 15. ti-
38 tulo 2. lib. 3. recopilation. Similiter
cognoscunt de causis Ecclesiasticis per viam
volentis, sicuti Auditores Chancellariorum
vt probat l. 35. titulo 5. libro 2. Recopilation.
Cognoscunt etiam de causis beneficia-
39 ribus, quando quis petit se defendi, & tueri
in possessione beneficii, iuxta text. in l. 1. titu.
titulo 1. libro 3. Recopilation. & in toto il-
lo titulo, late agitur de eorum iurisdictione
Creuit

Creant etiam idem Rex aliam Audientiam
 40 Hispalis, quæ dicitur, Audientia de los gra-
 dos de Sevilla, Regente, Iuezes, y Alcaldes
 de quadra, & de quibus causis cognoscere
 possint eius auditores, & de eorum iurisdictio-
 ne agitur in toto, tit. 2. lib. 3. recopilacion.
 41 Qui iudices in prima instantia similiter cog-
 noscunt de casibus curiarum vicinorum, de los
 lugares de señorio y abbadengo, que çien
 en el suelo de Sevilla, vt in l. 4. cap. 10. tit. 2.
 lib. 3. recopilacionis, & per viam appella-
 tionis cognoscunt de causis ciuilibus, de qui-
 bus in prima instantia cognouerant iudices
 ordinarij illius ciuitatis, & sui territorij, l. 1.
 tit. 2. lib. 3. recopilacion. dummodo causæ ci-
 uiles excedant summam decem millium ma-
 rapetinarum, alioquin si minoris summe fue-
 rint apud Decuriones illius ciuitatis erunt
 42 tractandæ, l. 3. eiusdem tituli, & libr. Similiter
 43 per viam appellationis cognoscunt de causis
 pecuniarijs fraternitatis excedentibus sum-
 mam sexmillium marapetinarum, l. 4. eius-
 dem tituli, & libr. & in causis crimin alibus
 44 fraternitatis appellandum erit ad iudices ma-
 iores illius ciuitatis qui dicuntur, Alcaldes
 mayores, vt in dist. 4. de iure in causis verò
 ciuilibus fraternitatis, quæ fuerint minoris
 quantitas sexmillium marapetinarum, appel-
 landum erit ad eos, quos determinat l. 49.
 45 50. tit. 1. lib. 8. recopilacion. Pari modo
 per viam appellationis cognoscunt prædi-
 cti Auditores, de las sentencias de los Iue-
 zes Alarifes, y de Mella, y otros juezes de
 46 la dicha ciudad, y su tierra, las quales solian
 yr a los Alcaldes mayores de la dicha ciu-
 dad, vt probat l. 5. tit. 2. lib. 3. recopilacion.
 Cognoscunt etiam per viam appella-
 tionis de sententijs latis ab auditoribus Au-
 dientie Canarie, quando causæ ciuiles ex-
 cesserint summam trecentorum milium ma-
 rapetinarum, & in criminalibus fuerint ins-
 tituta poena mortis naturalis, vt probatur in l.
 24. tit. 2. lib. 3. Recopilacion. iunctis legi-
 bus, 2. & 3. tit. 3. lib. 3. recopilacion. Preco-
 47 rex cognoscunt de causis ecclesiasticis, per
 viam voluntariæ ad eos delatis à iudicibus
 ecclesiasticis illius ciuitatis, & sui territorij,
 non verò ab alijs iudicibus ecclesiasticis re-
 sidentibus extra ciuitatem, Hispalensem, &
 eius iurisditionem, vt probatur in l. 7. tit. 2.
 lib. 3. Recopilacion. in toto titulo, latè agi-
 tur de eorum iurisditione, vbi in l. 4. præ-
 scribitur eis nouus ordo procedendi in causis
 48 eorum eisdem agendis. Crèuit etiam
 idem Rex aliam audientiam Canaria, & in
 illis septem insulis adiacentibus, cuius Audi-

tores in prima instantia cognoscunt de ca-
 sibus curiarum, & de causis ecclesiasticis per
 viam violentiæ ad ipsos delatis: & per viam
 appellationis cognoscunt de causis ciuilibus
 non excedentibus summam trecentorum
 millium marapetinarum, à quorum senten-
 tijs in gradu appellationis, latis, non
 poterit ad Audientiam Hispalensem appel-
 lari, sed ad ipsos met erit suplicandum, neque
 in causis criminalibus vbi poena mortis natu-
 ralis inflicta non fuerit ab eis appellandum
 erit, vt probatur in l. 2. 3. 4. & 14. cum alijs,
 tit. 3. libro 3. recopilacion. quo in loco agi-
 tur de iurisditione illius Audientie. Cre-
 49 uit idem Rex alios iudices, qui dicuntur, Al-
 kaldes mayores de los adelantamientos, de
 quibus in tit. 4. lib. 3. recopilacion. & alios,
 qui dicuntur, Alcaldes de sacas, de quibus
 in tit. 1. lib. 3. recopilacion. & alios
 qui nuncupantur, Alcaldes entregadores
 de las cañadas, y Mestas, de quibus in tit. 10.
 lib. 3. recopilacion. & alios, qui dicun-
 tur, Alcaldes de las casis de la moneda, de qui-
 bus in l. 1. & 2. capitulo. 2. & 3. & in l. 3. tit. 1.
 50 libro 5. recopilacion. & alios, qui apper-
 llantur Alcaldes de las Ataraznas, de qui-
 bus in l. 3. tit. 24. libro 9. recopilacion. Sunt
 & alij iudices, qui nuncupantur Alcaldes de
 la hermandad, de quibus in tit. 1. lib. 8. re-
 copil. Sunt præterea alij qui dicuntur As-
 sistentes, Correctores iudices syndicatores,
 Ordinarij, & delegati, de quorum iurisdictio-
 ne agitur in titulo 5. cum tribus sequentibus
 lib. 3. recopilacion. Sunt denique alij plures ma-
 gistratus, quos recensere longum esset.
 51 Extraordinarij iudices dicuntur, Delegati,
 Arbitri iuris, Executores, & qui ex sacra
 iustione & forma sunt dati, de quibus latè
 agit Alciatus, in Rubrica extra de officio or-
 dinarij, à numer. 6. qui iudices propriam iu-
 risditionem non exercent, sed sibi commis-
 sam ab habente potestatem, ideoque extraor-
 dinarij dicuntur. In quibus omnibus magistratibus iudices
 tam ordinarij quam extraordinarij erandi
 præfulgere debent alijs qualitatibus cogentis
 al. 3. tit. 4. part. 7. & l. 8. tit. 9. part. 2. de-
 bent esse literati, ita vt ad minus per spatium
 decem annorum operam dederint iuri cano-
 nico, aut ciuili, sintque ætatis 26. annorum,
 iuxta tex. in l. 2. tit. 9. lib. 3. recopilacion. per
 quam declaratur l. 5. tit. 4. part. 3. & l. 3. titu-
 lo 9. lib. 3. recopilacion. & requirunt ætatem
 viginti annorum tantum, nec leges illas obtine-
 re hodie in nobilibus illiteratis prætoribus
 designandis arbitros, cui illi propter causam
 D 2 expect-

experientiam ad magistratus eligantur, quæ ex longo tempore acquiritur, ac proinde maior ætas in illis, quam in viris literatis desideratur, et si Gregorius Lupus in dicta l. 5. contendat lillam antiquitatem non esse, per dicta l. 1. tit. 3. lib. 3. recopilation. respectu nobilium illiteratorum, & quod specialiter elegerint leges huius regni, iuxta text. in l. 4. tit. 1. lib. 2. recopilation. Et quod habeant iuris peritiam, & causarum experientiam: in quibuscumque enim magistratibus gerendis, experientia summe est necessaria, ut in l. 1. §. sed cum sit necessarium, de Iulianian. C. confirm. & in Authentico, de iudicibus in princip. versicul. non enim, collatione 6. & in l. 3. tit. 4. part. 2. lib. 2. que ayan sabiduria para juzgar los pleytos derechamente por su saber, o por uso de luengo tiempo. 1. mo iudex, qui non sit nimis iuniperitus magistratui præfici poterit, dummodo causarum experientiam habeat, ut probat text. in l. certi iuris. C. de iudicijs, & in l. expertes, C. de decurionibus, libro 1. & firmat gloss. in cap. fuscitatus, extra, de re script. Bernardus Diaz in tractatu de Doctoribus, quæst. 12. volum. 6. Diuersorum Doctorum, & Matienzo in dialogo rectoris, 3. part. capit. 9. numer. 5. alioquin qui non ita doctus, aut expertus fuerit officium indicandi ei mandari non debet, ex fundamentis pro hac parte aductis, Francisc. Hothomano in libro questionum illustrium question. 25. nisi secum alios flores iurisperitos adhibeat, si fuerit iudex maior, vel nisi consilium à iurisperitis exposcat, si fuerit iudex pedaneus, ut Hothomano ubi supra resoluit, si aliter munus iudicandi aliquis legum, & iuris imperitus, vel in expertus susceperit, litem suam faciet, si per imperitiam male iudicauerit, & parti ad interesse tenebitur, ut probat text. in princip. de obligation. quæ ex quasi delicto, & in l. si iudex, ff. de varijs & extraordinarijs cog. quibus conuenit, l. 24. tit. 12. part. 3. nisi eia

52
53
54
55
56
57

ca Legem difficilem lapsus fuerit, quia tunc à condemnatione interesse excusabitur, ut firmat gloss. in princip. Instit. de obligatio. quæ ex quasi delict. verbo, Videbitur, & ex p. ta à Bart. in l. 2. numer. 4. C. de poena iud. qui male iudic. & in l. Gallus, in princip. ff. de liber. & posthum. & quando articulus esset valde difficilis & arduus, tunc iudici parsetur, vel saltem minus puniatur: secundum Bold. l. mancipia, C. de seruis fugitiu. Quoniam si iudex adhibuerit debitam diligentiam, & per se processum examinauerit, nil de necessarijs omitiendo, & post modum

aliud de iuris subtilitate apparuerit, ad aliquid non tenebitur, secundum Andre. de Isernia, in capitulo vnico, de cōtrouersia inter domin. & emptio. columna penultima, quem sequitur Gregorius Lupus, in dicta l. 24. verbo, Dañq, aut si defendens doctrinam sui præceptoris errauerit, exemplo Casi Iurisco, qui, quem refert Iulianus in l. dicere, §. Casius alius Sabinus, ff. de arbitrar. Pa. normitan. capit. 1. de postulatione prala. numer. 25. & Auiles capitulo prator. capitulo primo, verbo, Y fies, & capit. 20. & 22.

58
59
60
61
62
63

Nos tamen, & si laudabile iudicem discipulum, defendere opinionem sui magistri, tamen ob id censemus, non esse recedendum à communi Doctorum, quando quidem hoc longe melius & tutius sit, argument. text. in l. vnica, ibi: Crebrior opinio est, ff. de offic. quaest. & in princip. Institut. de heredib. instit. & capit. nouimus, de verborum signific. nā minime sunt murmuranda, quæ à maioribus nostris tradita sunt, minime, ff. de legibus, Bartolus l. 2. numer. 5. C. de poena iud. Silua nuptia, in princip. libr. 5. fol. mihi 117. Auiles, ubi supra in dict. capit. 1. numer. 15. Insuper si propter imperitiam protulerit sententiam nullam, ad damna & expensas tenebitur secundum Bart. in quaest. 9. in princip. Iudex, & Auiles dict. cap. 1. §. à las partes, numer. 15. & Bernard. Diaz in Regul. 363. vers. 2. declara. Ceterum si propter malitiam, vel dolum, precibus, vel pretio corruptus male iudicauerit, tenebitur ex maleficio in causis civilibus, vltra infamiam, quam incurrit auit eis potestatem indicandi, & parti læse in tantumdem, & ad omnia damna, & expensas, quas pretextu in iustitia pars læsa in iudicio iurauerit teneretur, per text. in l. final. C. de poena iud. qui male iud. l. filius famul. §. si iudex, ff. de iudic. & in Authentico nouo iure, C. de poena iudic. & in l. 5. tit. 14. part. 3. & l. 24. titulo 22. part. 3. in criminalibus causis eandem poenam, quam in innocentis impouerit, sustinebit, confiscatis suis bonis in exilium perpetuum mittetur, iuxta text. in l. 25. titulo 2. part. 3. & in l. 5. titulo 9. libro 3. Recopil. tradit Auiles, ubi supra, capitulo 1. verbo, Fiel, numero. 202. Auendano in Tractat. de mandatis Regis exequendis, capit. 2. numer. 2. versic. si qui dem, & Matienzo in dialog. 3. part. capit. 33. num. 6. & in foro confiscatus iudex dolo, vel culpa male iudicans tenetur parti læsæ ad totale interesse, ut probat text. in cap. si quis dixerit, & in capit. qui restit. & in cap. si nec i. 1. question. 3. in fine text. in cap. fin. de iurijrs,

- in iuris, & firmat Caietanus in summa, verb. Iudicis peccata, August. Beroi. in rubri. extra, de appellatio. nu. 91. Soto lib. 3. de iust. & iur. quæst. 4. art. 2. Nauar. in Manual. cap. 25. num. 12. & Couar. in regu. peccatum, 2. par. §. 3. num. 1. de regul. iur. in 6.
- 64 Aduerte tamen officium iudicandi pluribus prohibuit esse, quorum metio fit in l. cum prator, §. fin. & in l. cum furiosus, & in l. cecus, & in l. si lögus, ff. de iudic. quibus iuribus conuenit de iure Regio. l. 4. tit. 4. par. 3. vbi Greg. Lup. & tex. in l. 7. & 8. tit. 9. libr. 3. Recopilation. & tradit Didac. Perez in l. 2. & 3. tit. 15. lib. 2. Ordinam.
- 65 Et superioribus apparuit, plures esse iudices, atq; magistratus diuersos. Vnde cum actor sequi debeat forum rei, vt probat tex. in l. iuris ordinem, C. de iurisdic. omnium iudic. & in cap. cum sit generale, de foro compet. in l. 2. tit. 2. part. 3. & in l. 8. & 9. tit. 3. lib. 4. Recopilatio. (quem forum pluribus modis vnusquisque sortiri potest, vel ratione rei sitæ, quæ petitur, vt in cap. sane, de foro compet. vel ratione originis, vel ratione domicilij, vel ratione beneficii, vt in cap. final. de foro com. & vel ratione contractus, vt in cap. dilecti, de foro compet. vel etiam ratione delicti, vt in cap. cum sit generale, eodem titulo, & late docet gloss. in l. hares ab-
- 67 sens. §. perinde, verbo, debebit. ff. de iudic. & explicat Petrus Rochæ in cordis ologia reum cuiuslibet, cap. 23. oportebit actori iudicem competentem ipsius rei eligere, cotra quo ipsum reum conueniat, qui reus si iure comuni, vel speciali diuersos iudices habuerit, tunc actor ad actionem intendendam eligere poterit quem mlierit, vt probat tex. & vbi Doctores in l. vltim. C. de iurisdic. omnium iudic. & tex. in l. cum clericus, vbi Bald. in num. 1. C. de Episcop. & cleric. & gloss. Doctores in l. vltim. C. vbi in rem actio. gl. in cap. cum dilecti 1. de foro compet. Romanus consilio 412. Mathæus de Afflict. in de cisionibus Neapolit. decisio 237. & in
- 68 constit. libr. 1. Rubric. 37. numero 18. Quo fit quod intentas remediū, diffamari, C. de ingenu. & manum. adire debeat iudicem ipsius diffamari, vt cum pluribus resoluit Couarru. lib. 1. variarum, cap. 18. numer. 4. & 5.
- 69 Tamen si plures iudices diffamatio cōpetant de iure communi, & coram iudice ab eo electo prædictum remedium proponat. Actor petere poterit causam remitti ad alterum iudicem rei: nam tunc electio actori datur, ex

supra resolutis, & in specie resoluti Couarr. vbi supra, num. 6.

- 70 Considerauit etiā actor, an ex aliquo privilegio ad suum proprium forum trahere reum possit, vt in audietia scholastica Salmatina, & in alijs huiusmodi, vel an hoc ius sibi cōpetat ex consuetudine, vt in audietia Episcopali Salmatina, & in similibus, vbi clerici ex cōsuetudine præscripta, vt probat tex. in c. si clericus laicum, de foro compet. Præterea aduertat actor, an casus sit ex ijs quorū cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectet, quorum meminimus in proœmio secundo Tomi huius operis, in primo præludio, de quibus iudex ecclesiasticus cognoscit: nam tunc eundem ecclesiasticum adire debet. Aduertet insuper actor, an casus super quo reum cōuenit debet, sit curiæ necne, & an vilius sit reum coram iudice ordinario inferiori conuenire, vel coram auditoribus regalibus, de quibus casibus curiæ quos vulgo. Casos de Corte, dicimus, fit mentio in l. 5. tit. 3. part. 3. & in l. 2. tit. 5. libr. 2. Recopilation. & in l. 8. cum tribus sequentibus, tit. 3. lib. 4. Recopilationis, & in l. 11. tit. 5. lib. 2. Recopilationis, & apud Couarru. in prædic. quæstio. cap. 6. & 7.
- 73 Denique actor conuenire debet reum coram suo iudice competente, alioquin si ad in competentem trahat, processus nullus erit, vt probat tex. in l. 1. C. si non competito iudice, vt in cap. at si clerici, de iudic. Quæ exceptio nullitatis ex defectu iudicis cōpetentis, quocunque tempore, & in quacunque parte litis opponi poterit, secundum gloss. final. in Clementin. 1. de sequels. possession. quam sequitur Paulus in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. & Hippolyt. in singular. 10. & Couarrub. in prædic. quæstio. cap. 25. numer. 4. (& Thomas Grammaticus de decisione 61. numer. 10.) Ex qua resolutione intelliges, tex. in l. 2. tit. 17. libr. 4. Recopilat. dum probat nullitatem, sententiarū opponendam esse intra sexaginta dies, vt intelligi debet, nisi opponatur exceptio nullitatis ex defectu omnimodæ incompetentiæ: nam talis exceptio quocunque tempore opponi poterit, vt supra diximus, secundum
- 75 Couar. in prædicar. quæst. cap. 25. nu. 4.

Ex

Ex Secundo Tempore.

SUMMARIA.

- 1 REUS extrajudicialiter prius ab actore mouendus ex veritate, & non ex inris necessitate.
- 2 Interpellatio extrajudicialis efficit quod reus condemnatur in expensis primæ citationis, etsi compareat, & confiteatur debitum.
- 3 Limitatur glossa, verbo, Rationabili, in cap. querela, de procurat. & in cap. honoratus, glossa magna, 74. distinctio. & in cap. 1. de dolo. & contum.
- 4 Filius familias patrem, & quilibet actor quemcunque ascendentem, ut conuenire valeat, a iudice veniam prius petere debet.
- 5 Filius familias etiam cum venia iudicis patrem conuenire non potest, nisi in quibusdam casibus, & tunc venia a iudice petita.
- 6 Filius emancipatus veniam petere debet, ut parentes suos conuenire valeat.
- 7 Sunt plures persone, que absque venia conueniri nequeunt.
- 8 Gens, socium absque venia conuenire non potest, etiam affinitate dissoluta.
- 9 Intellectus ad l. cum eorum, §. affinitate, ff. de posthum.
- 10 Quod Monachus contra Abbatem agere valet nulla petita venia contra Archid. verius est.
- 11 Qui sine venia agere nequeunt, si eam non petant, de iure communi pena se arcuorum, & de iure Re-

gio pena amissionis cause puniuntur.

- 12 Qui sine venia agere non potest ea non petita agit, & ante licem contest. pernece, vel vocati non comparent in iuri, liberatur a pena.
- 13 Nulla precedente partis citatione, venia ad agendum cecedi poterit.
- 14 Forma petendi veniam ad agendum, & aliquem conueniendum.
- 15 Filius fam. qui aliquem extraneum super aduentitijs conuenire vult patris consensu exigere debet.
- 16 Quando filius familias agit super aduentitijs cum consensu patris libellus concipiendus erit in eiusdem patris persona, cum qualitate legitimi administratoris.
- 17 Ut filius fam. extraneum conuenire possit super aduentitijs, in quibus pater usufructu caret, patris consensu opus est, contra Otonem, & alios.
- 18 Patre absente, filius fam. maior 25. annis, absque eius consensu in iudicio esse potest.
- 19 Forma concipiendi libellum, quando filius fam. aliquid petere, vel aliquem super aduentitijs conuenire vult.
- 20 Filius fam. quando super Castrensi bus vel quasi, vel super beneficiis, aut spiritualibus actionem intendere vult, patris consensus necessarius non est, & in propria, & non patris persona libellus concipiendus erit.
- 21 Quia minor curatorem habens in iudicio comparere non potest libellus in curatoris persona concipiendus erit.

- 22 Minor absque curatoris, aut patris consensu in iudicio stare potest in beneficiis, aut spiritualibus, & alijs casibus reatue congestis in quibus si decipiatur, restitui poterit.
- 23 Si minori desit curator, aut tutor: ei à iudice ad litem dādus est alius quem maluerit.
- 24 Minor qui absque tutore, aut curatore litem intendit, compelli poterit ad patris instantiam tutorem aut curatorem ad litem assumere: alias iudicio repellendus.
- 25 Minor, causatū, & non precise curatorem ad litem accipere astringitur.
- 26 Curator ad litem satisfacere debet.
- 27 Mulier coniugata antequam contra aliquem experiat, veniam & expressam mariti sui licentiam consequi debet, nec tacita sufficit, contra Cifuentes, & Gome.
- 28 Quando ex l. dispositione alicuius licentia ad aliquem actum exigitur, expressa opus est, & non tacita.
- 29 Licentia mariti, ut mulier agat nunquam ex temporis diuturnitate presumitur, nisi ratum temporis effluxerit, cuius contrarium in mortalium memoria non cadat.
- 30 Licentia danda à marito uxori sufficit testibus probari.
- 31 Licentia prestanda à marito, ut uxor agat ab excommunicato non prestanda.
- 32 Prescriptionem contra coniugatam matrimonio constanter currere, substat auctor contra alios.
- 33 Prestita licentia à marito uxor agat sufficit usque ad executionem sententia.
- 34 Maritus ratum habere potest gestum ab uxore sine licentia in iudicio, si ratificet antequam nullitas ab aduersario opponatur.
- 35 Maritus ex causa compelli poterit uxori licentiam prestare, ut agere valeat.
- 36 Marito absente, qui non speratur de proximo venire, cause cognitione precedente poterit eius uxori à iudice prestari licentia agendi.
- 37 Ut iudex licentia prestare possit uxori agere volenti propter mariti absentiam, sufficit, quod absit, à loco in quo est agendum, nec opus est absit à territorio contra Auen.
- 38 Considerariot. 59. Tauri, quæ est l. 6. tit. 3. lib. 4. Recopil.
- 39 Iudex potest agendi licentia uxori prestare eius marito muto, aut furioso existente, qui loco absentis habetur.
- 40 Forma petendi licentiam agendi ab uxore agere volente in mariti sui absentia, aut quando mutus furiosus ve fuerit.
- 41 Mulier agere volens contra maritum vergentem ad inopiam, nulla licentia eius aut iudicis petita, experiri iudicio poterit.
- 42 Agens contra maiorem in eias personam, contra minorem habentem tutorem, aut curatorem in eorum, & minoris personas, citationem, & petitionem formare debet.

- 43 Proceſſus geſtus cū minore, abſque tutoris, aut curatoris, authoritate nullus eſt.
- 44 Minori comparenti in iudicio ſine tutore, aut curatore dandus eſt tutor ad licem, qui curator ſatiſdare tenetur.
- 45 Agere volens contra ciuitatem, capitulum, collegium, aut quamcunq; vniuerſitatem, in eorum procuratorem tendat actionem & non in ſingulas perſonas vniuerſitatis.
- 46 Libellus licet poſſit concipi contra ciuitatem, aut quamcunq; vniuerſitatem, ſi ab ea mittatur procurator, aut ſyndicus reſponſurus cum eo liſ agitari valer.
- 47 Etiam ſi ſolus ſyndicus vniuerſitatis pro ea copareat citatus valida erit ſententia.
- 48 Si aſſtori competat aliqua actio in aliquem deſunctum, antequam agat, petat heredes deſuncti, vel adire, vel hereditatem repudiare intra deſinitum aliquod tempus.
- 49 Forma qua petitur, quod deſuncti heredes adeant, vel hereditatem repudient.
- 50 Ad petitionem creditoris deſuncti iudex aſſignat arbitrio ſuo terminum heredi deſuncti, vt adeat, vel repudiet, qui ter contumacia inculſa, habetur pro adente, vel repudiante, quod ſibi deterius fuerit, & tunc contra ipſum agitur.
- 51 Heres contumax in adendo, vel repudiando habetur pro repudiante, vel adente quo ad creditores, quorum petitionem terminus ſibi

- fuit preſcriptus, non quo ad alios.
- 52 Heredi petenti tempus iuris ad acceptandum, vel repudiandum dari poteſt annus, ſi à principio impetretur, & ſi ab alio nouem menſes ſtatuuntur.
- 53 Tempus nouem menſium iure heredibus conſeſſum vt repudient, vel adeant coarctari à iudice poteſt intra tempus centum dierum, & nō ultra ad hoc vt heres pro adente, vel repudiante habeatur, ſed vt hereditati curator detur ad reſpondendum creditoribus breuius tempus ſtatu poteſt.
- 54 Vnde emanauerit praxis, quod iudex aſſignet aliquem terminum, vt quis adeat, vel repudiet, & quod non adente, vel intraterminum non recuſante hereditatem, aduerſus eum intententur actiones & ſi recuſauerit, quod ſequentes in gradu requirantur, & nemine adente, curator bonis detur contra quem actiones dirigantur.
- 55 Quoties maritus heres vt eius, aduerſus uxorem vel heredem eius agere intendat petat prius bona que ſua conſtante matrimonio accepta ri, vel repudiari intra breue temporis ſpatium.
- 56 Si reus conueniendus abſens ſit in locis remotis, aut caprus ab hoſtibus ſuis bonis deſenſor dandus eſt in quem dentur actiones, præhabita informatione abſentia, capivitatis, debiti, & quod bona illa ad abſentem ſpectent.

Secundum Tempus.

De preparatorijs ante Citationem.

OSTQVAM

A¹ctor deliberavit coram quo iudice suum aduersarium conuenire debeat, oportebit, eundem & eius aduocatum sequentia attendere. Primo quod extrajudicialiter reum admo²neat; vt probat text. in l. quidam Hiberus, ff. de seruitu. vrbano, pradio, & in l. debitor³es, C. de pignorijs, quę tamen admonitio de necessitate iudici non est, sed potius ex quadam vrbani⁴tate, secundum gloss. in capitulo licet Heli. verbo, Inscriptio, extra, de simonia, & glossa in dict. l. debitor⁵es. Et hunc esse communem intellectum, dicta l. quidam Hiberus testantur Angel. num. 11. & las. num. 41. m. §. sic itaque, in l. tit. de actionibus Panor⁶mitan. & Felin. in cap. 2. de accusatio Quamuis text. ille hoc non probet, vt aduertit Dua⁷renus lib. 2. disput. cap. 28. Hęc tamē interpellatio extrajudicialis vtilis erit, quia ea precedente reus condemnari poterit in expensis primę citationis licet ad iudicium veniens fateatur debitum, quamuis ab actore non petantur, secundū Bald. in l. non ignoret, C. de fructib. & lit. expen. Bald. & Salice. in l. pro⁸perandum, §. fin. autem, C. de iudic. las. in l. certi conditio, colu. 1. ff. si certum petat. Decius in l. qui in alterius, nu. 9. ff. de regul. iur. & Didac. Perez in Rubr. tit. 1. lib. 3. Ordin. quaz. 6. Rebus. in 3. Tomo ad leges Gall. tit. 1. de expensis, ex quibus limitantur glo. in cap. querellam, verbo, Rationabili, de procurat. & gloss. magna, in capitulo, honoratus, 74. distinct. & gloss. in c. 1. de dolo, & contum. asserentes, citatum comparentem intermino nō teneri soluere expensas primę citationis, vt non procedant dictę glossę quando prius extrajudicialiter esset interpellatus. Quinimo ex parte actoris presumitur hac denū⁹tiationem extrajudicalem reo factam fuisse, ac proinde reum arctari ad probandum sibi de nuntiatio¹⁰ non fuisse, alius teneri ad expensas vsque illud tempus factas, ita colligit Romanus ex text. in l. in fideicomis. in prin. vers. Tameñ, ff. de vsuris & fruct. ibi: & in notab. 397. & verba illius legis notat Bart. ibi: & Florianus ponderat ad materiam dict. l. quidam Hiberus, & hoc corollarium tenet idem Ro-

manus in singulari 396. Sequitur Felin. cap. non est, in fin. cap. quoniam contra num. 15. & ibi Decius de probat. Hippolyt. l. parē vel marito, n. 43. ff. de quaest. iuris. Sed in pūcto iuris credere contrariā sententiā veram esse imo quod nō presumatur interpellatio, nisi probetur, quę opinio primo probatur ex iuris regulis quę arctant ad probandā qualitatem deductam, iuxta l. 2. ff. de probat. tradit Hippolyt. in Rubrica, C. de probat. n. 337. Secundo facit, l. si ex legati causa, ff. de verborum obliga. ibi si interpellatio si naturam adiectionis consideremus. Tercio facit, quia resularet iniquitas cum reus obligaretur ad probandum negatiuum, quod impossibile est secundum Felin. cap. nouit, de iudi. nec obstat text. dict. l. in fideicomis quia loquitur in actione ex testamento in qua non est necessaria interpellatio, & sic non requiratur probatio denunciationis, secundum Bart. l. si hæres, ff. de eo quod certo loco, l. 1. §. actionum insitit de actionib. Secundo aduertat Actor, si sit filius familia, & conuenire velit patrem, matrem, vel alios ascendentes vtiusq; sexus in finitū, quod impensis veniam a iudice petat: licet enim filius fami¹lia non possit etiam cum venia suos parētes cōuenire, vt probat text. in l. si nulla, 4. ff. de iudic. & in l. fin. C. de in ius vocā. & in l. 2. tit. 2. part. 3. & in l. 1. tit. 17. part. 4. Tamē in pluribus casibus concessis per gloss. in d. l. si nulla, & gloss. in cap. fin. verbo, Regulariter, de iudic. lib. 6. & Gregor. Lupum, in d. l. 2. & 3. tit. 2. part. 3. bene poterit eos conuenire dummodo prius veniam a iudice petat, iuxta gloss. in §. pœnales, verbo, Cū hic, in l. tit. de action. & gloss. in l. adoptiuum, verbo, Vocari, ff. de in ius vocand. quam opinionem dic²it communem las. in dict. §. pœnales, num. 87. Quinimo filius emancipatus eandem veniam petere tenebitur quoties suos parentes conuenire voluerit, vt probat text. in l. 4. vers. pretor, & in l. adoptiuum, §. 1. ff. de in ius vocand. & in l. fin. C. de in ius vocand. & in l. 3. tit. 2. part. 3. & in l. 4. tit. 3. part. 3. & ita pro regula constituitur cum pluribus amphi³tionibus & limitationibus, Socin. in reg. 244. Hipol. in singulari 313. Roderic. Suarez, in l. 9. tit. 1. lib. 1. For. Horosc. in l. quique litigidi, num. 3. ff. de in ius vocand. & Petrus Duenas in Regul. 351. Sunt plures alij, qui abso⁴lute prædictā veniam conuenire nequeunt, quorū meminit text. in l. 4. §. pretor ait, ff. de in ius vocand. & alijs legib. alius tit. & in l. 2. tit. 2. part. 3.

Præterea socer, & socrus a genero conue⁵niunt

niri non possunt sine dicta venia, secundum
glos. receptam, communiter ex Alexand.
ibi, num. 1. in l. generaliter, ff. de in ius vo-
cand. vbi Alexand. firmat idem obseruandū
esse, etiam affinitate dissoluta, per tex. in l. pe-
nult. C. de iure doti. Cui opinioni non ob-
stat tex. in l. cui eorum, §. affinitate, ff. de pos-
sib. quatenus probat affinitate finita, eius ef-
fectus censi finitos: nā illud procedit quan-
do effectus consisteret & in aliqua utilitate
absque reuerentia: exterum si in aliqua reue-
rentia consisteret, affinitate dissoluta, eius ef-
fectus non cessarent, secundū Angel & Ale-
xandr. in dicta. generaliter, Nouer. eam etiam
sine venia conueniri nō posse à priuigno fir-
mat glos. in dicta. l. generaliter, in fin. dū al-
legat tex. in §. Socrum Inslit. de nup. Ioan.
Andr. post Speculatorem in tit. de actore, §.
1. num. 21. vers. generaliter, quam opinionē
dicūt cōmuniter probari Curtius. Iunior in
l. 1. num. 3. & 7. C. de ius vocand. Contrariū
sententiā, imo absque venia posse Nouer.
eam conueniri tenent Fulgos. Alexand. col.
2. Socin. quæst. 10. & Ias. in dicta. l. generaliter,
& hanc dicit magis communem decisio Pe-
damontanea, 31. num. 20. in fin. quō in loco
late disputat istum articulum.

9. Rursus monachus suum Abbatem cōue-
niri non poterit, nisi petita prius venia, vt fir-
mat Archid. in eum palloris, 2. quæst. 7. in
hoc tamen casu verior opinio est, veniam nō
esse necessariā, vt docet Innocent. in cap. cū
P. de accusat. & sequitur Pandor. in cap. ex
parte, num. 6. de accusat.
10. Rursus monachus suum Abbatem cōue-
niri non poterit, nisi petita prius venia, vt fir-
mat Archid. in eum palloris, 2. quæst. 7. in
hoc tamen casu verior opinio est, veniam nō
esse necessariā, vt docet Innocent. in cap. cū
P. de accusat. & sequitur Pandor. in cap. ex
parte, num. 6. de accusat.

Petition.

14. **F** Vltimo con licencia que ante todas cosas, à V. m. pido, y siendome cō-
cedida, ò injustamente denegada, como mas aya lugar de derecho pa-
rezco ante V. m. y pongo demanda contra fulano mi padre legitimo, y
contando el caso della, digo que así es, &c.

Et ita erit de reliquis dicendum mutatis
mutandis.

15. Ceterum si filius falsus conuenire velit
alium extraneum, nō parentem super bonis
aduentitijs, in quibus pater vsumfructum ha-
bet, non poterit in iudicio esse absque cōsen-
sū patris, vt in l. fin. §. necessitate, C. de bo-
nis quæ liber. & in l. 7. tit. 2. part. 3. & ibi
Gregor. Lup. in glos. r. & Socinus in reg.
195. adeoque tunc libellus erit concipiendus

11. Et aduerte quod si aliquis ex supradictis
qui veniam tenentur petere conuenierit ali-
quem in iudicio, erit puniendus de iure cō-
muni poena quinquaginta aureorum, vt pro-
bat tex. in l. in eum, ff. de in ius vocand. & §.
fin. Inslit. de poena tenere litig. & not. glos.
in §. poenales, Inslit. de action. verb. In eum,
& ibi Musingerius à num. 29. & Ias. nū 43.
& de iure regio punitur poena amissionis
causæ, vt in l. 14. tit. 2. p. 3. à qua poena libera-
bitur, si ante litem cōtestatam poenituerit, &
ab instantia necesserit: vel vocati nō inuiti
comparuerint, nil opponendo contra voca-
tem, ita tenet glos. in dicta. §. poenales, verbo,
In ius vocand. & ibi Ias. num. 5. per tex. in
l. quamuis, ff. de in ius vocand. vers. in primo
actu iudiciali non fuerit, opposita exceptio
venia nō petita: nam tunc censetur remis-
sa necessitas petendi veniam secundum Bart.
num. 2. Angel. in fin. Alexand. colum. 2. ver-
fic. vltimo nota in l. quamuis, ff. de in ius vo-
cand. & communiter omnes ex decisione Pe-
damontanea 31. num. 21. Vnde tureus caue-
bis, quod quando tibi competat prædicta
exceptio venia non petita, eam opponas in
primo actu iudiciali.

13. Aduerte insuper quod ad hanc veniam cō-
cedendā citatio partis non requiritur, vt do-
cet Bald. in l. ea que, C. quomodo, & quando
iud. col. fin. & in l. sed si hæc, §. prætor ait, ff.
de in ius vocand. & Maranta de ordine iud.
6. part. memb. 1. num. 8. sed erit petenda mo-
do, & forma sequenti in principio libelli.

veniam

- in persona patris cum qualitate legitimad-
ministratoris. Quinimo si extraneus esset cō-
ueniendus à filio familiaris super bonis aduen-
titijs, in quibus pater nō habet vsumfructū,
vt in specie tex. Auth. excipitur, & Authen.
idem, C. de bonis quæ liber. absque consen-
sū patris nōa posset filius in iudicio esse se-
cundum glos. in l. fin. vers. Necessitate, C. de
bonis quæ liber. verbo, Imponenda, quā di-
cunt communiter receptum Bare. & Bald.
num 9.

num. 9. ibi: & veriores, & tutiores appellat, Ioan de Imol. l. fin. §. 1. ff. de verbo. obligat. & A finius in praxi, §. 18. cap. 1. n. 3. Pro qua opinione facit tex. in c. fin. §. huiusmodi, de iudic. lib. 4. & l. 7. tit. 2. part. 3. dum illa iura in distincte requirunt partis consensum. Et ita exillimo tenendum esse, & si oppositam sententiam, imo consensum patris non esse necessarium, asserit Ogo Doctor antiquus, relatus à glo. dist. l. fin. verb. imponenda, C. de bonis quæ liber. Bart. ubi Angelus dicit, hanc esse veriores opinionem: & communem testatur Curtius in l. 1. c. qui admitti, num. 38. & Zu-

cardus nu. 68. & Sebastianus Bantius in tractat. de null. processus, in rubric. ex defectu inhabilitatis, nu. 41. Quod tamen verum est, nisi pater absens esset, nam tunc sibi familiars maior vigintiquinque annis poterit in iudicio esse, iuxta tex. in l. 7. tit. 2. par. 1. Ex qua resolutione constat, quod in predictis casibus libellus erit formandus in persona patris, ad eam qualitate legitimæ administratoris, quæ qualitas adijci debet, vt consulit Bart. in l. 1. n. 2. C. de bonis maternis, & Felin. in c. cum olim, col. 4. de testib. & forma libelli erit in hunc modum.

Petition.

19 F Vltimo, como padre y legitimo administrador que soy de la persona y bienes de fulano mi hijo legitimo, como mas aya lugar de derecho, parezco ante V. m. &c.

20 Sed si filius familias velit extraneum conuenire super bonis castrensis, vel quasi, vel beneficiis, aut spiritualibus, tunc patris consensu non requiritur, & libellus in propria persona erit concipiendus iuxta tex. in l. 3. ff. ad Senat. consulti. Macedo. l. 1. §. 1. ff. de castris pecul. l. filius fam. in princ. ff. de procurat. l. si longius, §. 1. ff. de iud. & tex. c. si de iudic. in 6. & tradit Greg. Lup. in l. 2. titu. 2. p. 3. & in l. 7. tit. 2. p. 3. in gl. 1. & Sebastia. Bant. in tract. de nullitate process. n. 41. Rubric. ex defectu inhabilitatis, ubi à n. 4. cum multis plures personas, quæ in iudicio stare non possunt, conuenire quem requirere quando casus occurrerit.

21 Tertio aduertat actor, quod si sit impubes vel pubes minor 25. ann. & tutorem, vel curatorem habeat, quod libellus, & petitio concipiatur nomine tutoris, vel curatoris: nam minor 25. annis non habet personam legitimam standi in iudicio, vt probat tex. in l. 1. & 2. C. qui personam legit. l. 7. & l. 1. tit. 2. par. 1. nisi pro rebus beneficiis, vel spiritualibus.

22 Si vero sit pubes, tunc minor putatur, & super illis absque consensu patris, & tutoris, vel curatoris in iudicio experiri poterit, vt in c. fin. de iud. in 6. & etiam in alijs casibus, quos congerit Panormit. in cap. ex parte, de rescriptis. Et si in eisdem casibus decipiatur bene restitui poterit, vt docet Panor. in dist. cap. ex parte, nu. 16. & sequitur Couar. lib. 1. variar. resolut. c. 7. nu. 8. sic intelligens tex. dist. cap. fin. de iudic. lib. 4. At vero si tutorem, vel

curatorem actor minor non habuerit, petere debet à iudice, vt sibi deat tutorem, vel curatorem ad lites, qui dandus erit quem ipse voluerit, vt probat tex. in l. qui habent, §. si pupillus, & ibi glo. ff. de tutelis, & in l. 3. tit. 16. p.

24 6. Quinimo si absque tutore, vel curatore in iudicio experiat, & aduersarius petat, vt tutor vel curator ad lites ei detur, concipiendus erit etiam inuitus tutorem, vel curatorem accipere, alioquin non erit audiendus, cum non habeat personam legitimam standi in iudicio, & processus, & sententia contra eum lata esset nulla, vt probat tex. in l. non ideo minus, C. de procura. & firmat glo. si in l. si longius, §. fin. ff. de iudic. ibi, puto quod, ubi etiam se quuntur Bart. Bald. & Paul. & Bantius, tract. de nullit. ex defectu inhabilitatis, num. 41. & Angel. in §. 1. num. 4. institut. de curat. pro cuius opinione est, l. 3. tit. 16. par. 6. Vnde constat, hunc minorem causatone, & non præcise cogendum esse, tutorem vel curatorem suscipere, hoc est, quod si velit audiri in iudicio, tutorem, vel curatorem accipiat, alias non audiat, in quem sensum est accipiendus tex. in l. 3. §. si pupillus, ff. de tutelis, qui sibi videba-

25 tur cōtradecere. Qui curator satisfare debet, vt resoluius infra in isto tempore, in versis. Quinto aduertere.

Quarto attendat actor, quod si sit mulier cōsuetata, & contra aliquem voluerit in iudicio experiri, tutorem prius veniam à marito impetrare, quia absque licentia mariti in iudicio esse non potest, vt probat tex. in l. 57.

Tauri,

Tauri, quæ habetur in l. 2. titu. 3. lib. 5. Reco-
pilatioquin processus, & omnia acta essent
nullius momenti, quæ licentia expresse à ma-
rito præstanda erit, nec sufficit tacita, ut pu-
ta si maritus præsens esset, tempore quo mu-
lier in iudicio ageret, nec maritus cōtradice-
ret. Nam quoties, ex l. dispoſitione licentia

28 alicuius in aliquo actu requiritur, expresse,
& non tacite erit præstanda, secundum Bart.
Angelum, Rom. & Imol. l. 2. §. voluntate, ff.
solutio matrim. Archid. & Ioan. Andr. in c.
Abbatem, de electione, lib. 6. & est cōmunis
opinio, teste Corseto in singulari suo in par-
te, Licentia, Decio in cons. 38. & eandem te-
nent, plures alij relati ab Anton. Gomez in
d. l. 5. num. 5. & ab Auend. quos ipse ibi se-
quitur in declaratione l. 4. & 5. titu. de las ex-
cepciones, lib. 3. Ordin. nu. 39. quamvis Ci-
fuentes in dict. l. 55. quæst. 14. & Anton. Gome-
mez, ibi, nu. 5. opposita sententiam teneant,

29 nempe tacitam licentiam sufficere. Nec talis
licentia præsumitur, si actus reperitur gestus
à muliere coniugata, etiam ex diuturnitate
tēporis, nisi tantum tempus elapsum esset, cuius
memoria hominum in contrarium non
esset, ut resoluit Auend. ubi supra, nu. 41. &

30 42. Non tamen, requiritur, quod prædicta
licentia inscriptis detur, sed sufficit testibus
probari, ut tenet Motalu. in l. 1. Tauri, ver-
bo, de la licencia, nam per epistolam, vel nū-
tium maritus hanc licentiam vxori dare po-
test, ut colligitur, ex glo. l. si cum dotem, §. si
patri, verbo, Oportet, ff. soluto matrim. tex.
l. honores, ff. de decurio. Bar. l. si filius famil.
in fin. si de donat. notat Speculator in tit. de
actore, §. 1. col. 14. Bart. in l. 4. §. necessitate,
in fin. C. de bonis quæ liberis, quos sequitur
Cifuentes in d. l. 55. Tauri, quæst. 9. & Roder.
Suarez in l. 13. tit. De las deudas, lib. 3. Fori,
vers. Quæritur ulterius, nec sufficit si à mari-
to excommunicato præstetur talis licentia,
ut tenet Bald. in l. 1. col. fin. C. de iuris, & fa-
cti ignorantia.

31 Ex quibus sequitur, quod etiam mulier cō-
iugata sit impedita agere, quod matrimonio
constante, contra eam nō currat præscriptio
in suis bonis, etiā non dotalibus, per tex. in l.
in rebus, §. si. C. de iure dotium, & facit regu-
la quod non valenti agere non currit præ-
scriptio, ut in l. 1. §. si. C. de annali excep-
tione, & in auth. nisi tricennale, C. de bonis ma-
ternis, ubi Pinelus à n. 42. prædictam regulā
explicat, & pluribus ornât. Nihilominus ta-
men Ioan. Faber, in l. 1. colum. 2. C. de bonis
maternis, oppositam sententiam tenet argu-
tex. in c. constitutus, de in integr. restit. præ-

sertim, quod in curia ecclesiastica potuit age-
re, & impedito erit tempus si non fecit dili-
gentias de tollendo impedimento, ut in cap.
fin. de electione, Cifuentes tamen in d. l. 55.
in fin. distinguit in hunc modum, videlicet,
quod cōtra talem mulierem in rebus dotali-
bus nō currat præscriptio, & ita intelligit tex.
in dict. l. rebus, §. fin. glo. 3. & Doctores in c.
cum non liceat, de præscrip. & conuenit l. 8.
tit. 29. par. 3. & idē esse in rebus donatis prop-
ter nuptias, quæ hodie Arrhæ dicuntur, resol-
uit Roder. Suarez in tit. de las arrhæ, lib. 3. Fori,
in l. limit. & cum refert Gregor. Lup. d. l.
8. verbo, En dote. In rebus vero non dotali-
bus, inquit Cifuentes, quod præscriptio non dotali-
bus, contra eam currat, per tex. in l. velles necne, C. de
reuocand. donat. Nec obstat tex. in d. l. 1. §.
fin. C. de annali excep. nam respōdeo, quod
mulier in præsentis potuit agere cum licen-
tia mariti, ad quam præstendam erit compellendus,
ut in l. 56. & 57. Tauri, ceterū in d. l.
1. §. filius familias non potuit agere in pedie
te patria potestate. Sed quia cōgrua ratio dis-
ferentia reddi non potest inter cōiugatam,
& snum familias, cum filius possit agere de
licentia patris, & compellere patrem ad dan-
dam sibi licentiam, ut in l. si. §. necessitate, C.
de bon. quæ liber. ideo ipse Cifuentes hoc re-
liquit cogitandum. Vnde Palac. Rub. in dict.
l. 55. Tauri, num. 21. & ibidem Doct. Castel-
lus in glo. fin. vers. adde mulier existimant,
præscriptionem non currere contra talem
mulierē, tam in bonis dotalibus, quā in alijs
quibuscunque erunt, quia est impedita agere
constante matrimonio: tum etiam, quia ex
alio capite contra cōiugatam præscriptio
nō currit, ex eo quod est prohibita cōtrahe-
re, & alienare, ut probatur in d. l. 55. Tauri,
& contra prohibitum alienare præscriptio nō
currit: nam in alienationis, verb. præscriptio
cōtinetur, ut in l. alienationis, verbum, 28. ff.
de verb. signifi. & ita firmant glo. & DD. in
l. 1. C. si aduersus vsucap. Mihi autem magis
placet opinio Ioannis Fabri, cui libenter ad-
hæreo, existimans in præxi tanquam vario-
rem, & receptiorem admittendam fore, ex
eo quod qui de facili impedimentū remove-
re potest, de iudicio, vel alio modo, im-
peditus dici non potest, ut probat text. in l.
qui potest, 23. ff. de regul. iur. & ibi notant
gloss. & Decius, tex. & ibi Panorm. in cap. si,
de elect. optimus tex. in l. quibus diebus, ff.
de condit. & demonstr. ex quo idem colligi-
gunt Alberic. & Bald. ibi Felin. Rubens, &
alij plures, quos refert, & sequitur Pinel. in
authen. nisi tricennale, num. 48. C. de bonis
mater.

matrē, & ad idē est tex. melior in l. sed & si, §. hanc clausula, ff. ex quib. caus. maior. sed mulier coniugata de licentia mariti, vel eo recusante ad eundem iudicem, vt maritum compellat ad prastandam sibi licentiam, potest esse in iudicio, & sic illud impedimentum remouere iuxta tex. in l. 57. Tauri, cum duobus sequentibus, quarum decisio innouata est, in l. 2. §. 4. titulo 3. lib. 5. Recopilatio. Ergo aduersus eā benepotiter prascriptio currere in bonis nō dotalibus, nec arrhalibus, cum possit facili negotio impedimentum remouere, sic etiam contra filium familias currit prascriptio in illis bonis, in quibus pater non habet vsumfructum, vel illi renuntiavit quā licet absque licentia patris nō possit agere, tamen cum illud impedimentum de facili potuit remouere per iudicis adiutorem, vt patrem compelleret ad dandam sibi licentiam iuxta speciem tex. in l. fin. §. necessitate, C. de bonis quę liber. ideo contra filium familias in illis bonis prascriptio currit viuo patre, secundum Bald. in dict. Authentic. nisi tricennale. ante numer. 1. Bald. in l. 1. numer. 21. C. qui admittit. Balb. Tractat. de prascriptio. 1. part. 6. part. num. 15. in princ. & pluribus alios, quos refert & sequitur Pinelus, vbi supra, num. 33. Vnde constat, lapsum fuisse Cifuentem in dict. l. 57. Tauri in fin. dum asseruit, rationem differentie constitui nō posse inter mulierem coniugatam, & filium familias, quasi voluerit contra filium familias nō posse prascriptioem currere in bonis, in quibus vsumfructus patri non quæritur, etiam si de licentia eius possit agere, & iudicē adire, vt patrem compellat, cum tamen oppositum verum sit, vt supra resoluius. Nec huic nostre veræ, opinionioni obstat dicere contra reuerentiam mariti, vel patri debitam videri quod iudicem adeant, vt maritum vel patrem compellat, iuxta eā, quę notat Pinel. vbi supra, num. 45. in fin. nam respondet, quod vxor & filius familias hoc facere possunt ex permisso legis, atquideo eis licitū, & honestū est argum. l. Grachus, C. de adult. Non etiam refragatur argumētum adductū ex d. l. alienationis, verbum. Nam respondeatur, oppositam sententiā vtiorem esse, imo prohibita alienatione, nō censi prohibitam prascriptioem, seu vtius opinionem, secundū Bart. in l. filius fam. §. diui. nu. 22. deleg. 1. cuius opinionem veniōt testatur, Pinel. vbi supra, nu. 21. & opinio Ioan. Fabri reiecta est eius fundamentis expresse se subscribit per plura fundamenta Roder. Suar. in l. 3. tit. de las deudas, lib. 3. For. verū. Quę prolixius

vt rum quo in loco satisfaciunt, text. in l. 1. §. ne autem, C. de anna. except. quę etiam aliter, & noue intelligit Pinel. vbi supra, num. 45. consensit satis huic opinioni Greg. Lup. in l. 8. tit. 29. part. 3. in glo. verb. En dote, dñ quērēs an in bonis non dotalibus, nec arrhalibus mulieri coniugata prascriptio currat, se remittit ad Ioan. Fabr. & ad Panor. in cap. 2. de cōc. prab. vbi Panor. firmat impedimentū nō excusare eum, qui per aditum iudicis illud remouere potuit. (¶ Ioan. Fabri opinionem sequitur Couar. lib. 1. Variar. cap. 8. n. 8.) hanc tamē opinionē Fabri limitat Roder. vbi supra, d. l. 3. quando maritus esset ita scruus, & austerus, quod prastumeretur manus violentiæ vxorē iniicere, si eum ad iudiciū traheret, cuius doctrinā ego intelligo verā, quādo maritus solitus esset mulierem male tractare, & minas in executionem ponere, ex his quę nos infra resoluius in 3. tom. c. 5. §. 4. n. 6.

Aduerte tamen, quod si maritus in initio litis prastitit pradictam licentiam vxori nō requiritur alia licentia, nec nouus consensus mariti ad prolationem sententię, vel executionem eius, vt resoluit Cifuentes in d. l. 57. Tauri, quęst. 15. per ea quę notant, gloss. & DD. in d. l. fin. §. necessitate.

Aduerte etiam quod maritus poterit ratū habere omnem actum in iudicio per eius cōiugem absque licentia, & validum erit, vt probat tex. in l. 58. Tauri, quę habetur in l. 5. titulo 3. lib. 5. Recopilatio. Quod intellige verum si ratificatio interueniat antequā exceptio nullitatis opposita esset per a duersarium, vt tenet Cifuentes in d. l. 58. in secundo dubio.

Aduerte in super, quod si necessitas exegerit, & maritus noluerit prastare vxori licentiam ad agendum, quod poterit per iudicem compelli prastare causę cognitione, vt dicta licentiam prestat iuxta tex. in l. 57. Tauri, quę habetur in l. 4. tit. 3. lib. 5. Recopil.

Rursus aduerte, quod si maritus sit absens & non speretur de proximo venire, tunc in dē poterit pradictam licentiam vxori dare precedēte causę cognitione, vt in l. 59. Tauri, quę habetur in l. 6. tit. 3. lib. 4. Recop. & sufficit quod maritus sit absens a loco in quo erit agendum, argum. text. in l. absentem, & in l. collegariū, §. 2. ita l. mulierū, §. ff. de verbi.

signific. Nec erit necesse, quod absit à territorio iudicis, vt assereret Aucod. in declaratio. n. l. 4. & tit. de las excepciones, lib. 3. Ordina. nu. 43. vers. Quando, quia pradicta lex §. 5. solummodo considerat, quod non speretur maritum de proximo venire, & ita si intra

intra territorium sit impeditus tali impedimento quod non speretur de proximo venire iudex cum cognitione cause legitime necessitatis, vel utilitatis poterit prædicta licentia concedere, nec satisfacit dicere, intra territorium posse à iudice compelli, nam propter reverentiam maritale rationi consona est, quod mulier contra maritum non agat.

39 Aduerte præterea eandem licentiam pos-

se iudicem coniugata concedere. Quando maritus esset mutus, licet præsens esset, vel quando esset furiosus: nam tunc loco absentis habetur, ut in l. sed in vnus, §. filio familiaris, ff. de iniurijs, & ita resoluti Auend. vbi supra, num. 41. & in his casibus, quando iudex licentiam concedere potest, petitio erit formanda modo sequenti.

Petition.

40 **F** Vlana, muger legitima de fulano, digo, que yo tengo necesidad de mouer y tratar ciertos pleytos en juyzio contra fulano, y el dicho mi marido está ausente deste lugar, y no espero que vendra tan presto, porende à V. m. pido que auida informacion de la ausencia del dicho mi marido, y de la necesidad que tengo de mouer los dichos pleytos, me mande dar licencia para los poder mouer, y estar en juyzio, y hazer los demas autos necesarios para su buena expedicion, sobre que pido justicia, y el officio de V. m. imploro, y juro en forma de derecho, &c. Que esto no pido de malicia.

41 Caterum si mulier coniugata velit agere contra suum maritum ad inopiam vergentem pro dote sibi restituenda, vel pro alimentis, aut alia causa bene poterit in iudicio experiri, sine licentia mariti, vel iudicis, argumeto eorum quæ notat glossa in l. fin. §. necessitate, C. de bonis quæ liberis, & in specie firmat Albaric. quem sequitur Palati. Rub. in Repet. cap. per vestras §. 27. num. 1. & 2. de donat. inter vir. Segura in Repet. l. 1. §. si vir uxori, colum. 2. ff. de adquirend. possession. & Cifuentes in d. l. §. Ta uri, quæ ff. 16. & ibi Anton. Gomez, num. 3.

42 Quinto aduertat actor, an experiri, debeat cum maiori, vel minori 25. annis: nam si maior fuerit reus, contra ipsum citatio & petitio erit formanda, si vero fuerit minor, habens tutorem, vel curatorem, tunc contra tutorem vel curatorem, & ipsum minorem erit intentandum, iuxta tex. in l. 1. §. sufficit, ff. de administratione tutor. vbi Bart. & Imol. in l. contra pupillum ff. de re iudic. & probatur in capitulo suo, & ibi notat Decius de appellat. n. 7. alioquin processus gestus cum minore absque autoritate tutoris, vel curatoris nullus esset, ut probat tex. in l. clarum, C. de autor.

43

præst. & in l. acta, §. fin. & in l. contra pupillum. ff. de re iudic. & tunc debet dicere: Poro demandà à fulano, y à fulano suo tutor, & curador, vel sic, à fulano como actor, & curador, que es de la persona y bienes de fulano. Caterum si minor contra quem actor velit agere tutorem, vel curatorem non habuerit citandus erit ad instantiam actoris, ut legitime compareat respondurus actori, & si compareuerit sine tutore, vel curatore tunc actor petere debet, ut sibi detur curator ad litem, quo casu dabitur etiam inuito, ut probat tex. in §. item in iuri. Instituti, de curatoribus, & in l. qui habent, §. si pupillus. ff. de tutelis, & in l. 7. titol. 2. part. 3. & l. 13. titol. 16. p. 6. Qui curator ad litem datus statim debet satisficere, ut docet Bartol. in l. & si species, ff. rem pupilli, & Neuiza. in consil. 17. n. 64. Alexand. in consil. 12. tomo. 1. & Menoch. lib. 2. de arbitrarij. cent. 2. casu 40. num. 27.

45 Sexto aduertat actor, quod si agere velit contra Civitatem, Villam, Oppidum, Capitulum, Conuentum, Collegium, quod conueniat procuratorem, siue syndicum ipsius civitatis, Villæ, Opidi, capituli, conuentus, vel vniuersitatis, non tamè singulares personas,

vt

vt probat tex. de iure cōmuni, in l. in tantum, §. vniuersitatis, & ibi DD. ff. de rerū diuif. & in l. sed si hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocand. & de iure Regio. in l. 1. §. tit. 2. par. 3. Bene tamē verū est, libellū posse cōcipi contra ciuitatē, & villā, opidū, capitulū, vniuersitatem, vel cōuentum, & si ab eis mittatur syn dicus responsurus poterit cum eo processus agitari, secundum Ioan. Pla. in l. 1. C. de iure reipubli. lib. 1. r. asserentem, quod si solus syn dicus citaretur, & compareret, sententia vale

ret, pro cuius opinione facit dict. l. 1. §.

48 Septimo aduertat actor, an actio quā velit intendere, competat sibi cōtra aliquem de functum, qui decesserit relictiis, hæredibus, quia tunc prius debet à iudice petere mandatum contra hæredes ad adendum, vel repudiandam hereditatem intra certum tempus: nam omnes hæredes debent requiri, prius quam curator detur bonis, vt docet Bart. in l. 1. nu. 3. ff. de curatore bonis dando, qui casu petitiō modo sequenti formauit.

Petition.

49 **F** Vltimo como mas aya lugar de derecho, parezco ante V. m. y digo, que fulano me està obligado à dar tal cosa, y es difuncto, y passado del ta presente vida, y dexò por sus hijos, y herederos legitimos à fulano. A Vueſſa merced pido mande dar su mandamiento, en que mande à los dichos sus herederos, que dentro de vn breue tiempo parezcan ante V. merced legitimamente à acceptar, ò repudiar la dicha herencia, sobre que pido justicia, y el oficio de Vueſſa merced imploro, y juro en forma de derecho, &c.

50 Tunc iudex precipit, quod intra tres dies compareant acceptandam, vel repudiandam hereditatem, vel intra alium terminum à iudice praefigendum, secundum distantiam loci: & si in illo termino non comparuerint, actor inculcabit eis cōtumaciam, & iudex precipiet quod intra alios tres dies cōpareat, ad adendum, vel repudiandam hereditatem, & isto secundo termino elapso, actor inculcabit secundam cōtumaciam, & tunc iudex assignauit tertium terminū aliorum trium dierū, asserens, quod si non comparuerit, habebit eos pro acceptatis, vel repudiatis, prout ut actor maluerit. Intentabit, actor aduersus eos tanquā in hæredes acceptantes: nam elapso tēpore pro iudicem concessio ad deliberandum, hæredes habentur pro acceptatis, vel repudiatis, quod de iure facit, vt probat tex. iuxta gloss. verb. Deliberatio nem in l. scimus, §. si autem C. de iure deliberand. & tradit Palac. Rub. in repetit. Rubric. §. 66. num. 3. de donat. inter vir. v. &c. Explicat Mant. in lib. 12. de copis, §. vltim. volunt. tit. 13. à princip. Quod tamen intelligi verum quoad creditores, ad quorū instantiam terminus fuit praefixus, quia solum eis prodest, non alijs, argum. l. de atate, §. qui

51 tacuit, & in l. fin. ff. de interrogat. action. docet Bald. in Rubric. C. de success. ad dict. à nemine reprehensus, secundum Gregor. Lup. in l. 2. tit. 6. par. 6. verb. Cien dias. Sed hæredes si in aliquo ex illis dilationibus, comparuerint, petendo tēpus iuris sibi assignari ad deliberandū, an adire, vel repudiare debeant hereditatem, tunc tempus iuris poterit assignari, quod est vnus annus, si à Principe impetretur, & si ab alio iudice est nouem mensis, vt probat tex. in d. l. scimus, §. hec quidem

52 cui conuenit, l. 2. tit. 6. par. 6. vbi dicitur, tēpus nouem mensium posse coactari arbitrio iudicis, dummodo nō sit tempus minus centū dierum: quod procedit ad hoc vt hæres habeatur pro adente, vel repudiante. Tamen quoad hoc vt curator bonis detur ad respondendum creditoribus, breuius tempus praefigi poterit à iudice, vt probatur in l. 2. §. sane, ff. de success. edict. & in l. si curator, C. de iure delib. & firmitur commu. Doct. or. ex Alex. l. as. & Deci. in rubric. C. de success. edict. & notatur in glo. cap. ex par. de verbor. signific. sic hinc praescripta sunt, quod iudex assignat decem, vel viginti dies hereditatem ad acceptandam, vel repudiandam hereditatem defuncti, secundum Palac. Rub.

vbi

vbi supra, sed si intra terminum eis præfixū adierint hæreditatē, vel nec adierint, nec recusauerint (quo casu pro adeuntibus habentur, vt supra diximus) aduersus eos actio erit intentanda: at vero si hæreditatem recusauerint, requirendi erunt quibus causa successionis contingit, secundum Bart. in l. r. numer. 3. ff. de curato. bonis dand. & Gregor. Lup. in l. 12. titu. 2. part. 3. in gloss. verb. Sin herederos. Et si in gradu sequētes se abstineant, tunc actor petet, curatorem, vel defensorē bonis dari, qui dandus erit, vt in dict. l. 1. ff. de curat. bon. dand. nam perinde erit, ac si sine herede defunctus decederet, quo casu curator bonis datur, vt probat text. in l. si diu, ff. quibus ex causis in posses. eatur, & in l. 12. titu. 2. part. 3. notat Angel. & Imol. in l. si seruus hæreditarius, ff. de stipulat. seruorum, & Ias. in l. cum debitoris, C. de iudic. & notat Menochius in libr. 2. de arbitrarijs, cetur. 2. casu 150. a numer. 1. & curatore, vel defensore dato, aduersus eum erit intendendum. Similiter quoties maritus, vel eius hæres, aut quilibet alius creditor voluerit cōuenire vxorem, aut eius hæredem prius debbit petere à iudice, quod præcipit, vt intra breue tempus vxor, vel eius hæres, acceptet, vel repudiet lucra quæ sita constante matrimonio, vt docet Palac. Rub. in dict. Rub. §. 66. &c.

36 Octauo aduertat Actor, an reus conueniendus, sit absens, in partibus remotis, vel sit captiuus, ita quod de proximo non speretur venire, quia tunc prius debbit comparere coram iudice asserens, aduersarium suum sibi debere certam quantitatem pecuniæ absentemque esse in partibus remotis, & bona reliquisse, opusque esse defensorem illis bonis dari, aduersus quem ipse actionem intendat, quo casu iudex (recepta informatio absentis, debiti, & quod illa bona spectant ad absentem) præcipit bona sequestrari, & defensorem eis dat, aduersus quem actor pro suo debito aget, quod procedit per text. in l. ab hostibus, iuncta glo. ibi, ff. ex quibus causis maiores, & in l. 12. tit. 2. par. 3. & notat Menoch. lib. de arbitrar. cent. 2. casu 150. a numer. 17. & processus fulminabitur, vt dicimus in fra in 5. par. huius primi tom.

Ex tertio Tempore.

SYMMARIA.

- 1 **C**itatio quid sit?
- 2 Iudicium propriè non incipit à citatione, sed impropriè.
- 3 Citatio necessaria, vt iudicium inchoetur.
- 4 Defensio à iure naturali prouenit.
- 5 Defensio nemini deneganda est.
- 6 Iudex pro absente defensiones supplere debet.
- 7 Citatio omni iure introducta.
- 8 Iudicium sine citatione etiam corā Principe actum nullum omnino est.
- 9 Si detur cōmissio procedendi, nullo iuris ordine seruato, intelligenda est de alio ordine, quam citationis.
- 10 Intellectus l. 10. tit. 7. lib. 4. recop.
- 11 Citatio ab omni iure descendit, modus tamen, & eius forma à iure tantum positiuo qui variari potest, & alterari, per l. aut Principem.
- 12 Prima citatio ad iudiciū est de iure naturali, reliquæ inductæ ad præparationem sententiæ de iure positiuo, & ob eo tolli possunt.
- 13 Multi sunt casus, quibus proceditur absque citatione, quia defensio in eis non competit reo.
- 14 Citatio altera realis, altera verbalis.
- 15 Realis citatio quæ sit.
- 16 Citatio verbalis, quæ sit.
- 17 Citatio verbalis vna iuris, altera hominis est.
- 18 Citatio verbalis iuris quæ sit.
- 19 Citatio verbalis hominis in plures species scinditur.
- 20 Citatio sic per edictum.
- 21 Citatio sic etiam per litteras, seu epistolam.
- 22 Citatio

- 22 Citatio regulariter fit per scripturā
 23 Citatio fit per vocem præconis.
 24 Citatio aliquando proprio iudicis ore
 fit, quæ tunc peremptorij obtrinet.
 25 Citatio per nuntium, apparitorem,
 aut executorem fit.
 26 Nuntius aliquem citare non potest
 absque iudicis mandato.
 27 Citatio quæ extra locum ubi sit iu-
 dex est facienda, sicut intra eius ter-
 ritorij, mandatum in scriptis exigit.
 28 Nuntius debet de iudicis mandato
 rem etiam in criminalibus citare,
 quod de iure communi, & Castel-
 le procedit.
 29 Si nuntius nullo iudicis præcedente
 præcepto aliquem capiat qui deli-
 ctum confiteatur, nulla erit eius cõ-
 sessio.
 30 Nuntius in quatuor casibus absque
 iudicis mandato poterit aliquem
 capere realiter.
 31 Nuntio asserenti se aliquem citas-
 se credendum est.
 32 Nuntio dicenti, sibi iniuriam illa-
 ram, nulla fides adhibenda, nisi re-
 sibus probet.
 33 Nuntio ut credatur aliquem citasse,
 requiruntur duo testes de iure Castel-
 le, si ille sit nuntius iudicis inferioris,
 si regis unus testis sufficit.
 34 Iudicibus Curie Regis asserentibus,
 aliquem citasse datur fides absque
 ullo teste.
 35 Citatio etiam fit per rebellionem in-
 timantem libellum de mandato iu-
 dicis.
 36 Libelli oblatio cum citationis non
 habet, tamen eius notificatio de iu-

- dicis mandato cum citationis ob-
 trinet.
 37 Citatio fit etiam per parte adversam
 38 Citantur aliquando aliqui pertu-
 bam, aut campanam.
 39 Citandi sunt omnes de quorum præ-
 iudicio principaliter, & non secundario tractatur.
 40 Is in quem petitio dirigitur præci-
 pue citandus est.
 41 Citatio debet emanare à iudice iu-
 risdictionem habente.
 42 Citatus à iudice incompetenti coram eo
 comparere debet, suum privilegium
 allegaturus, nisi notorie, & clare
 de incompetencia eius constet.
 43 Citatio ad partis instantiam decer-
 nenda est.
 44 Citationem ad partis instantia de-
 cernendam esse nõ probatur in cap.
 1. de iudi. contra Panorm.
 45 Citatio decernenda absque partis
 petitione, quando iudex ex officio
 procedit.
 46 Citatio in actis processibus descripear
 parte perente, & ex iudicis præcep-
 to decreta præsumitur in dubio.
 47 Intellectus ad l. 3. tit. 3. lib. 4. recop.
 & apud Lusitanos lib. 3. tit. 1. §. 1.
 48 Plura de citatione remissive.

Tertium Tempus.

De Citationem.

IN IS institutio processu
 ab ipsa citatione exordium su-
 mit, quæ nihil aliud est, quam
 iuridica vocatio ad iudicis cõ-
 spectu, estque fundamentum,
 & principium ordinis iudicialij, seu caput
 Tom. j. E substan-

substantiali ordinum iudiciorum, vt colligitur, ex §. fin. Inſtitut. de poena temere litigant, ex gloſſ. Rubric. ff. & C. de in ius vocand. gloſſ. in Clement. i. verbo, Citationes, de iudicijs, & ex l. i. titul. 7. part. 3. & ita deſinit Alciat. in præſt. l. i. part. fol. 13. cui ſubſcribit Didac. Perez in l. i. titul. 2. libr. 3. Ordinarum. column. mihi 813. & nemine relato conſentit Damhauderius in praxi, capit. 54. numero 1. & 2. Nec intelligas inde proprie iudicium incipere à citatione, ſed potius improprie, vt ſupra reſoluiffi in fine primæ annotationis. Nihilominus tamē ex ſuperioribus conſtat, citationem omnino neceſſariam eſſe ad iudicia inchoanda, cum deſenſionem reſpiciat, quæ à iure prouenit naturali, vt in lvi vim ff. de iuſtitia & iur. & in l. i. §. cum arietes, ff. ſi quadrup. paup. feciſ. dicat. quæ nemine deneganda eſt, vt in l. deſenſionis facultas, & ibi Bart. C. de iure ſciſci, lib. 10. & in l. vnus, §. cogniturum, ff. de quæſtionib. & in c. cum inter, extra, de exceptione. Ideoque iudex non ſolum illam tollere, imo, pro abſente deſenſionem ſupplere debebit, vt in l. ſi non defendatur, ff. de poenis, & l. ampliore, C. de appellat.

7 Omnis iure introducta eſt: nam Deus omnipotens volens exemplum iudicibus ſe culi præſtare, vt inquit tex. in cap. Deus omnipotens, quæ ſt. i. viſus fuit hæc citatione, prius quam Adam iudicaret dicens, Adam vbi eſ? vt conſtat Genef. cap. 3. de iure naturali inuentam fuiſſe, conſtat ex Clem. paſtoralis, §. Caterum; de re iud. ad effectum, vt vnusquisq; ſe defenderet, vt in l. de vnoquoque, ff. de re iud. & l. nā ita diuus, ff. de adop. quæ deſenſio de iure naturali eſt in diſt. l. vt vim, de iure canonico, & ciuili neceſſaria eſſe ſe conſtat, ex tex. in c. inter quatuor, de maior. & obed. & in l. Arrianus, ff. de iure ſciſci, & docet Bart. in extrauagad. reprimendum, verb. ſine figura, & Imol. in Clem. ſapē, de verbor. ſigni. In tantū quod omiſſio citationis reddi nullū omne iudiciū, etiam ſi coram Principe vtiletur, vt probatur in d. Clem. paſtoralis, §. Caterū, & in c. i. de cauſ. poſſ.

9 & proprie quod intellige, vt per Couarr. in præſt. quæſt. c. 23. n. 6. verſi. Tertio. Quo ſit, quod ſi in aliqua cōmiſſione dicatur, vt procedatur non ſeruatō iuris ordine, illud intelligi debet de alio ordine, puta de conſeſſione, iuramento calumnie, libelli oblatione, & de alijs nō tamen de citatione, quia hæc omitti nō debet, nec per Principem, nec per legē, vt probatur in d. Clem. paſtoralis, §. caterū, & diſt. Clem. ſapē, & in diſt. cap. i. de cauſ.

poſſ. & prop. & tradit Marant. de ordine iudic. 6. p. memb. 1. n. 3. Afinus in praxi, §. i. c. 1. n. 28. & Bant. de nullit. proceſſ. in Rubric. de null. ex defectu citationis, n. 8. niſi in aliquibus caſibus, quos notat Couarr. in præſt. quæſt. c. 23. n. 6. verſi. Primū. Et iuxta hæc reſolutione intellige, tex. in l. i. tit. 7. lib. 4. re cop. vt dū diſponit, proceſſum valere nō ſeruatō iuris ordine, ſed tantū conſiſto de veritate procedat, & intelligatur de alio ordine, nō vero de citatione, cum tolli nequeat, nec per Principem, nec per legem.

11 Aduerte tamē, quod licet hæc citatio deſcendat à iure diuino, & naturali, omniq; iure ſit approbata, tamen modus, & forma citandi introducta ſunt à iure poſitiuo, ac ideo modus poterit variari, & alterari per Principem vel legem, vt notat Bald. in l. n. 2. C. quomodo, & quando iudex, Felin. in c. dilecti, col. 5. de except. & Alex. conſ. 225. col. 2. to. 6.

12 Hinc eſt, quod prima citatio, per quā poſteſt quis ſe deſendere, dicitur de iure naturali, & quod à Principe non poſteſt tolli, reliquæ tamen citationes, quæ inducuntur ad præparationem ſententiæ, de iure poſitiuo dicuntur inſtitutæ, & à Principe tolli poſſunt, ſecundum Bald. in cap. cum ſit Romanus, colum. fin. de appellat. Decium in l. militis, num. 12. ff. de teſtamento milit. & Matth. de Afflict. in deciſ. Neapoli. 283. & Couarr. vbi ſupra, verſi. c. Primum. Hinc ſit, quod in multis caſibus abſque citatione proceditur, quia deſenſio reo non competit, quos congerit Marianus Socius in Rubri. de dilato. ribus, artic. 7. principali, & Antonius Micellus in concordant. glo. Iuris ciuilis, & canon. concordantia. 52. 12f. in l. nec quicquam, §. ybi decretum, ff. de officio proconſulis, Hippolyt. in ſingul. 175. Marant. vbi ſupra, à numero 5. & Bantius de nullit. ex defectu citationis, num. 21. & Couarr. in præſt. quæſt. c. 23. num. 6. verſi. ſecundo.

14 Eſt aduertendum, citationem duplicem eſſe nempe realem, & verbalem realis eſt, quæ ſit per detentionem, ſeu eſtioneſem perſonæ, de qua loquitur text. in l. neminem, C. de exhibend. reis, & in c. ſi clericus, deſentent. excommuni. in 6. tradit Bart. per tex. ibi in l. plerique, ff. de in ius vocand. Ioan. Andre. in cap. Romana, §. contrahentes, de foro compet. lib. 6. (* Et Realis dicitur ſortior, & potentior verbalis, vt docet Alexand. in addit. ad Bart. in l. ſepulchri, num. 3. ff. de ſepulchro viol. Boſius in praxi, capit. mio. tit. de foro compet. nu. 97. & Gregor. Lup. in l. 12. tit. 7. par. 3. verb. Emplacado, in fin. & Fo-

- 16 & Folerius in pract. criminal. versic. audiantur executores, nu. 76.) Verbalis autem citatio est, quæ tantum verbis fit: & has duas species citationis colliges, ex tex. in l. consentaneum, & ibi glo. verbo, Cogendum, C. quomodo, & quando iud. tradit Socin in
- 17 Tract. de citatione, art. 3. Rursus citatio verbalis est duplex, una iuris, & altera hominis, citatio iuris dicitur illa, quæ à lege fit, de qua in c. 1. & c. cupientes, de electione in 6. & in c. quamvis, de offic. ordin. in 6. & in l. fin. C. de dolo, & differentiam inter utramque, refert Didac. Perez in l. 1. tit. 2. libr. 3. Ordina.
- 18 versic. Dissert. tamen. Præterea citatio verbalis hominis sub diuiditur in plures species: Prima est, quæ fit per edictum, de qua agit tex. in cap. gratum, de offic. delegat. c. fin. de dolo, & contum. & tradit Bart. in Extravag. ad reprimendum, verb. per edictum, & l. 3. tit. 10. libr. 4. recopilat. (* Tradit Maranta de ordin. iudic. 6. par. mebr. 1. de citatione, à nu. 82. & Rebus in 3. tom. confil. in præfatione. Tract. de citatione, à n. 93.) Secunda est, quæ fit, per literas, seu epistolam, de qua agit text. in l. sed interpollatur, § si arbitet, ff. de receptis arbit. & in c. quoniam contra, de proba. & Bart. in d. Extravag. ad reprimendum, verb.
- 22 Per literas, & in l. 3. tit. 3. libr. 4. Recop. regula tamen citatio in scriptis fit, vt pro regula constituit Duënas in regul. 93. Tertia est, quæ fit per vocem præconis, vt in auth. qui semel, C. quomodo, & quando iud. & in l. si. C. de feriis, & in l. 7. tit. 6. libr. 2. recop. & in l. 3. tit. 10. libr. 4. recop. (* Maranta de ordin. iudic. 6. par. 1. membro iudicij, de citatione, à num. 97. cum non nullis sequentibus, & Rebus, vbi sup. à nu. 72.) Quarta est, quæ fit proprio ore iudicis, de qua agit tex. in l. 2. C. quomodo, & quando iud. & ista habet vim peremptorij, vt notat Mathesilanus in sing. 131. Corsetus in singulari citatio 2. Barbat. in clem. 1. de except. col. 12. & Iaf. in l. si procurator. notab. 1. ff. de verbor. obligat. Quinta,
- 25 quæ fit per nuntij apparitoris, seu executoris, vt in cap. prudentiam, 1. resp. de offi. deleg. & cap. cum parati, de appellat. & in l. magis, versic. Illud, ff. de rebus eorum, & tradit Bart. in dict. Extravag. ad reprim. verb. Per nuntium. Iste tamen nuntius destinatus ad citandum non poterit citare abque commissione, & mandato iudicis, vt probatur in l. cum clericis, & ibi Bald. C. de Episcop. & cleric. & in l. sed si habe, § prætor ait, ff. de in ius vocand. firmat Bart. vbi supra, verbo, Per nuntium, & probatur in l. 1. titu. 7. part. 3. l. 2. tit. 29. par. 7. & in l. 3. titu. 3. libr. 4. recopila. Qui-
- 27 nimo si citatio fieri debeat extra locum iudicis, tamen intra eius territorium, necessarium erit mādātū iudicis in scriptis redactū, vt probat text. in dict. l. 3. libr. 4. recopilat. & apud Lusitanos, lib. 3. Ordin. tit. 1. § 1. vbi dicitur, quod si citatio fieri debeat intra ciuitatem, quod nuntius poterit citare absque licentia iudicis, & eius mandato. Et quod de mandato iudicis nuntius debeat citare de iure cōmuni, & de iure huius Regni Castellæ, in causis criminalibus etiā pro credit, vt probat text. d. l. neminem, C. de exhiben. reis, & in l. 6. titu. 4. libr. 3. recopil. & l. 7. titu. 2. 3. libr. 4. recopil. alio
- 29 quin si absque mādato iudicis nuntius perfolialiter caperet aliquem, & confiteretur delictum, talis confessio esset nulla, nec ex ea desinens posset puniri, ita cum Anchar. & cōmuni firmat Alex. in l. qui in alien. §. Celsus, colum. fin. ff. de adquirend. hered. In quatuor tamen casibus, absque mandato iudicis nuntius poterit realiter capere, quorum meminit text. in l. 2. titu. 29. part. 7. tradit Didac. Perez in l. 1. titu. 2. libr. 3. Ordina. colum. mihi 819.
- 31 Aduerte etiā, quod nuntio asserenti se aliquem citasse plena fides adhibenda erit, secundum glo. in c. cum paratis, verb. nuntius, de appell. & plures alios, quos refert & sequitur Decius ibi, n. 10. asserens hanc esse magis communem, & Menochius lib. 2. de arbit. centuria 2. casu 112. nu. 1. & tenent cōmuniter omnes, teste Niconitio in repet. c. quoniam contra fal. de probat. versic. Citationes, nume. 99. At tamen glo. in dict. cap. quoniam, verbo, Citationes, & gloss. in cap. quod sicut, verbo, Vocato, de electio. & plures alij relati à Tiraquello de retract. §. 3. gloss. 9. nu. 3. firmant soli nuntio asserenti se aliquem citasse, fide non esse adhibendam, sed debere secum duos testes adhibere, corā quibus citationem faciat, quorum opinio iure nostro regio cōprobatur, ex iuribus infra referendis. Ceterum Hostien. Panor. & plures alij in d. c. cū parati, & Menoch. vbi supra, num. 8. dicunt hoc relinquendum esse arbitrio iudicis, qui qualitatem personarum, & negotij considerans, & nil contra nuntium vrgere præiudens, probabis eius fidem, & si aliquam causam iustam videri ob quam à fide nuntij recedere debeat, vtique recedet. Non tamen erit credendum nuntio asserenti, sibi fuisse iniuriam illatam à citato, nisi testibus probetur, secundum gloss. in capitulo venerabilibus, verb. Iudicio, de sententia excommunicationis, in 6. tradit Segura in l. si ex legati causa, num. 58. ff. de verborum, & resolut
- E 2 Menoch.

- 33 Menochius ubi supra, num. 1. At vero de iure huius Regni ab hoc, ut fides adhibeatur nuntio afferenti, se aliquem citasse, requiruntur duo testes, si nuntius fuerit iudicium inferiorum, si vero fuerit nuntius Regis, unus testis sufficit. Iudici regis curie afferenti, se aliquem citasse, creditur absque aliquo teste, ita disponit l. 1. tit. 7. partita 3. & firmat Montalius in l. 6. tit. 3. lib. 2. Fori, verbo, Su omē, & Rebus. de citatione, articulo primo, gloss. 4. numer. 14. & Didacus Perez in l. 1. tit. 9. libro 2. Ordinarum, column. mili. 120. & in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordinarum, gloss. 1. quæst. 23.
- 35 Sexta citatio est, quæ fit per tabellionem cum intimatione libelli de mandato iudicis, argum. tex. in cap. circum citationes, 23. quæst. 7. ibi. Sed illorum notarij, & probatur in l. 3. tit. 3. libro 4. recopilatio. tradit Damhaudernus in praxi, cap. 54. num. 6. Nam licet libelli oblatio vim citationis non habeat, ut firmat gloss. in l. 1. ff. de ius vocand. per text. in l. Libertus, ff. eodem tit. tamen libelli notificatio per tabellionem de mandato iudicis, vim citationis habet: nam si per nuntium fieri potest, a fortiori per tabellionem.
- 37 Septima citatio est, quæ fit per partem aduersam, de qua agit l. 1. ff. de feruis fugitiu. & l. eum qui, §. si epistola, ff. de furt. & notat lasan in §. quadruplici, num. 32. Instituit de actio. & Montalius in l. 6. tit. 3. lib. 2. Fori, verbo, Su omē.
- 38 Octava citatio est, quæ fit per tubam vel campanam, de qua agit gloss. in Clement. grauis, verbo, Voce præconia, de sentent. excommunicat. tradit Socin. Tractat de citatione, articulo 3. & Montalius ubi supra. Et ita in Ecclesia Cathedrali Salamantina tempore interdicti canonici per tubam ad horas Canonicas citantur: & nos in hac vniuersitate Salamantina per campanam citamur, ut in Capella Beate Barbaræ congregatur ad examen primum subeundum per aliquem licentiatum.
- 39 Aduerte in super, quod omnes sunt citationes, de quorum præiudicio principaliter non secundario agitur, ut probat tex. in l. nam ita Diuus, ff. de adoptionibus, l. 1. §. denunciar. ff. de ventre inspicendo, quem tex. ad hoc allegat Bald. in l. iubemus, colum. 2. C. ad Trebellian. & in Rubric. in fin. C. de success. edict. ad idem est tex. in l. de unoquoque, ff. de re iud. Et præcipue est citandus is contra quem petitio dirigitur, ut probatur in cap. final. de maiorit. & obediēt. & tradit Bald.

- in lab. eo, in final. C. quomodo, & quando iud. Felin. in cap. fin. de maiorit. & obed. col. 2. Alexan. conf. 86. tom. 2. Decius 4. §. lib. 4. col. 8. Marianus Socin. in Tractat. de citatione, art. 5. quæst. 1. & Miles in respectorio, verbo, citari oportet.
- 41 Rursus aduerte, quod citatio decreti debet à iudice competenti, iurisdictione habente, iuxta text. in Clement. 2. ut lite pendente, iuxta gloss. ibi, verbo, Competenti, quam testantur communiter receptam Perusinus, n. 17. Decius nu. 6. in c. si duobus, extra, de app. & DD. communiter in l. si quis citetur, ff. de iud. & est communis opinio secundum lasan l. more, num. 6. ff. de iurisdic. omni iud. Nihilominus tamen si quis citetur à iudice incompetenti tenebitur comparere ad allegandum suum priuilegium, secundum gloss. in d. c. si duobus, verbo, Tenebitur, per text. in d. l. si quis, & in l. ex quacumque, ibi las. nu. 37. ff. si quis vocatus in ius non ierit, & in l. 2. tit. 7. par. 3. Quod intellige verum, quando de iurisdictione iudicis dubitaretur: ceterum si notorium esse iudicem incompetentem esse citatus non teneretur comparere etiam ad allegandum priuilegium, secundum gloss. c. si Episcopus, verbo, Conuocari, 3. quæst. 4. glo. c. conuenior, verbo, Congruet, 2. 3. quæst. 8. & gloss. fin. c. veniens, de accusat. & ibi remissive, tradit Socinus num. 286.
- 43 Præterea aduerte, quod citatio firma sit decretum debet per iudicem ad instantiam partis, ut probat tex. in c. proposuisti, ibi, ad petitionem cuiusdam aduersarij, de foro compe. & in l. propterandū, §. si liquidam, C. de iud. ibi, requirēte aduersario, & ita firmat Panor. c. 1. de iud. & Socin. in tract. de citatione, art. 6. nu. 1. & plures alij, quos referre & sequitur Duënas in reg. 96. Hæc opinio licet vera sit, non tamē probatur in d. c. de iud. quidquid, ibi dicat Panor. quia ibi tantū series facti ponitur, ut benè aduertit Decius ibi n. 7. intellige tamen prædictā opinionem verā esse, nisi iudex procederet ex officio, ut notat Panor. in d. c. proposuisti, notat. 2. Alex. l. 4. §. Iulianus, ff. de iud. & Ripa in cap. 1. num. 2. extra, de iudic. At vero quoties citatio in actis processus descripta inueniretur, ex mandato iudicis, parte petente in dubio præsumeretur decretum, ita tenent Doctores communiter, teste Barbatia, numer. 13. & Ripa, num. 20. in dict. cap. 1. de iud. & Curtio, numer. 5. in l. ad peremptorium, ff. de iud. quibus Augustinus Berolius in dict. cap. 1. n. 49. in cautē dicat oppositam sententiam receptorem esse.

47 Ex quibus intelliges. tex. in l. 3. titulo. 3. lib. 4. recopil. & tex. apud Lusitanos, lib. 3. Ordinam. titulo 1. §. 1. vt dum ibi dicitur. Nuntium nō posse aliquem citare extra ciuitatem in loco territorij sine iussu iudicis, alioquin puniri posse pœna, de qua ibi, & citatio nem nullam ipso iure esse, intelligatur, illud verum esse nisi in actis processus reperiatur citatio descripta, quō casu præsuntur demā dato iudicis facta fuisse, nisi contrarium probaretur, &c.

48 Ethæc sufficiant de citatione, à nobis dicta pro instructione, plara aliam materiā citationis tangētia require apud Socinum in illo Tracta. de citatione, & Sebastianum Banc in Tracta. de nullit. process. Rubric. de nullita. ex defectu citationis, & in tit. 7. part. 3. & ibi Greg. Lup. & in tit. 3. lib. 4. recopilatio. & apud Lusitanos, lib. 3. Ordin. tit. 1. & tradit Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 3. Ordin.

Postquam reus citatus fuerit, & comparere noluerit, vel iam quod comparuit à iudicio recessit, sine iudicis licentia, tunc actoris tria remedia de iure prodita sunt in quibus erit procedēdū modo & forma à nobis assignata infra in 2. part. huius primō mi. Si vero comparuerit reus legitime, nec recesserit, tunc si actor non compareat, puniendus erit, iuxta tex. in l. 7. tit. 3. lib. 4. recopil. Ceterum si cōpareat actor in iudicio, offeret suū libellum petitionis, ideo de quarto tempore oblationis libelli erit dicendum.

Ex quarto Tempore.

SUMMARIA.

- 1 Libelli definitio scribitur.
- 2 Libellus de iure cōmuni in scriptis offerendus est.
- 3 Libellus in scriptis offerri debeat nec ne, iudicis arbitrio relinquatur de iure huius regni, dum tamen aliqualis petitio à pua acta interueniat super qua iudex sententiam fundare valeat.
- 4 Libellus in scriptis offerendus apud regia tribunalia, & auditoria.
- 5 Libellum concipiat aduocatus iux-

ta stylym regionis, ubi causa agitanda sit.

- 6 Libellus qualis debet esse.
- 7 Libellus cōpendiose & multi loquio contempro componendus est.
- 8 Libellus breuiter, & in summa quid continere debeat traditur.
- 9 Libellus nomen actoris seu accusatoris contineat.
- 10 Libellus nomen actoris, aut accusatoris debet continere, si ipsemet compareat, si vero eius procurator tunc eius nomen apponendum in libello erit.
- 11 Si cōstituto procuratore, constitutis personaliter vult comparere ad aliud quid petendum, debet in libello adijci. No reuocādo mis procuratores, alias suos procuratores reuocare visus erit.
- 12 Clausula libello solita apponi, Cōmo mejor aya lugar de derecho, quos effectus operetur.
- 13 Clausula, y me querello y pongo de manda, quam utilitate assit de iure cōmuni, que nullā assit de iure regio.
- 14 Libellus absque conclusione sustinetur de iure regio.
- 15 Libellus etiam rei nomē contineat.
- 16 Libellus tempore citā continere debet.
- 17 Libellus constat ex facti narratione, causa facti, & conclusione.
- 18 Narratio facti in libello qualis esse debeat.
- 19 Petitio, & narratio obscura de iure regio non admittitur, quam etiam ex officio iudicis repellere fas est.
- 20 Petitio generalis de iure regio in

Tom. 1. E 3 qui-

quibusdam casibus admittitur.

21 Petitio generalis libello concepta nõ repellatur de iure communiparte non opponente.

22 Libellus continere debet causam, & ius sufficiens, ex quibus conclusio sequatur, nomen tamẽ actionis proponere opus non est.

23 In actionibus tam realibus quam personalibus duplicem causam reperiri cõstat, propinquam & remotam.

24 Causa propinqua in realibus est dominium, aut ius reale, remota autem est causa, ex qua id fuit causatum.

25 Causa propinqua in personalibus actionibus ipsa obligatio est, remota vero contractus ex quo ea ortum habuit.

26 In libello, in quo actione personali agitur, causa remota actionis exprimenda est: si vero reali propinquam causam exprimere suterit.

27 Clausula, I puesto que por mi ha sido requerido, &c. operatur, quod per eam cõstet interpellationem extraiudicalem præcessisse: ut reus in expensis condemnetur.

28 Clausula, Porque pido a V.m. que auida mi relacion por ver dadera en quanto, &c. Quia operatur in libello posita.

29 Plura libello petens omnia astringitur probare.

30 Per clausulam, Por su sentenciã definitiva o por oyr al, que en tal caso, &c. Inducitur libelli conclusio, que nunquam omittenda est.

31 Si in libello narratio facti & cõclusio interueniat, cõclusioni standum erit, nisi opponatur clausula. Petitio iustitiam: quia tunc narratis etiam erit standum.

32 Plures casus in quibus conclusione opus non est in libello, remissive.

33 Clausula, I asi condemnado, a ello le compella y apremie, &c. qualiter intelligatur.

34 Libellus in quo præstatur ordo illorum verborum. Le compella y apremie, y condene sustinetur.

35 Clausula, sobre lo qual todo pido cumplimiento de justicia, Plures effectus habet, & nunquam omittenda tam ex parte actoris quam rei.

36 Clausula, I el officio de V.m. imploro, operatur quod iudex possit officium suum ad utilitatem petentis cõcedere, licet alias ad utilitatem priuam illud impartiri nequeat.

37 Clausula, I las costas protesto, operatur quod iudex victum in expensis condemnet, quẽ alias condemnare non potest parte non petente.

38 Iudex parte etiam non petente victum in expensis condemnare poterit, que facta fuerint post litem contestationem.

39 Iuramentum malitie ante & post litem contestat. semel & plures quociens contra aliquem adest præsumptio, quod aliquid malitiose proponit, debet præstari, tam in secularibus quam in ecclesiasticis causis.

40 Iuramentum calumnie in secularibus tribunalibus Regni Castellæ usu receptum non est.

41 Iura-

- 41 Iuramentum calumnie de iuri cōmuni, ad omnia que accederet post licentia concessa, præstandum est, ne quid in lre calumniose fiat.
- 42 Aduocati Regni Hispaniarum in libello actionis, & in alijs petitionibus, iurant iuramento malitia loco iuramenti calumnie.
- 43 Si petitur à parte ipsa cum iuramento malitia aliquid, iuramentū qualiter præstandum.
- 44 Quando aliquid petitur à procuratore, tunc iuramentum malitiæ in eius animam, & domini præstare debet, etiā si alia iuramenta in animā sui domini duntaxat præstet.
- 45 Clausula apponi solita in libello: Iuro à Dios, y à esta Cruz, &c, necessaria non est.
- 46 Iuramentum calumnie, parte aduersa non petere non est de substantia iudicii, & ideo nullitatem processus non inducit, & si omittatur tacite.
- 47 Iuramento calumnie tacite renunciari potest, non uero expresse.
- 48 In libello nōmē iudicis apponendum est, cum titulo qui sue dignitati conueniat.
- 49 Nōmē iudicis in libello omittitur de consuetudine, nisi in negotijs Curie Romanæ.
- 50 Libellus inscribendus cum titulo conuenienti iudici coram quo porrigitur.
- 51 Exprimuntur tituli quidam, & in scriptiones, que in libellis, diuersi à iudicibus apponi solent.
- 52 Libellus debet esse subscriptus manu aduocati.
- 53 Forma libelli in actione de constituta Hispanie concepti.
- 54 Actio de constituta pecunia competit, si debitum procedat.
- 55 Constitutor post debitum contractus fideiussor ante, & post, interuenire potest.
- 56 Actio de constituta obligatur, quis, nudo pacto.
- 57 Ut actio de constituta competat primum debitum, non debet posse elidi, exceptione de iure pratorio introducta.
- 58 Volens intentionē suam instrumentis probare, cum libello actionis ea producere debet, & iurare ea uera & non falsa esse, alias post, non admittetur, nisi iuret de nouo instrumenta reperijsse.
- 59 L. 1. tit. 2. lib. 4. r. copil. quomodo intelligenda.
- 60 Libelli ab actore obligari reo copia danda est, ut cedat vel concedat.
- 61 Reus libello ab actore oblato, intra nouem dies de iure Regio respondere debet.
- 62 Reus in causis gabellarū intra tres dies libello respondere tenetur.
- 63 Dilatio viginti dierum dabatur reode iure communi, ut libello actoris responderet.
- 64 Si reus intra terminum iuris non compareat respondens libello actoris, tunc actor uno ex tribus remedijs ui poterit.
- 65 Si reus compareat, & confiteatur, quod in libello continetur iudicium finietur.

66 Si reus conueniens compareat negas,
adponat dilatorias, aut fori excep-
tionem declinatoriam ante lris co-
restationem.

Quartum Tempus.

Oblationis libelli.

LIBELLVS varijs mo-
dis definitur, vt constat ex
gloss. in cap. 1. de libelli ob-
latione, Speculat. in titu.
de libellorum conceptione,
§. 1. Gofred. de libello-
rum forma, in princ. Albe-
ric. in suo dictionario, verbo, Libellus, pra-
dict. Papi in form. libel. in act. real. glo. 1. Al-
cius in sua pract. fol. 101. columna 2. Imol. &
Ancharan. in Clement. saepe, de verborum
significat. asserentibus, libellus esse scripturam
breuem continentem clarā intentionē actoris.
Et licet libellus de iure communi in scriptis ef-
ficeretur offerendus, vt probat tex. in authen. offe-
ratur, C. de lris constitutione, & in cap. 1. de
libell. oblatione, & ibi gloss. verbo, Necessa-
rio; & Gratius consi. 75. numero 2. & de iure
Lusitan. idem esset dispositum, lib. 3. Ordina-
men. tit. 19. in tantum quod erat de substan-
tia ordinis iudiciarij, vt notat gloss. in summa
2. quaest. 1. & gloss. in cap. de causis, de offi-
cio delegat. & gloss. in cap. 1. de libell. oblat.
& gloss. in cap. quoniam contra falsam, ver-
bo, Petitiones, de probat. Ias. in §. tripli, nu-
mer. 35. Instituit de actio. Tamen de iure hu-
ius Regni relinquitur arbitrio iudicis, an li-
bellus in scriptis sit offerendus necne? vt ex-
tat decisum in l. 10. titul. 17. lib. 4. Recopil. &
explicat Auendanius in suis responsis res-
ponso 1. a nu. 15. Quod verum est dummo-
do interueniat aliquis petitio in scriptis re-
dicta apud acta processus per notarium, vel
per viam vocem petentis super qua iudex
posuit suam sententiam fundare, vt notat gl.
in dist. Clement. saepe, verbo, Necessario. O-
rosius in l. actione, nu. 4. ff. de edendo, &
Auend. in dist. respon. 1. nu. 12. At vero in
Regijs Auditorijs, & supremis tribunalibus
libellus in scriptis est offerendus, vt probat
tex. in l. 1. titul. 2. lib. 4. recopilat. & resoluit
Ioh. Matienço in dialogo relator. 3. parte.
43. num. 1.

- 5 Quando autem libellus in scriptis offeren-
dus sit, aduocatus debet illum concipere se-
cundum stylum illius regionis, vbi causa agi-
tanda erit, vt firmat gloss. in Authen. offera-
tur, verbo, Praedictis, Speculat. in tit. de libello-
rum conceptione, §. 1. in nunc. Socinus in
cap. 1. colum. fin. de libell. obl. Debetque li-
bellus esse clarus, certus, & cōcladens petitio-
nem agentis, per quem demonstraretur species
futuræ litis sine incertitudine, vt probat tex.
in l. 1. ff. de edendo, & in cap. fin. de libell. obla-
tione, Ias. in §. omnium, num. 25. Instit. de
act. Orosius vbi sup. num. 34. & probat tex.
in l. 4. tit. 2. lib. 4. recopilat. Et debet componi
compēditioe sub verbis breuibus absq; mul-
tiloquio verborum, vt probatur in l. amplio-
rem, §. in refulatorijs, C. de appellat. l. fin.
C. de precibus imperat. offerenti. Et in sum-
ma quid libellus continere debeatur, tradit Spe-
culator vbi supra, sub quibusdam verbis, quos
refert glo. in cap. 1. de libelli oblatione,
& Ias. d. §. omnium, nu. 139 & 144. Marant.
de ordin. iudic. in dist. 6. part. s. membr. 3. nu.
4. & versus sic se habent. Quis, quid, coram
quo, quo iure habetur. Et a quo recte compo-
situs quisq; libellus habet. Quod etiam de
iure Regio probatur in l. 40. tit. 2. par. 3. vn-
de operæ pretium erit videre explicationem
vniuscuiusque clausulæ dicti libelli.
- 9 Primo in libello requiritur, quod appona-
tur, Quis, nam nomen actoris, vel accusato-
ris, semper apponi debet, vt probat tex. in l.
libellorum, in princip. ff. de accusat. cap. per
scripta, §. libellorum, 2. quaest. 8. c. forus, de
verbor. signific. in l. 4. titu. 2. part. 3. Et in illo
Regno formatur hoc modo, quod si actor
personaliter in iudicio cōpareat, nomē eius
erit apponēdum, vt puta, Fulano vezino de
tal lugar, &c. si vero per procuratorem com-
pareat, tunc nomen procuratoris erit appo-
nendum, forma sequenti, Fulano in nobre,
y como procurador de fulano, de cuyo po-
der hago presentacio, &c. Et quia sepius
cōtingit, quod postquam aliquis cōstituit pro-
curatorem ad aliquam causam, ipsemet vult
cōparere personaliter in iudicio ad aliquid
petendum in illa causa, vel alia tunc post no-
men eius in libello appositum, erit adiciēda
sequēs clausula, Fulano vezino de tal lugar
(no reuocido mis procuradores) parezco
ante V. m. alioquin si praedicta clausula non
adijceretur, per illam comparationem visus
esset, suum procuratorem reuocasse, vt probat
tex. in c. si quem, de procurat. lib. 6. & no-
tat gloss. & Doctores in capit. non iniussit,
extra, de procurat. Barto. & omnes in l.

mutari,

- mutari, nūm. 7. ff. de procurator. Cepola in cautela 1. 19. Post nomen actoris solet adijci alia clausula, scilicet, Como mejor ayalugat de derecho, quæ licet non sit necessaria, est tamē utilis, & habet hunc effectū, quod si duo remedia proponat in libello, vnum aptum, & aliud ineptum, vel aduocatus sit dubius de remedio competenti, virtute dicte clausule sustinetur libellus eo modo quo melius de iure valere possit, vt notat Imol. in l. cum pater, §. filius matrem, ff. delegat. 2. & in l. nemo potest in princ. ff. delegat. 1. Panor. & Belam. in c. exhibita de iudi. Ex prædicta clausula plures effectus congerit Decius in cap. cum super, nu. 12. de offi. deleg. l. as. in §. omnium, nu. 1. 49. nu. 15. Instituta de act. Marant de ordin iud. §. part. membr. 3. n. 10. Hippolyt. in singul. 36. Post prædictas clausulas solet apponi alia, scilicet, Y me quero, y pongo demanda, quæ clausula licet vti li esset attentio iure communis, cum per eam suppleretur defectus conclusionis, vt notat Bald. in l. edita, num. 6. C. de edend. & gloss. 1. cap. quia præfatus, §. qualis 4. & l. as. in l. 1. nu. 1. ff. de edend. iure tamen Regio non est necessaria, quia abque conclusione libellus subsistit, dummodo aliquis petitio in scriptis redacta interueniat, ex qua colligi possit, quid actor petere velit, quamuis inepte sit composita, vt probat text. in l. 1. tit. 17. lib. 4. recopil. Et idem dispositum est apud Lusitanos, lib. 3. Ordin tit. 49. in princ. & notat Auend. in 1. respons. nu. 18. & Matienço in dialog. relat. 3. part. c. 43. numer. 2.
- 15 Secundo in libello requiritur, quod apponatur. A quo, quia nomen rei apponi debet, vt in dict. l. libellorum, in princ. & in dict. cap. forus, & tradit Speculator in titul. de libelli conceptione, §. quid libellus, & concipitur hoc modo, Y pongo demanda contra fulanum, &c.
- 16 Tercio in libello requiritur quod apponatur. Quid quia id, quod petitur apponi debet, narratio factum per hanc clausulam. Y cōtādo el calo de mi demanda, digo que así es, vt probat text. in l. si rem, & in l. offi. ff. de rei vend. & ibi notat Bart. & Porca in §. curare. Instituta de actio. nam libellus ex tribus cōstat nempe ex facti narratione, causa facti, & conclusione, secundum Bart. in l. si prius, num. 3. ff. de noui operis nunt. l. as. in §. omnium, nu. 1. 15. Instituta de act. Quæ facti narratio debet esse brevis, clara, certa, & specifica per quam res petita suis limitibus, & qualitatibus exprimitur, & animus petentis constet, vt reus facilius deliberet, an cedere vel

- contendere debeat, ita probat text. in c. 2. de libelli oblat. & expressius in Legit. tit. 2. lib. 2. 19 recop. Petitio enim, & narratio generalis, & obscuram non admittitur de iure Regio, imo & si non opponatur a parte, iudex ex officio repellere poterit petitione generalem, & obscuram, vt probat text. in dict. l. 4. tit. 2. lib. 4. recopil. iuncta l. 19. tit. 17. lib. 4. recopil. & in specie notat Auend. respons. 1. nu. 19.
- 20 & Matienço in dialog. relat. 3. part. cap. 43. nu. 3. & 4. nisi in quibusdam casibus exceptis in d. l. 4. ubi narratio generalis admittitur, quam
- 21 nis de iure communi libellus generalis non repellatur, nisi parte opponente, vt notat Alexand. in consil. 32. lib. 4. num. 7. & 8. & Marant de ordin. iud. §. part. membr. 3. numer. 16. Auend. in dict. respons. 1. num. 19. & Matienço ubi supra, num. 9.
- 22 Quarto in libello requiritur quod apponatur. Quo nam apponi debet, quo iure, causa, vel actione petatur, non tamen necessariū erit nomen actionis proponere, sed sufficit causa sufficientem ponere, ex qua conclusio sequatur, secundum Bart. in l. edita, C. de eden. Panormit. & Felin. cap. dilecti, de iudic. & commaniter omnes, ex l. as. in §. omnium, nu. 16. Instituta de act. & de iure regio probatur in l. 40. tit. 2. par. 3. & latius resoluimus, infra in 3. tom. in initio, nu. 7. circa quod est aduertendum quod in actionibus tam realibus, quam personalibus duplex causa reperitur, propinqua scilicet, & remota, propinqua vero in realibus est dominium, seu ius reale, remota autem est causa illa, ex qua illud dominium fuit causatum. Caterum in actionibus personalibus causa propinqua est ipsa obligatio, remota verò cōtraclus, ex quo oritur ipsa obligatio, ita docet Bar. in l. & an eadem, §. actio nes, n. 19 ff. de excep. rei iud. Oroscius n. 18. & reliqui moderni in l. as. ff. de excep. rei iud.
- 26 His sic constitutis, resoluendum erit, quod in actione personali est exprimēda causa remota, & non sufficit propinquam exprimere, verbi gratia, si mihi debes decem ratione mutui, non sufficit dicere, peto decem, quia mihi ad illa es obligatus, sed requiritur dicere, quia illa mihi debes ratione mutui, vero in actione reali sufficit causam propinquam exprimere, nec necessum est remotā exprimere, vt putat peto domum, quia ab me pertinet, ratione domini, vel quasi nec op^o est dicere, quia dominiū ad me spectat ratione legati, vel alicuius contractus, ita firmat gloss. in l. 1. in princip. ff. de edend. recepta communiter ibi per DD. & gloss. in cap. 2. de libelli oblatione, & hanc testantur commu-

Tomij.

E s

nient

84
1. 40. tit. 2.
part. 3.

nein opinionem Panor. mit. num. 14. & Decius num. 9. in c. dilecti. de iudic. &c.

27 Post prædictam clausulam apponi solet clausula sequens. Y pnesto q^o por mi ha sido queriendo, no lo ha querido, ni quiere hazer sin cõtienda de juyzio, vt p^oream conslet de interpellatione extraiudiciali, & reus veniat in expensis cõdennandus, vt resoluisti supra 2. Tempore, num. 2.

28 Statim subsequitur alia clausula, scilicet. Porq^o pido a V. m. q^o auida mi relacio por ver dadera, en quito baste para el vccimiento de sta causa, &c. quæ operatur huc effectũ, q^o licet plura in libello cumulis ea omnia adstringatur probare, vt docet Archid. in c. 2. de testib. in 6. tamen per prædictam clausulã solũ modo adstringitur probare id, quod ad victoriã illius causæ sufficit; quæ clausula successit in locũ clausulæ antiquæ, scilicet. No me obligado a prouar mas de lo necessario, de qua agit Panor. in c. ex part. 1. nu. 8. de rescript. & in c. examinata. de iudi. & Gomez in §. omnium, col. 7. in situ. de ast. & Angel. in Tract. de malef. verb. In porticum Ecclesiæ. Post modum subsequitur alia clausula nempẽ. Por su sentẽcia disinitua, ò por otra q^o en tal caso lugar aya, cõdene al dicho fulano, ò que me de y pague, &c. Per q^o bñ inducitur conclusio libelli, & nunquam omitti debet, quia vis libellorũ in ea consistit: nã nõ attenditur quid naretur, sed quid cõcludatur, secundũ glo. 1. in cap. hæc quippe. 3. q. 6. Inno. cap. super literis, de rescript. & Ias. in l. 1. in princ. ff. de edendo, & in §. omnium, n. 135. Et licet de iure Regio cõclusio nõ sit necessaria, vt diximus supra n. 14. aliquis tamen petitio in actis redacta requiritur ex qua colligi possit, quid actor intẽdat, vt ibi resoluimus. Si tamen in libello narratio facti contraria vel diuersa à cõclusionẽ interuenerit, standum erit cõclusioni, non verò rationi, secundum Deci. conf. 28. col. 2. nu. 3. vol. 1. post Anto. de Butr. & Panor. in c. ex part. B. de foro compet. per tex. ibi, nisi apponatur clausula, Peto iustitiam, quia tunc etiam narratis stãdum erit, ita cum Corneo, & alijs resoluisti Auẽd. in d. 1. respon. n. 18. Sunt tamẽ

30 de iure cõmuni plures casus, in quibus conclusio non est necessaria, quos congerit Ias. in d. l. 1. n. 17. ff. de edend.

31 Subsequitur alia clausula, scilicet. Y assi cõdenado à ello, le cõpela y apremie por todo remedio, y rigor de derecho, de qua agit Bal. in l. vinũ, ff. si cert. pet. & Ias. in d. §. omnium, à n. 189. & est clausula executiua, & licet ordo præpõsteretur, dicẽdo: Pido le cõpela, y apre

mie, y cõdene, tamen libellus sublineabitur, secundum Bart. in l. 1. c. de executione rei indicat. & l. si cum nulla, ff. de re iud. & Ias. d. §. omnium, nu. 144. & facit tex. in cap. 1. de offic. ord. vbi DD. cõmuniter idem resoluunt. Alia clausula sequitur, scilicet. Sobre lo qual todo pido cumplimiento de iusticia, & c. quæ clausula salutaris appellatur, & nunquã omitti tẽda erit, cã ex parte actoris, quã ex parte rei, nã plures effectus operatur, multiq^o defect^o per eã supplẽtur, vt videre est per Ant. Butr. in c. 2. de libel. obl. Panor. & omnes in c. cũ dilectus, de ord. cog. Panor. Deci. Felin. in c. 1. de offi. deleg. & Ias. in d. §. omnium, à n. 147. Et aliũ effectũ huius clausulæ ponit Didac. Perez in l. si. tit. 4. lib. 3. Ord. in gl. pen. in. si. Quæ tamẽ tu improba ex ijs, quæ notasti infra in 7. tẽpore, in fine libelli replicationis actoris. Sequitur alia clausula, scilicet. Y el oficio de V. m. imploro, &c. quia iudex officium suum ad vtilitatem priuatã impartiri nequit, vt l. 4. §. hoc autẽ iudicium, ff. de caus. in fecr. vbi Bart. & omnes, Innoc. & Panor. cap. ad nostram, 2. de iure iuran. tamen per prædictam clausulam iudex poterit officium suũ ad vtilitatem priuatam impartiri in omnibus sibi necessarijs.

32 Alia clausula, sequitur, scilicet. Y las costas protesto: nam licet victus cõdennandus sit victori in expẽsis, vt in l. propter adũ, §. siue autẽ alterutra, C. de iud. & in c. ealumina extra, de parnis, cap. olim, 2. de priuileg. cap. sine litibus, de dolo, & contu. & in l. 8. tit. 3. & l. 7. tit. 2. par. 3. nõ tamen iudex tenetur hãc cõdennationẽ expensarũ facere, nisi à parte petitæ fuerint, secundum glo. in c. fin. de rescript. receptã cõmuniter à Panor. Imol. & Belame. ibi Bart. Alex. & Ias. dict. l. propter adũ. §. siue autẽ, & Couar. in præf. quæst. c. 27. nu. 5. vbi per totũ caput agit de his expẽsis, & earũ cõdennatione. Et si omilla fuerit expensarũ cõdennatio, poterit appellare victor iuxta glo. in c. significauerit, de exceptionibus, & ibi notat Panor. à n. 7. Felin. à nu. 1. & Rebuff. in 3. tom. constit. Tract. de expens. art. 3. glo. vlt. nu. 15. & in Tract. de appella. arti. 9. glo. vnic. nu. 29. (* Si tamẽ victus appellat in causa principali, victor ex eo quod victus non fuit cõdemnatus sibi in expensis non poterit appellare, ita vt iudex ab eo impetratus de causa appellationis cognoscat. Nam imo iudex impetratus à victo appellante, erit iudex competens in causa, iuxta tex. in l. final. C. quando prouocare non est neces. Speculator, titulo de appellatio. §. in quibus, versu. penult. & Rebuffus in dict. Tract. de

*terminos
lib. p. de testib.
Covar. hic
lib. 3.*

33 de expensis, art. 3. glo. vñic. num. 15.) Ideoq;
in libello prædicta clausula ponitur : iudex
tamen, si voluerit, bene poterit condemnare
victum victori in expensis factis post litem cō
testationem, quamvis à parte nō fuerint peti
te, secundum gloss. in dict. cap. finem litibus,
Bart. & alios in l. 4. §. hoc autem iudicium,
ff. de damn. infect. & Couar. vbi supra. (* Si
tum victus iussit causam litigandi habuerit,
non erit condemnandus in expensis, vt re
soluit Menoch. lib. 2. de arbitrar. Centu. 2. ca
su. 177. à num. 1. quo in loco cummulat ius
tas causas litigandi.)

Ultimo subsequitur alia clausula, scilicet.
39 Y iuro à Dios y à esta f que esta demāda no
pongo de malicia, &c. Licet hoc iuramentū
malitiæ præstari debeat super exceptionibus,
vel quando aliquid loco exceptionis propo
nitur, semel & pluries, quoties præsumptio
est cōtra aliquem, quod malitiose proponat,
& ita ante, & post litem contestatam, tam in
profanis, quam in ecclesiasticis causis, vt inl.
Thesaurus, ff. ad exhibedum, c. cum dilectis,
de electione, cap. postorali de except. c. præ
sentium, de testib. in 6. & docet Speculat. tit.
de iuramento, §. 1. nu. 6. & Hoff. in summa
de iur. calum. §. 1. & in quibus in fin. et etiā in
causis beneficiis, resoluit Bantius Tract.
de nullitate de nullit. ex defect. proces. nu.
29. & Menoch. lib. 1. de arbitrar. quest. 1. o. n.
4. resoluens hoc iuramentum calumnie de
iure diuino induci esse, vt probatur Exod.
cap. 22. ac ideo nec consuetudine, nec statuto
effici posse, quod in causis per tractandis in
iudicio omittatur. Tamen quia in tribunali
bus secularibus huius regni iuramentū calum
niæ de consuetudine nō obseruatur (vt resolu
uit infra in fine septimi Temporis) quod iu
rumentum calumnie de iure præstandū erat
post litem contestatam, in causa principali,
ad omnia que accederent vel emergeret, ne
quid calumnie in tota lite fieret, vt probatur
in Authen. hoc sacramētū, C. de iure iu
ran. propter calum. c. 1. de iuramento, calum
niæ in 6. ideo aduocati huius regni passim
vtuntur iuramento malitiæ in libello princi
palis actionis, & in quibuscūq; alijs petitioni
bus, oppositionibus exceptionibus, accusa
tionibus, & denuntiationibus Vnde cū aduo
cati ob prædictam rationem vtantur iurame
to malitiæ in locum iuramenti calumnie, si
id quod petitur, vel proponitur ab ipsa parte
principaliter proponatur, præstandum erit sub
forma in ista clausula cōtenti: si vero propo
natur à procuratore, aliter erit dicendū, nē
42 pē. Y iuro à Dios y à esta f en anima de mi

parte, y la mia: nā licet procurator debeat præ
stare alia iuramenta in animā sui domini, vt
probat tex. in cap. procurator. 38. de electio
ne lib. 6. tamen quando iuratur decalumniā,
erit iuramentum præstandū à procuratore
in animā suam, & animā domini, iuxta tex.
in cap. 2. §. 1. & ibi gloss. verb. Ab ipsis de iu
ramento calum. in 6. gloss. in Authen. princi
pales, verb. Migratur, C. de iure iur. propter
calum. & notat Angel. in §. iuramento admonēdi
num. 6. Instit. de pœna temere litig. resolu
it cum pluribus Didac. Perez in l. 1. tit. 4. lib.
3. Ordin. gloss. 4. vers. Dubitari poterit. Et
ob eandem rationem dicendū erit, hanc clau
sulam necessariam non esse: nam etiam iura
mentum calumnie non est de substantia iudi
cij, nisi parte aduerſa petente, ideoque tacite
omitti potest, nec inducit nullitatem proces
sus, quamvis, expresse renuntiari non possit
iuxta tex. cap. 1. §. 1. de iuramento calum. in
6. exterum parte aduerſa petente de substan
tia iudicij est, præstandū gerit, alioquin pro
cessus erit nullus, iuxta tex. dict. cap. 1. §. 1.
de iuramento calum. in 6. & notat Sepúl
lantius. Tractat. de nullitatibus proces. sub
titul. de nullitate ex defectu proces. num.
29. Et Menoch. vbi supra. num. 4. & Alex.
Staticus in sua praxi iudicij, cap. 20. num.
94. qui à num. 95. disputat de eisdem posset
à partibus remitti, expendit tex. in l. 3. §. sed
quia veremur, C. de iur. iur. propter calum.
de iure tamen huius regni processus erant ali
ius quando nō fuerit præstatum, si parte pe
titum fuerit, & iudice bis mandatis præsta
ri iuxta tex. in l. 1. tit. 17. lib. 4. recop. in fi
nalibus verbis, & tradit Didacus Perez in l.
1. tit. 4. lib. 3. Ordin. glo. 4. vers. dubitatur 4.
Praxis vero hanc clausulam recipit, vt supra
dictum est, non tamen inde processus erit
nullus si omittatur.

Quinto requiritur quod in libello appo
natur corā quocūq; nomen iudicis apponi
debet cum titulo cōuenienti dignitati, vt
probat tex. dict. libellorum, & in l. 4. o. i. 3.
part. 3. & notat Speculator in tit. de libelloru
concep. §. 4. & Alciat. in sua præf. fol. 103.
col. 2. Hodie tamen consuetudine introducta
est, quod nomen iudicis non apponatur
nisi negotij Curia Romanæ secundū Go
mez in c. statutu, §. 1. in princ. de refer. in 6.
quia rebellionis libello oblato in actis statim
redigunt libellum fuisse porrectum, tali die
coram tali iudice.

Aduerte præterea quod in libello, & in
quacūq; petitione inscripsi opponi debet
cum titulo congruenti dignitati iudicis, & si
ob

sum litis, sed iudex eas referunt ad merita
causæ, & ad vltiora procedit, nisi oppo-
nens offerat se incontinenti probaturum
eas: nã tunc impeditur litis ingressus, secũ-

dũ Bar. in l. ille à quo. §. si de testamẽto, ff.
ad Trebel. & bellus in opponendis perẽp-
torijs ante litis cõtestationẽ ad impediẽ-
dũ ingressum erit formadº modo sequẽti.

6 **G** Eronymo, vezino de la ciudad de Zamora: parezco ante V. m. y digo, que no estoy obligado à responder à la demanda contra mi puesta por parte de Pedro, vezino desta ciudad, en que en efecto me pide tal cola: cuyo tenor auido por inserto, digo que la dicha deman- da no es puesta por parte, ni contra parte, en tiempo, ni en forma: ca- rece de relacion verdadera, y que V. m. me deue dar por libre. Por- que al dicho aduerso le obsta la excepcion de transaction sobre esta misma causa, la qual le opongo in vim dilatoriz, vel peremptoria, co- mo mas aya lugar de derecho, para impedir el ingreso, y progreso desta causa, y para hazer cessar el orden deste juyzio. y me ofrezco luego incontinenti à prouar la dicha excepcion, no me ofre- ciendo à superflua prouança: por que pido à V. merced, que auida su- maria informacion de lo dicho, me absuelua deste juyzio, condenan- do en costas al dicho aduerso; sobre que pido justicia, y costas, y el ofi- cio de V. merced imploro: y ante todas cosas pido deuido pronuncia- miẽto sobre este articulo, y juro en forma de derecho, que esta excep- cion no pido de malicia, &c.

7 **E** T intellige, quod quando reus opponit
exceptionem peremptoriam in vim di-
latoriarum ante litem contestatam, ad im-
pediendum litis ingressum, & super ea re-
cipiuntur testes, & in ea succubuit, quod po-
terit post litem contestatam eandem appo-
nere in vim peremptoriæ ad merita causæ,
& nouos testes super ea producere, iuxta
tex. in cap. veniens. 2. de testib.

8 Quando verò prædictæ tres exceptio-
nes litis finitæ, & reliquæ, quarũ exemplo
subneçit Afinius in praxi. §. 13. cap. 6. &
Marant 6. par. memb. 9. n. 11. opponuntur
in vim peremptoriarum ad merita causæ,
obijci debent post litem cõtestatam, y que
ad sententiã diffinitiuam, & non post, vt
probatur in l. peremptorias, vbi Bald. &
alii, C. sentent. rescindi non poss. & Ber-
trandus consil. 75. nu. 4. volu. 1. Decius in
Rub. C. de edendo, nu. 6. Imola. & omnes

9 in cap. exceptionem, extra, de excep. Sunt
tamen aliquæ exceptiones peremptoriæ,
quæ post diffinitiuam oppõni possunt,
de quibus agit Maranta in d. membro 9.
num. 17. & nos dicemus infra in Duodeci-
mo Tempore in Lusitania verò reus tene-

10 mo Tempore in Lusitania verò reus tene-

tur opponere exceptiones peremptorias
post litem contestatam, & intra decem dies
illas probare, vt in libr. 3. Ordin. titu. 38. in
prin. De iure huius regni debet eas oppo-
nere reus post litem contestatam intra 20.
dies, vt probat text. in l. 1. titu. 7. libr. 4. re-
copil. quò termino elapso reus non pote-
rit eas opponere, nisi cum iuramento asse-
rat, eas de nouo emergisse, vel nouiter ad
suam notitiam venisse, & simul iudex de-

11 terminet admittendas esse: & si reus non
probauerit dictas exceptiones intra termi-
num et à iudice concessum ad eas proban-
das, in expensis condemnandus erit arbitrio
iudicis, vt probat d. l. 1. Quæ tamen limi-
tanda erit ex traditis per Rodericum Sui-
rez in l. post rem iudicatam, in declaratio-

12 ne l. Regni. 6. pro euentia, nu. 40. ff. de re
iud. Rursus, si reus viderit aliquod ius sibi
cõpetere aduersus actorem, tenebitur in-
tra dictos viginti dies proponere recon-
ventionem, vel mutuam petitionem: &
si exceptiones aliz, vel reconventiones

13 fuerint eius qualitaris, quod probari de-
beant per instrumenta, debebit illa porri-
gere simul cum exceptionibus, & recon-
uentio-

uentionibus, si verò per testes sint proban-
de, iurare debet, se testes ad hoc habere.
Ceterum si dixerit, probandas esse per tes-
tes, & instrumenta, tenebitur producere
instrumenta intra dictos viginti dies: qui-
bus transactis, non debent per iudicem ad-
mitti, nisi reus iurauerit solemniter, instru-
menta de nouo fuisse reperta, nec antea se
potuisse illa producere. Hæc praxis præ-
scribitur à dict. l. 1. tit. 5. lib. 4. recopil. cate-
rum si obijciens exceptiones perempto-
rias fuerit minor, ciuitas, Ecclesia, collegiū
vel vniuersitas, vel alia quæcunque perso-
na, cui de iure competat restitutio in inte-
grum, transactis illis 20. diebus poterit hæc
restitutionem petere, & sibi erit conceden-
da semel cum denegatione alterius restitui-

tionis concedendæ; dummodo illam pe-
tat ante conclusionem causæ ad diffinitiu-
nam. Si verò fuerit persona, cui prædicta
restitutio non competat, publicatis at-
testationibus non poterit obijcere aliam ex-
ceptionem in prima instantia ad hoc vt
super ea probatio admittatur, nisi per con-
fessionem partis aduersæ velit eam proba-
re, ita disponit l. 5. titul. 5. lib. 4. recopil. &
in l. 6. eiusdem titul. & libr. præscribitur
pena contra minorem petentem restitui-
tionem, ad obijciendas nouas exceptio-
nes, publicatis atestationibus, si eas non pro-
bauerit. Et quando reus obijcit prædictas
exceptiones peremptorias respondet di-
recte ad petitionem principalem actoris,
modo & forma sequenti.

Libellus responsorius rei ad petitionem actoris, cum excep- tionibus peremptorijs, & reconuentione.

G Eronymo, vezino de la ciudad de Zamora, como mejor aya lu-
gar de derecho parezco ante V.m. respondiendo à vna deman-
da contra mi puesta por parte de Pedro vezino desta ciudad de Sa-
lamanca, en que en effecto me pide cien ducados, que dize le estoy
obligado à pagar, por razon de que deuiendoselos vn Iuan vezino
desta dicha ciudad, yo me le constituy por pagador de la dicha deu-
da, segun y que mas largamente en su demanda se contiene, cuyo te-
nor auído à qui por repetido, y à el me refiriendo. Digo que justi-
cia mediante V.m. me deue absoluer y dar por libre de la dicha de-
manda, y de lo en ella contenido, condenando en costas à la parte
contraria. Lo qual asì pido, y V.m. deue hazer por lo siguiente. Lo
primero, por todo lo general que se suele dezir y alegar que he aquí
por expreso: y porque la dicha demanda no es puesta por parte, ni
contra parte, tiempo, y forma, carece de relacion verdadera en to-
do y por todo: y por tal la niego, afirmandome en la contestacion
por mi fecha. Lo otro, porque niego estar yo obligado à pagar al
dicho aduerso los dichos cien ducados, ni tal con verdad se proua-
rà. Lo otro, porque el dicho Iuan, al tiempo que el dicho aduerso
dize me constituy por su pagador, no le deuia cosa alguna, y si algo le
deuia fue mucho tiempo despues de quando dize que yo me consti-
tuy por su pagador, y asì no le còpete à la parte contraria la acción
que menos bien ha intentado. Lo otro, porque caso no confessado
que lo susodicho cessara, que no cessa, V.m. sabra que el dicho aduerso
auia hecho pacto y concierto con el dicho Iuan de no le pedir la di-

cha deuda, y assi le obsta la excepcion pacti de non perendo, y por el conſiguiente a mi en ſu nombre, la qual opongo al dicho aduerſo in vim peremptoria. Lo otro, porque aunque no huuiera lugar lo arri ba dicho, que ſi ha, el dicho aduerſo me eſta obligado a pagar dozien toſ ducados que le preſte, de los quales me hizo eſcritura de obliga cio, y el plazo de la paga eſ paſſado, como coſta deſta eſcritura publi ca de obligacio, de la qual hago preſentacio en lo q̄ haze, o hazer pue de en mi fauor, y no en mas, ni aliende, con el juramento y ſolenidad neceſſario, &c. Los quales le pongo por reconuencion mutua peti cion, o nueva demanda, o como mas aya lugar de derecho. A V.m. pi do que por ſu ſentencia que en tal caſo lugar aya, le condene a que me los de y pague por todo remedio y via executiua: Por lo qual, y lo que mas en mi fauor haga, pido a V.m. ſegun y como de ſuſo pedido tengo: y en lo neceſſario el oficio de V.m. imploro, pido cumplimien to de juſticia, y las coſtas proceſſo, y juro a Dios y a eſta ſ que eſtas excepciones y reconuencion no pongo de malicia, &c.

Expoſitio huius libelli reſponſorij.

18 **D**iximus, (Geronymo, &c.) quia in il-
to libello reſponſorio nomē actoris,
& rei appoſui debet, ſicut in libello
principali actoris, diximus ſupra in quarto
tempore: nam in obijciendis exceptioni-

19 bus efficitur actor, iuxta tex. in l. 1. & 2. ff.
de excep. quod enim licet actori, licet reo,
vt in l. non debet ff. de regul. iur.

20 Diximus, Reſpondiendo a vna demāda
21 en que en eſeto dize, &c. Iſta clauſula cō
tinet narrationem petitionis actoris: quā
narratio fieri debet ſummarie ad petitiō-

22 nem actoris ſe referendo per illa verba, Se
gun, & que mas largamente, &c. ex narra
tione enim ſimphciter facti reſultat exce
ptio competens reo, ſecundum Bart. in l. 1.
& 6. in l. 1. ff. de excep. ubi num. 7. conclu
dit, exceptionem non in genere, ſed in ſpe
cie proponendam eſſe, idem ſignat Felin
in r. mſſorialis, col. 1. de excep. & in c. cū
ordinem, de reſc. col. 7. verſi. Prima decla
ratio, & verſi. Sexta declaratio.

23 Diximus, (No eſ preſentacione, &c.)
quia petitiō forſan propoſita fuit ab ali
quo non habente legitimam perſonam
ſtandū in iudicio, vt puta a procuratore
non habente mandatum, vt in l. procuratō
rem, ff. de procur. l. 3. tit. 1. lib. 4. re
compilation. vel ab alijs, de quibus diximus

24 in quinto Tempore, numer. 13. & 83. al
Diximus, (Ni contra parte, &c.) nam ſi
petitiō non fuit propoſita a parte, ſequi
tur, quōd nec contra partem, cum ſint cor
relatiui, & ex vi correlatiui poſito vno, re
liquum cenſetur poſitum: vt loquitur glo.
in Clem. 1. verbo, Aſternaliter, de ſum
ma Trinit.

25 Diximus, (En tiempo, &c.) ratione
preſcriptionis, quātutus eſſet reus, vt in
titul. C. de preſcrip. 30. vel 40. annor. &
plures caſus preſcriptionis congerit Mo
taluus in l. 7. tit. 1. i. lib. 2. For in glo. 4. &
vide per Covarru. in regula poſſeſſor. de
regul. iur. in 6. Appomitem etiam iſta clau
ſula ad excludendam intentionem actoris,
ſi forſan ante tempus intentauit actiō
nem contra tex. in §. plus autem, Inſtitu
ta de actiōe, & in capit. vñico, de plus pe
titiōe.

26 Diximus, (Niſi forma, &c.) quia ſi libel
lus petitionis nō contineat cauſam, vel in
eo deſiciat aliquid ex ſubſtantialibus, de
quibus diximus in Quarto Tempore, rei
ciēdus erit. Et omnes ſupradictæ clauſulæ
frequenter & ſemper apponuntur in quo
libet libello reſponſorio: deinde in ſpecie
adijciuntur exceptiones reo cōpetentes ad
uerſus actorē per illa verba, Lo otro, &c.
Et in

- 27 Et in presenti libello exempli gratia appo-
posuimus illam exceptionem, quod debi-
tum non præcesserat, quia ad hoc ut actio
de constituta competat, requiritur, qd post
debitum contractum constitutor se obliget,
ut in l. 1. §. debitum, & §. si. ff. de cõlli. pec.
cu. Deinde fuit apposta alia exceptio pa-
cti de nõ petendo, facti ab actore in fau-
rẽ primi debitoris: ad hoc enim ut actio de
constituta pecuniã cõpetat, primõ debui-
t elidi non debet aliqua exceptio à iure
prætorio induta, ut probat tx. in l. quod
si marit⁹, & ibi gl. ff. de cõsti. pec. Fuit præ-
terea apposta alia clausula, scilicet, como-
cõsta desta escritura, de que bago presenta-
cion en lo que haze, õ hazeer puede en mi
favor, y no mas, nisi aliende: quoniam con-
tra producentẽ instrumentum, verba eius
sunt interpretanda iuxta tex. c. cum olim,
de censib. notat gl. in c. præsentium, verb.
potestas: de testib. Tradunt Decius in c.
cum venerabilis, n. 22. de excep. & Barba.
in consi. 13. folio 4. col. 7. ac proinde po-
nitur prædicta clausula, cum per illam fiat
protestatio, qd producens instrumentũ in-
tendit illud producere solummodo in par-
tibus pro se facientibus, in quo casu supra
dicta conclusio cessat, secundum DD. re-
latos à Decio vbi supra, quo in locoponit
contra clausulam, ad hoc, vt prædicta clau-
sula non prosit ponenti illam, nemine, qd
adversarius dicat, se velle vt prædicto in-
strumento, non obstat protestatione pro-
ducentis. Optima tamen cautela est ex par-
te producentis, vt semper producat instru-
mentum, cũ prædicta clausula protestatio-
nis, & ita quotidie in praxi fit, quoties in-
strumentum aliquod producit: sit etiam
cautus ille contra quem producit, vt cõ-
tra dicat protestationi. Fuit etiam apposta
clausula reconventionis, quæ quando
reo competit, intra illos viginti dies appo-
ni debet, ut in l. 1. tit. 5. lib. 4. recopil. Et plu-
ra de reconventionibus inuenies apud Maran.
de ordi. iud. 4. pan 6. dist. iudiciorum.
- 30 Diximus (porrõdo lo qual, &c.) quia
per hæc verba ponitur clausula conclusio-
nis, quæ sicut in libello actoris requiritur,
ita & in libello rei secundũ glo. in l. 1. verbo
videtur, ff. de excep. & notat ibi Bar. n. 1.
& etiam praxi observat, tamen si Bar. &
alii in d. l. 1. ff. de excep. oppositi teneant.
- 31 Postquã iste libellus responsorius produ-
ctus fuerit à reo, iudex examinat copiam eius
actori exhiberi, vt firmat Bar. l. 1. §. 1. n. 7.
ff. de eden. & nos diximus supra in 4. Tem-

pore, num. 60. & tunc actor habet sex dies
cõnumerados à die notificationis illius li-
belli ad respondendum exceptionibus in
dicto libello contentis, ad replicandum &
producenda sua instrumenta super illis. Qui
bus sex diebus transactis, actor amplius nõ
poterit sua instrumenta producere, nisi cũ
iuramento, quod de nouo venerit in e-
ius notitiã: quo casu actor poterit illa pro-
ducere vsque ad sententiã, interlocuto-
riam probationis. Et si in libello responso-
rio reus fuerit apposta reconuentio aduer-
sus actorem, tunc actor habebit nouem
dies ad respondendum, & obiciendas suas
exceptiones, & producenda sua instrumenta.
Ita disponitur in l. 2. tit. 5. lib. 4. recopil.
quam dispositionem illi ius forensis non
recipit, sed in quacunque parte litis, vsque
ad conclusionem causæ instrumenta, tan-
ta ab actore, quã à reo producta admittit,
iuxta dispositionem iuris communis, in
capit. cum dilectus, extra, de fide instrum.
quam praxim & stylum refert Couar. in
pract. quæst. l. 20. num. 8. immo ex iusta
causa post conclusionem admitti, vt resol-
uit Maran de ord. iud. 6. p. actu. 7. nu. 27.
Dummodo producentes iure notissime fuis-
se reperta, nec antea in eius notitiã uenisse,
ita cũ Bar. & cõmunẽ resoluit Couar. vbi su-
asserens, apud Regia tribunalia nil frequen-
tius recipi, quã hæc cõmunẽ Bar. admonet
tamen ipse iudices, qd cautẽ instrumenta
admittant post conclusionem in causa, asse-
rens, facilius posse admitti, quãdo conclu-
sum esset in causa, in qua post illam senten-
tiã nõ esset locus appellationsi, vel suppli-
cationi, ego vero credere; quod si in foro
seculari, in quo leges Regiæ sunt obser-
uande opposita fuerit exceptio de l. 1. tit.
2. & l. 2. tit. 5. lib. 4. recopil. in quibus intra
certum terminum statuitur, instrumenta
esse producenda, & non vltia, tunc pars
producens tenebitur articulare, & probare
stylum hunc contrariũ illis legibus, per
decendum esse indutum, alias prædicte
leges Regiæ noue Reconuentionis esse ob-
seruanda, iuxta not. 103. Imola & Fel-
ino in c. 1. de regua & pace: nam qui sty-
lum contrarium allegat illum probare de-
bet, ex notatis à nobis superius in 1. annota.
p. 32. Et hinc est qd quãdo instrumenta pro-
ducuntur ab alia parte, iudex respondet, qd
habet pro productis, & quod in processu
ponantur (Saluo iure impertinentium, &
non admissendorum, &c.) vel dicat. (Ad-
mittantur in quantum huiusmodi de derecho.)